

mountEE: Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

D 3.7 : ADAPTED FUNDING FRAMEWORKS

Region / local area considered: FRIULI VENEZIA GIULIA

Regional strategy submitted by RCC AND ARES

Regional contributions in public works, in capital account or interest account

a) Description of the policy holder

Region Friuli Venezia Giulia.

The region finance (in capital account or interest account) the public works of the municipalities or the investment in social housing, without any strategy with regard to energy efficiency and sustainability.

1. Detailed description of the policy

a. Goals

Finance (by capital or interest) the public works of the municipalities and the investment in social housing

b. Target

Municipalities, social housing organization, public bodies

c. Number of project concerned/year

We do not know the exact number of funded projects, but they are many.

d. Organization

The municipalities demand the region to obtain a contribution for the construction of a new public work or for the renovation of an existing public building. The same happens for social housing.

e. Technical aspects

i. Criteria to deliver the funds (energy efficiency...)

The public works are financed on the basis of certain criteria (which are different depending on the regional funding law), but very few laws have established criteria for energy efficiency and sustainability: these criteria were introduced only in some calls of the POR FESR program.

ii. Assessment tools

The Region has approved an assessment tool called VEA based on the national protocol ITACA and on international SB TOOL and, but it is not used as a criterion in funding.

f. Financial aspects

i. Total amount

The funding amounts to several million euro.

The amount of fund for contributions for the call for capital funding for extraordinary maintenance aimed at the retrofit of equipment or technology in buildings to achieve energy efficiency in relation to the first house, is € 9.546.287,33 for the year 2011 and € 20,558,508.38 for the year 2012.

ii. Financial criteria

The region finance the public works in capital account or interest account

iii. Average amount per project

There is not an average contribution, but it depends on the law of funding

g. Strengths and weaknesses

The force factor is that is one of the few instruments of financing public works of municipalities and social housing.

A point of weakness is certainly the fact that it is not connected to energy efficiency and sustainability of buildings.

2. Implementation proposals

a. Detailed description of the proposals

We can contribute to change the criteria by which the region grants funding, establishing that all the contributions from region will be linked to energy efficiency and sustainability.

i. Organisation and technical aspects

The public entities that ask for contributions to the region need to fill in the Protocol ITACA or VEA which determines the energy consumption for heating, hot water, cooling and lighting (in some cases) and also gives a score related to sustainability of the building (use of materials, renewable energy sources, reduction of water consumption, permeability of soils...).

The Region will set the minimum performance under which they can not get funding.

ii. Financial aspects

The funding will be related to the score obtained for sustainability and energy class, in terms of money and percentage on total investment.

b. Potential Impact simulation and expected results

The consequences of this proposal could be very relevant: all new construction projects and renovation of public buildings financed by the region will have a minimum performance greater than that required by law.

This will reduce CO₂ emissions, and spread the culture and professionalism related to energy efficiency.

The minimum performance would be reduced to the passing of the years in order to arrive in the long run to build only nearly zero energy public buildings.

There will also be indirect effects on the local economy.

3. Implementation proposals after meeting 15/05/2013

Regional contributions won't be paid "as rain", but only to the achievement of energy efficiency and environmental sustainability goals (VEA/ITACA criteria)

Regional platform for the collection and sale of white certificates

This financial instrument is not active in the region and the project MountEE could introduce it, taking as reference the experience of the French region of Rhône-Alpes

White certificates, or more properly Energy Efficiency Certificates (TEE), are stocks that certify the energy savings achieved by the various actors by creating specific interventions (eg energy efficiency)

a) Description of the policy holder

Certificates are issued at the national level by GSE, the state-owned company which promotes and supports renewable energy sources (RES) in Italy.

1. Detailed description of the policy

a. Goals

White certificates, also known as “Energy Efficiency Certificates” (EEC), are tradable instruments giving proof of the achievement of end-use energy savings through energy efficiency improvement initiatives and projects.

The white certificates scheme was introduced into the Italian legislation by the Ministerial Decrees of 20 July 2004, as subsequently amended and supplemented.

Under the scheme, electricity and natural-gas distributors are required to achieve yearly quantitative primary-energy saving targets, expressed in Tonnes of Oil Equivalent (TOE) saved.

Each certificate is worth one tonne of oil equivalent (toe) saved.

Electricity and gas distributors may fulfil their obligation by implementing energy efficiency projects entitling to white certificates or by buying white certificates from other parties in the Energy Efficiency Certificates Market that is organised by GME

b. Target

Citizens, Municipalities, social housing organization, public bodies, private companies, private citizens

c. Number of project concerned/year in Italy

energy efficiency certificates - summary data 				
TEE market - summary data - year 2012				
type	Price (€/MWh)			TEE traded (no.)
	weighted average	minimum	maximum	
I	101,56	86,98	115,00	1.167.444
II	100,97	87,40	116,39	785.219
III	101,31	8,00	115,00	582.267
all TEE	100,93	87,01	115,00	55.234

energy efficiency certificates - summary data 				
TEE market - summary data - year 2011				
type	Price (€/MWh)			TEE traded (no.)
	weighted average	minimum	maximum	
I	100,13	93,00	111,00	732.603
II	101,16	92,30	114,50	414.728
III	103,12	93,00	112,00	129.466

energy efficiency certificates - summary data 				
TEE market - summary data - year 2010				
type	Price (€/MWh)			TEE traded (no.)
	weighted average	minimum	maximum	
I	93,19	82,00	100,00	580.688
II	92,60	82,51	100,00	322.970
III	93,24	82,00	99,95	76.437

d. Organization

The Decree of 28 December 2012 provides that the activities of management, evaluation and certification of the savings associated with energy efficiency projects under the white certificates schemes shall be transferred from AEEG to GSE as of 3 February 2013.

The Energy Efficiency Certificates Market that is organised by GME, the company which was set up by “Gestore della Rete di Trasmissione Nazionale S.p.A.” (now “Gestore dei Servizi Energetici – GSE S.p.A.”) with the mission of organising and economically managing the Electricity Market.

Eligible parties

“Obligated parties” are subject to the obligation of achieving yearly national quantitative energy efficiency improvement targets:

A. electricity distributors with over 50,000 final customers connected to their distribution grids as of 31 Dec. of two years preceding each year of obligation;

B. natural-gas distributors with 50,000 final customers connected to their distribution network as of 31 Dec. of two years preceding each year of obligation.

Obligated parties may fulfil their obligations by implementing energy efficiency projects - and receiving white certificates - or by buying white certificates from other parties. The following “voluntary parties” are eligible for the white certificates scheme and may submit energy efficiency projects:

- energy service companies (ESCOs)
- companies subject to the obligation of appointing an energy manager
- companies controlled by obliged distributors
- electricity or gas distributors not subject to the obligation
- companies operating in the industry, services, agriculture, transport and public-service sectors, including government bodies, provided that they have appointed a person in charge of conservation and rational use of energy (“energy manager” under art. 19, para. 1, Law no. 10 of 9 Jan. 1991) or are certified under the ISO 50001 standard and that they meet the above requirements throughout the technical lifetime of the project.

Energy efficiency improvement obligations

Yearly national quantitative targets of energy efficiency improvement in electricity and gas end uses are defined in terms of millions of white certificates.

To fulfil the obligation, each electricity distributor is held - in the 2013-2016 period - to implement projects involving reductions of primary energy consumption, expressed in terms of number of white certificates. The number of certificates to be accrued and the related years are reported below:

- a) 3.03 million white certificates, to be accrued in 2013;
- b) 3.71 million white certificates to be accrued in 2014;
- c) 4.26 million white certificates to be accrued in 2015;
- d) 5.23 million white certificates to be accrued in 2016.

Likewise, natural-gas distributors are required to implement projects reducing primary energy consumption. The number of certificates to be accrued and the related years are reported below:

- a) 2.48 million white certificates to be accrued in 2013;
- b) 3.04 million white certificates to be accrued in 2014;
- c) 3.49 million white certificates to be accrued in 2015;
- d) 4.28 million white certificates to be accrued in 2016.

How to access the white certificates scheme

Project proposals (PPPM) and requests for verification and certification (RVC) must be submitted by using the “Energy Efficiency” application.

Cumulability with other forms of support

White certificates issued in respect of projects filed after 3 Jan. 2013 cannot be cumulated with other forms of support (of whatever name) concerning electricity and gas tariffs and with other government incentives, except for guarantee funds, revolving funds, loans, exemption from company tax for the purchase of machinery and equipment.

e. Financial aspects

i. Total amount

The value of TEE is variable, depending on the prices reached in market managed by the GME. Since time is constantly around 85-95 € / TEE.

The implementation of energy efficiency measures allows to obtain savings in time

- 5 years (various sectors)
- 8 years (building industry)

f. Strengths and weaknesses

In order to submit a project by the release of white Certificates must reach a minimum size (from 20 to 60 Tep minimum) that varies depending on the valuation method used.

It is very difficult for small municipalities to sell their certificates by own because they can't negotiate for this reason.

2. Implementation proposals

a. Detailed description of the proposals

At the regional level it is possible to create a platform for the collection and sale of white certificates (and perhaps also of green ones) in order to create a revolving fund or a fund to finance other energy efficiency measures on public buildings.

In order to submit a project by the release of white Certificates must reach a minimum size that varies depending on the valuation method used. It is very difficult for small municipalities to sell their certificates by own because they can't negotiate for this reason.

i. Organisation and technical aspects

The regional platform will group the different projects within the same initiative to reach the minimum threshold.

For projects financed by the region, the owners will be obligated to give up their share of white certificates. Citizens may decide to sell their share and will be rewarded with a discount on some cost to be borne.

ii. Financial aspects

We don't know the impact of this kind of collection, but we think we could reach a large amount of TEE.

b. Potential Impact simulation and expected results

The point of strength is that the system allows municipalities to enter into a virtuous circle of energy savings actions and is becoming stronger every year; the collective organization allowed to bypass the administrative issues and to get maximum financing.

A point of weakness is certainly the legitimacy of the holder to act on behalf of municipalities and citizens, but probably the region can overcome this difficulty.

The consequences of this proposal could be very relevant: the fund is intended to create a positive cycle of generating certificates, selling them and funding new projects by this.

This will reduce CO2 emissions, and spread the culture and professionalism related to energy efficiency.

There will also be indirect effects on the local economy.

3. Implementation proposals after meeting 15/05/2013

The "funding institutions" believe that the financing instruments can be improved in the manner suggested by the Project MountEE, but most of all think that we can implement the platform for the collection of white certificates, and the financing of public works through the funds of the Bank European of Investment .

We can develop financing of public works through a regional plan dedicated to the municipalities participating in the Covenant of Mayors.

The plan will have to select the necessary interventions on buildings, collect them and then find funding through various sources:

- sale of white certificates of all the interventions on regional buildings,
- special regional funds,
- BEI funds given to ESCOs that would make the renovation on public buildings

Municipalities can refund the sum to ESCOs through energy savings obtained from renovations.

Regional third party public society to finance the renovation of public buildings

This financial instrument is not active in the region and the project MountEE could introduce it, taking as reference the experience of the French region of Rhône-Alpes

Implementation proposals

1. Description of the policy holder

The regional society is owned by the region and the municipalities who wants to use services offered by the public society

2. - Detailed description of the policy

a. Goals

The regional public third party financing society will be set up to help municipalities to make very ambitious public building renovation (with criteria proposed by MountEE project)

The offers of the society concerns only ambitious energy efficient renovation of public buildings:

- Assistance to municipalities
- Third party financing

b. Target

Municipalities and public building renovation

c. Number of project concerned/year

The society will realize only few project each year , but they will be pilot projects and example for municipalities.

d. Organisation

The society is a public society form. Only municipalities and public bodies can be members.

The staff of the society will be composed of three people :

- Administrative and juridical expert
- Technical expert
- Financial expert

e. Technical aspects

Energy efficiency and sustainability are the criteria for funding.

The assessment tool will be Protocollo VEA / ITACA.

The municipality make a contract with the society to renovate one or more building.

The society make all the studies and the calls for tender in cooperation with the municipality.

The society command and control the work and operates the building for 20 years.

All the work is made by subcontracting : studies, work and O&M

The society give an engagement (Energy Performance Contracting) on the consumption level of the building after renovation.

f. Financial aspects

The financing comes from the municipalities concerned by the project (10%), from European Energy Efficiency Fund and from other banks for the rest.

Any community that wishes to become involved in an energy renovation strategy with the help of the public society will pay an entry capital (1€/inhabitant) and a project capital (approximately 10% of the estimated cost of the work).

The public society intervenes as a third party to finance studies, work and the exploitation of the operation. In return, the community will pay a rental fee to the public society during the period of exploitation of the renovated structure (between 10 and 20 years)

g. Strengths and weaknesses

This society gives the municipalities 2 very important opportunities :

- Technical : Take all the call for tender and work responsibilities and give an engagement on the energy efficiency and sustainability
- Financial : Find the money to finance the renovation at a very low rate

The weaknesses are :

- the very low size of the society for the beginning that allows only very few municipalities to participate
- the difficulty for small municipalities to set up ambitious projects and access to the regional society

3. Implementation proposals after meeting 15/05/2013

The "funding institutions" believe that the creation of the public company that operates investment on public buildings is now very difficult to implement in Friuli Venezia Giulia due to the general economic crisis and the "Stability Pact "

Because of the "Stability Pact ", a municipality can pay cost of investment (public works) only on the basis of actual revenue of the current year. The money that a municipality has in cash, loans and related compounds in accounting antecedent facts are not spending because, for the European accounting rules, leftover administration and cash funds do not contribute to the financial statements (and debt) until the amounts not are actually spent . The results is a block of all investments in public works.

BEI funds to finance the renovation of public buildings – EPC Contract - ESCo

This financial instrument is not active in the region and the project MountEE could introduce it, taking as reference the experience of Province of Milan and of the Province of Modena.

1. Description of the policy holder

The policy holder is the World Bank and the European Investment Bank (EIB)

Detailed description of the policy

Joint initiatives with the EC

ELENA (European Local Energy Assistance), for the financing of Technical Assistance (TA) to local authorities or other public entities for the development of an integrated energy investment program (use of renewable and / or energy efficiency)

Financial Instruments (JESSICA and JEREMIE) that allow you to use the Structural Funds in a revolving fund for infrastructure projects in urban revenue generating investments of SMEs)

EEEF (European Energy Efficiency Fund), for the financing of small investments in renewable energy and energy efficiency within the EU. The fund was launched with an initial budget of EUR 260m (EC, EIB , DB) and, thanks to the participation of Deposits and Loans Fund (CDP) is also characterized by its strong focus on Italy.

PROJECT BOND , working hypothesis launched by the EC in cooperation with EIB in order to facilitate access to long-term financing for infrastructure projects on the basis of PF (greenfield) in priority sectors (energy, transport , broadband)

Implementation proposal

2. Description of the policy holder

The policy holder is the World Bank and the European Investment Bank (EIB)

3. Detailed description of the policy

a. Goals

This funding instrument will be set up to help municipalities to make very ambitious public building renovation (with criteria proposed by MountEE project):

- Assistance to municipalities
- Third party financing

b. Target

Municipalities and public building renovation

c. Number of project concerned/year

The Region will implement an investment program that brings together projects of municipalities participating in the Covenant of Mayors for a total of at least 50 million euro.

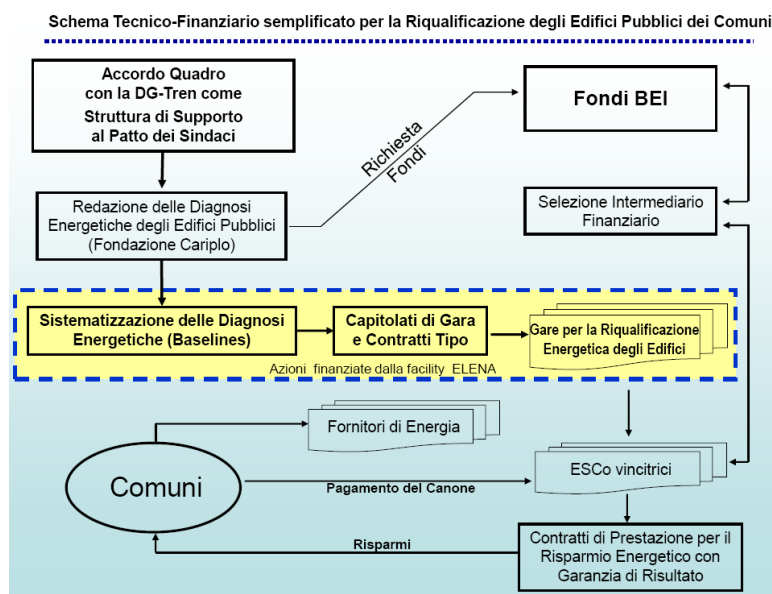
d. Organisation

The organization of this funding will be regional

e. Technical aspects

The World Bank and the European Investment Bank (EIB) has joined the Covenant of Mayors and approved a pilot project of the Province of Milan and of the Province of Modena for the rehabilitation of public buildings owned by municipalities that have signed the Covenant. EIB loans are used to rehabilitate buildings with performance contracts for energy savings (EPC) with Guaranteed Result in municipal public buildings through Energy Service Companies (ESCOs). The savings will be used to repay the loan, to reduce the energy costs of Commons and relaunch construction activity.

The EIB has also approved funding for the necessary assistance to develop the investment project (Elena funds the CIP-IEE). The funds are used to finance the engineering of technical, administrative and financial management of the investment program.

Fases

- the Region will promote the municipalities joining the Covenant of Mayors
- the municipalities will make energy audit on buildings that wants to renovate
- the Region will make an investment program that brings together projects of municipalities participating in the Covenant of Mayors for a total of 50 million euro at least
- the Region will ask the funds to the EIB
- the Region shall prepare the tender specifications and contracts through the ELENA facility
- calls for the identification of ESCo will be activated
- EPC contracts will be signed

- renovations will start
- thanks to the savings realized, the municipalities will return to the ESCo an annual fee
- at the end of the amortization period, the municipalities will be able to enjoy all of the energy savings achieved.

Province of Milan example:

First call (98 buildings in 16 municipalities)

- Baseline (electric energy + fuel + maintenance): 3.500.000 €
- Base price: 6.000.000 €
- Awarded to: 13.000.000 €
- Interventions: Insulation, Micro-Cogeneration, condensing boilers, PdC, solar thermal.
- Guaranteed Savings: 35%
- Savings to Municipalities Recognized: 5%
- Over Performance: 50% of the savings to municipalities recognized
- Duration of Grant: 15 years

f. Financial aspects

The Third Party Financing (TPF) must be configured as granting mixed goods and services, because the ESCo, taking upon himself the business risk related to the performance of energy efficiency improvement and to the administration of the buildings, uses exclusively these goods, operating investments on them for profit, providing an indirect benefit to the administration holder .

Art. 2, lett . m) Leg. n . 115/2008 :

" Contractual arrangement involving a third party, in addition to the energy supplier and the beneficiary of the energy efficiency improvement measure, that provides the capital for that measure and charges the beneficiary a fee equivalent to a part of the energy savings using the result of the measure itself ".

«accordo contrattuale che comprende un terzo, oltre al fornitore di energia e al beneficiario della misura di miglioramento dell'efficienza energetica, che fornisce i capitali per tale misura e addebita al beneficiario un canone pari a una parte del risparmio energetico conseguito avvalendosi della misura stessa».

The ESCo becomes the solely responsible to the end user, and it takes care of all the phases in which FTT is composed:

- Economic and Financial Feasibility
- Project management of construction projects
- Upgrading the energy efficiency of buildings and plants
- Operation and maintenance of plants
- Financial Coverage

In this sense, the risk borne by the ESCO covers both the financial aspect in relation to the investment and the non-achievement of targets for energy savings.

Supply of Fuel and Electricity is not included in the Concession.

g. Strengths and weaknesses

This kind of funding gives the municipalities a very important opportunities :

- Technical : all the call for tender are assisted by the facility ELENA and by the Region
- Financial : find the funds to support the renovation of buildings, without going into the "Stability Pact"

The weaknesses are :

- The Technical Assistance Program ELENA has proved to be crucial to the development of innovative and tender documentation for the management of calls.
- Difficulty in engaging the municipalities: in particular, to compensate for the loss of "sovereignty".
- Remains a need for funds "equity" in order to implement interventions with long pay-back.
- Time and cost for operators training and for the completion of administrative procedures should not be underestimated.

4. Implementation proposals after meeting 15/05/2013

The "funding institutions" believe that the financing instruments can be improved in the manner suggested by the Project MountEE, but most of all think that we can implement the platform for the collection of white certificates, and the financing of public works through the funds of the Bank European of Investment .

We can develop financing of public works through a regional plan dedicated to the municipalities participating in the Covenant of Mayors.

First of all Region should encourage municipalities to join the Covenant of Mayors.

Then, the Region must do a plan that select the necessary interventions on public buildings.

The regional plan will be funded by various sources:

- sale of white certificates of all the interventions on regional buildings,
- special regional funds,
- BEI funds given to ESCOs that would make the renovation on public buildings

Municipalities can refund the sum to ESCOs through energy savings obtained from renovations.

Documents for implement funding instruments

We have made two important documents written by two experts to help FVG Region to implement this kind of funding, regarding:

- White certificates, ing. Guerra
- Tools for implementation of policies of financing for energy efficiency measures, avv. Leone

The first documents analyses in depth the way to ask for white certificates and it is an handbook for the construction of a system of white certificates recovery. This paper describes and analyzes the possibilities for "collect" white certificates associated with resulting from energy efficiency measures.

The second document is a guide intended to provide an overview of the financial instruments used to implement energy efficiency measures identifying the main financing instruments in the European Community and national .

Then there is an operational part, in order to provide practical guidance on how to identify the types of loans, depending on the specific project of EE, as well as on how to manage the entire technical – administrative process.

1 EU Resources:

- 1.1 The European Fund for Energy Efficiency, European Energy Efficiency Fund
- 1.2 The technical assistance services: ELENA
- 1.3 Loans from the European Investment Bank
- 1.4 Framework Programme for Research: Horizon 2020

2 National:

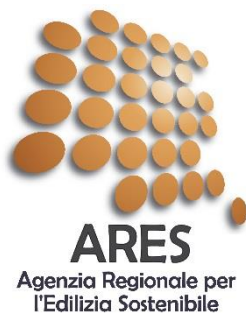
- 2.1 guarantee funds and the National Fund for Energy Efficiency
- 2.2 The TEE "white certificates"
- 2.3 loans and the measures triggered by "Cassa Depositi e Prestiti"

3 Operational tools to build successful operations:

- 3.1 summary and analysis of the different types of funding
- 3.2 contractual instruments
- 3.3 Technical Guide of the European Commission for the financing of energy efficiency measures in buildings and tools for comparative assessment of different contract models and available financial

3.4 Strategic Approach:

- 3.4.1 overview
- 3.4.2 the key players and recurring themes
- 3.4.3.a driving EPEC: a stimulus to the use of forms of PPP
- 3.4.3.b driving EPEC: procedural synthesis and optimal allocation of functions in the event of award of a contract for the EPC through ESCO

MountEE - Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

WP 3 : CAPITALIZE ON EXISTING KNOWLEDGE AND EXPERIENCE

Technical support on development of funding policies

Co-funded by the Intelligent Energy Europe
Programme of the European Union

*GUIDA OPERATIVA
SUGLI STRUMENTI FINANZIARI
PER FAVORIRE L'EFFICIENTAMENTO ENERGETICO*

A cura dello Studio Legale Leone&Associati, Roma
Coordinatrice e responsabile scientifica: Avvocato Velia Maria Leone
Aprile 2015

Indice

Strumenti attuativi delle politiche di finanziamento per interventi di efficientamento energetico

1 Risorse UE:

- 1.1 il Fondo Europeo per l'Efficienza Energetica, *European Energy Efficiency Fund*
- 1.2 i servizi di assistenza tecnica: *ELENA*
- 1.3 i prestiti della Banca Europea degli Investimenti
- 1.4 il programma quadro per la ricerca: *Horizon 2020*

2 Ambito nazionale:

- 2.1 i fondi di garanzia e il Fondo Nazionale per l'efficienza energetica
- 2.2 i prestiti e le misure attivati dalla Cassa Depositi e Prestiti:
 - a. interventi diretti in favore di soggetti pubblici
 - b. interventi diretti in favore di soggetti privati

3 Strumenti operativi per costruire operazioni di successo:

- 3.1 sintesi e analisi delle diverse tipologie di finanziamenti
- 3.2 strumenti contrattuali
- 3.3 la Guida tecnica della Commissione europea per il finanziamento degli interventi di efficientamento energetico negli edifici e strumenti per la valutazione comparativa dei diversi modelli contrattuali e finanziari disponibili
- 3.4 approccio strategico:
 - 3.4.1 visione d'insieme
 - 3.4.2 gli attori principali e le tematiche ricorrenti
 - 3.4.3.a la guida EPEC: uno stimolo all'utilizzo delle forme di PPP
 - 3.4.3.b la guida EPEC: sintesi procedimentale e ripartizione ottimale delle funzioni nell'ipotesi di affidamento di un contratto di EPC tramite ESCO

Introduzione

La presente guida operativa (la “Guida”) ha lo scopo di fornire una visione d’insieme degli strumenti finanziari utilizzabili per realizzare interventi di efficientamento energetico (l’“EE”), individuando i principali strumenti di finanziamento in ambito comunitario (paragrafo 1) e nazionale (paragrafo 2).

In relazione a tali aspetti, in considerazione della *mission* della Agenzia Regionale per l'Edilizia Sostenibile (l’“ARES”), che include anche attività di formazione e divulgazione, sono state analizzate anche forme di finanziamento da erogarsi direttamente in favore di soggetti privati, così da favorirne e incentivarne l’utilizzo, attraverso l’attività di promozione svolta da ARES in favore degli *stakeholder*.

Oltre a ciò è stata elaborata una parte operativa (paragrafo 3), al fine di fornire indicazioni pratiche su come individuare correttamente le forme di finanziamento, sulla base delle specificità del progetto di EE, nonché su come gestire in maniera efficace l’intero procedimento tecnico-amministrativo di realizzazione dello stesso.

Tali indicazioni possono costituire un valido supporto anche in relazione alle azioni specifiche che la Regione Friuli Venezia Giulia (la “Regione”) attiverà nell’ambito del Programma Operativo Regionale 2014-2020¹.

La Guida è corredata di collegamenti ipertestuali così da permettere agli utenti l’immediato accesso ad ulteriori contenuti di particolare interesse.

¹ Approvato dalla Commissione europea (la “Commissione UE”) con decisione C(2014)9883 del 17 dicembre 2014.

Strumenti attuativi delle politiche di finanziamento per interventi di efficientamento energetico

1. Risorse UE

1.1 Il Fondo Europeo per l'Efficienza Energetica, *European Energy Efficiency Fund*

1. Il Fondo Europeo per l'Efficienza Energetica ("FEEE") ha il compito di supportare gli obiettivi dell'Unione Europea ("UE") al fine di promuovere l'aumento dell'EE e la promozione del ricorso a fonti di energia rinnovabile ("ER"), utilizzando modalità ascrivibili a modelli di partenariato pubblico-privato ("PPP"). Ciò avviene, in primo luogo, attraverso finanziamenti dedicati, che potranno essere erogati direttamente, o tramite la collaborazione con istituti finanziari.
2. I beneficiari finali del FEEE possono essere gli enti pubblici, a livello locale e regionale, così come le aziende pubbliche e private, che operano al servizio degli enti locali, quali le aziende del settore energetico dedite al pubblico servizio, fornitori di trasporto pubblico, associazioni di edilizia sociale, società che offrono servizi energetici, ecc.
3. *Deutsche Bank AG* è il gestore - l'*Investment Manager* - del FEEE, responsabile della selezione e valutazione degli investimenti, del processo di *due diligence* e della preparazione delle proposte di investimento.

FINANZIAMENTI OGGETTO DI INVESTIMENTO

- Soluzioni per l'efficienza energetica e l'utilizzo di ER, comprese quelle basate sull'uso di *information and communication technology* ("ICT"), negli edifici pubblici e privati.
- Investimenti in impianti di co-generazione ad alta efficienza energetica, compresa la micro-cogenerazione e sistemi di teleriscaldamento, in particolare se utilizzano fonti da ER.
- Infrastrutture locali per risparmio ed efficienza energetica, inclusa l'illuminazione pubblica, lo stoccaggio di energia elettrica, *smart metering* e *smart grid*², che fanno ricorso all'ICT.
- Generazione distribuita di energia elettrica da fonti di ER con impianti di piccola taglia.
- Investimenti nel trasporto pubblico locale, che consentano la riduzione di gas a effetto serra.

TIPOLOGIA DI INVESTIMENTI AMMISSIBILI

Investimenti diretti Comprendono progetti proposti da promotori di progetti, società di servizi energetici ("ESCO"), servizi di ER ed EE su scala ridotta, agenzie di distribuzione che servono mercati di EE ed ER nei paesi membri dell'UE.	• Gli investimenti in progetti di EE ed ER vanno dai 5mil/euro ai 25mil/euro. • Gli strumenti finanziari includono <i>debito senior</i>, finanziamenti intermedi, strumenti di <i>leasing</i> e prestiti forfettari, in cooperazione con i <i>partner</i> industriali. • Sono, inoltre, disponibili co-investimenti in <i>equity</i> per ER, anche oltre il ciclo di vita dei progetti e con la partecipazione di enti privati, che agiscano per conto delle autorità locali, regionali e nazionali. • I <i>debt investment</i> (tradizionali finanziamenti bancari) possono durare fino a 15 anni, gli <i>equity investment</i> (partecipazione del FEEE al finanziamento, ma anche ai guadagni) possono essere adattati alle necessità delle varie fasi di progetto. • Il FEEE può co-investire come parte di un consorzio e partecipare mediante una condivisione di rischio con una banca locale.
Investimenti in Istituti Finanziari Questi includono gli investimenti in banche commerciali locali, società di <i>leasing</i> e altri istituti finanziari scelti, che	• Gli istituti finanziari <i>partner</i> scelti riceveranno <i>debt investment</i> con scadenza a 15 anni. • Gli strumenti possibili sono: - <i>debito senior</i>; - <i>debito subordinato</i>; - <i>garanzie</i>. Non sono ammessi <i>equity investment</i>.

² Per *Smart Grid* si intende una rete elettrica in grado di integrare intelligentemente le azioni di tutti gli utenti connessi (consumatori e produttori, "*prosumers*") al fine di distribuire energia in modo efficiente, sostenibile, economicamente vantaggioso e sicuro.

finanziano, oppure si impegnano a finanziare, i beneficiari finali che soddisfano i criteri di ammissibilità del FEED	
Informazioni	
Tutte le informazioni operative relative a: • le condizioni generali di finanziamento; • le modalità per richiedere l'ammissione al beneficio; • le informazioni in ordine all'ammissibilità dei progetti; sono disponibili sul sito internet http://eeef.eu/home-it.html e nella sezione dedicata alle <i>frequently asked questions</i> all'indirizzo http://eeef.eu/tl_files/downloads/FAQ%20EEEF%20Italian.pdf.	
AVVERTENZE OPERATIVE	
Trattasi di una modalità di finanziamento estremamente articolata - sotto un profilo finanziario e operativo -, tarata per progetti e interventi di significativa rilevanza economica, che presuppone una complessa attività di pianificazione <i>ex ante</i>. Allo stato attuale, l'eventuale quota di co-finanziamento a carico del beneficiario pubblico, è da computarsi in relazione alla determinazione del tetto di spesa imposto dal c.d. patto di stabilità interno (il "Patto di stabilità").	

1.2 I servizi di assistenza tecnica: ELENA

1. Il [programma ELENA](#) - *European Local Energy Assistance* - nasce da una collaborazione UE-Banca Europea degli Investimenti ("BEI") per aiutare le autorità locali a raggiungere gli obiettivi UE volti a mitigare gli effetti dannosi dei cambiamenti climatici³. È gestito dalla BEI e finanziato dal *budget* europeo (programma CIP⁴/EIE⁵).

Scheda di sintesi	
Finalità	ELENA • <u>supporta</u> progetti di investimento per interventi di EE, nell'ambito delle fonti di ER e nel trasporto urbano sostenibile. In generale, ELENA mira ad una più ampia utilizzazione delle tecniche innovative, processi, prodotti, o pratiche, e facilita il loro ingresso sul mercato, fornendo finanziamenti finalizzati all'assistenza tecnica e vincolati alla realizzazione dei relativi progetti, segnatamente, possono essere finanziati gli interventi in materia di: - edilizia pubblica e privata, inclusa l'edilizia sociale e l'illuminazione stradale, al fine di favorire l'EE (es. rinnovamento degli edifici per la riduzione del consumo energetico, sia di calore che di elettricità, attraverso l'isolamento termico, efficienti sistemi di condizionamento, illuminazione intelligente, ecc.); - integrazione delle fonti di ER nell'ambiente edilizio (es. pannelli fotovoltaici, pannelli solari termici e sfruttamento della biomassa); - investimenti per il rinnovamento, l'estensione, o la costruzione, di nuove reti di riscaldamento e condizionamento, attraverso caldaie innovative; - trasporto urbano; - sviluppo di infrastrutture locali, incluso l'utilizzo delle infrastrutture tecnologiche di informazione e comunicazione per l'EE, trasporto intermodale ed infrastrutture di rifornimento per i veicoli a carburanti alternativi; • <u>costituisce</u> uno strumento di facilitazione che mira a supportare le autorità pubbliche, regionali e locali, nel favorire i programmi di investimento - con un contributo a fondo perduto fino al 90% dell'investimento - nel settore dell'EE e delle fonti di ER, così da raggiungere gli obiettivi fissati in ambito comunitario; • <u>copre</u> i costi riferiti al supporto da parte di consulenti, tecnici e legali, per la stesura di un progetto e la pubblicazione del relativo bando di gara per l'affidamento dei lavori e dei servizi necessari per la sua realizzazione.

³ Trattasi del c.d. "Pacchetto Clima - Piano 20-20-20" - adottato dall'UE nel mese di giugno 2009 ed efficace dal mese di gennaio 2013, sino alla fine del 2020 -, che si pone, quali obiettivi principali, quelli di ridurre le emissioni di gas serra del 20 %, alzare al 20 % la quota di energia prodotta da fonti rinnovabili e portare al 20 % il risparmio energetico entro il 2020.

⁴ Il programma europeo denominato *Competitiveness and Innovation Framework Programme*.

⁵ Il programma europeo denominato *Intelligent Energy Europe*.

Voci di spesa ammissibili	Sono inclusi gli oneri per l'elaborazione degli studi di fattibilità ("SdF") e delle analisi di mercato, la predisposizione di tutta la documentazione necessaria all'attuazione del progetto, tra cui: la definizione dei criteri di selezione delle ESCO - <i>Energy Service Company</i> , la valutazione finale delle diagnosi energetiche, la stesura di capitolati e bandi di gara, la definizione del sistema di valutazione delle offerte, la partecipazione alle commissioni di gara, la <i>due diligence</i> finanziaria e, in fine, la diffusione dei risultati.
Limiti per l'ammissione al programma	Gli stessi sono costituiti da: - il raggiungimento di un "<i>fattore di leva</i>" minimo pari a 1/25 Ciò significa che deve essere garantita la sussistenza di tale rapporto tra il valore dell'investimento e l'importo totale dell'assistenza tecnica stabilito dallo strumento ELENA; - il valore complessivo dell'investimento non può essere inferiore a 50 milioni di euro. Progetti di scala più piccola sono finanziati solo se integrati in programmi di finanziamento di più ampia scala. ELENA può essere combinato con altri fondi europei, o nazionali, ma non con altri tipi di finanziamento con funzione analoga. <u>In via esemplificativa: 50.000.000 (valore minimo del progetto)/25 (fattore di leva) x 90% (limite ammissibilità finanziamento) = 1.800.000 (valore dell'erogazione)</u>
I beneficiari	I beneficiari finali del finanziamento possono essere: - enti locali e regionali; - altri soggetti pubblici; - gruppi di soggetti pubblici, enti locali/regionali.
I soggetti attuatori	I promotori/attuatori dei programmi d'investimento possono essere: - enti locali/regionali e altri soggetti pubblici; - soggetti titolari/operatori di una concessione o ESCO.
Ulteriori informazioni	<u>Il finanziamento è del tipo "a sportello"</u>, ossia attivabile a richiesta dell'interessato sulla base della disponibilità delle risorse. <u>L'ultimo intervento finanziato in ambito europeo</u>, in ordine di tempo, risale al 18 dicembre u.s., mentre l'ultimo in ambito nazionale è costituito dal "<u>Patto per l'efficienza energetica e rinnovabili</u>", promosso dalla Provincia di Savona, risalente a dicembre 2014. <u>Le risorse sono attualmente ancora disponibili.</u> Secondo il sito internet della BEI "<i>I fondi sono attualmente disponibili per sostenere progetti nell'ambito del programma. Quando si esauriranno i fondi, un avviso sarà pubblicato su questa pagina web.</i>".
AVVERTENZE OPERATIVE	
Trattasi di una modalità di finanziamento estremamente articolata - sotto un profilo finanziario e operativo -, tarata per progetti e interventi di una certa rilevanza economica, che presuppone un'importante attività di pianificazione <i>ex ante</i>, ancora più articolata e di dettaglio rispetto all'erogazione di risorse a valere sul FEEE, posto che, nel caso del finanziamento ELENA, occorre non solo aver definito nel dettaglio gli elementi economico-finanziari dell'intervento, ma anche le connesse attività di assistenza tecnica, oggetto dell'erogazione (vedi 3.4.3.b). Trattandosi di una forma di finanziamento a fondo perduto non rientra nei limiti di spesa derivanti dal Patto di stabilità.	

1.3 I prestiti della BEI

- Oltre alle misure connesse ai fondi strutturali (i "Fondi strutturali") e agli strumenti di ingegneria finanziaria⁶, che saranno approntati nel corso del nuovo periodo di programmazione, si segnala la possibilità di utilizzare i fondi messi a disposizione dalla BEI, che si concretizzano in prestiti a condizioni generalmente più favorevoli se paragonate ai normali tassi di mercato.

⁶ La nuova programmazione dei fondi strutturali li denomina "*strumenti finanziari*". Nella passata programmazione, la Direzione generale della politica regionale della Commissione UE, in collaborazione con la BEI, aveva previsto quattro differenti strumenti attuativi: [JEREMIE](#), [JESSICA](#), [JASPERS](#) e [JASMINE](#). Due di essi riguardavano la promozione di strumenti di ingegneria finanziaria (JEREMIE e JESSICA), mentre gli altri due (JASPERS e JASMINE) svolgevano funzioni di assistenza tecnica. In relazione alla corrente programmazione, oltre all'attivazione in ambito regionale di strumenti finanziari autonomi, è verosimile prevedere che sarà data continuità ai predetti strumenti predisposti dalla Commissione UE e della BEI, attraverso l'attivazione di specifici programmi di contenuto analogo.

⁷ Rientrano nella definizione di PMI le imprese che occupano meno di 250 dipendenti e che possiedano il requisito dell'indipendenza, cioè non possono essere possedute, per più del 25%, da un'impresa di maggiori dimensioni.

⁸ Imprese autonome di dimensioni comprese tra 250 e 3000 dipendenti.

2. La BEI può finanziare esclusivamente progetti che perseguano uno, o più, dei 6 obiettivi prioritari del proprio statuto:
 - Coesione e convergenza (nelle aree di sviluppo regionale);
 - Sostegno alle piccole e medie imprese (“PMI”);
 - Sostenibilità ambientale;
 - Attuazione dell'iniziativa “Innovazione 2010” (“i2i”);
 - Sviluppo delle reti transeuropee di trasporto e per l'energia;
 - Energia sostenibile, competitiva e sicura (obiettivo che include anche il miglioramento dell’EE).

3. **In relazione all'erogazione di prestiti si distinguono due fattispecie, segnatamente:**

Project loans - i prestiti diretti

Tale modalità di finanziamento è utilizzabile per progetti il cui costo d'investimento totale sia superiore a 25 Mln euro. Tali prestiti possono coprire fino al 50% del costo totale degli investimenti previsti dai promotori del settore pubblico e privato: in media, tale percentuale è pari a, circa, un terzo dell'investimento.

Il finanziamento può essere strutturato come una sorta di “prestito-quadro” - opzione molto interessante per gli enti locali - al fine di supportare economicamente programmi di investimento pluriennali nell'ambito del medesimo progetto. Tale modalità può consentire anche il finanziamento “seriale” di diversi progetti, in un arco temporale prestabilito.

Le condizioni di finanziamento dipendono dal tipo di investimento e dal livello di sicurezza offerta da parte di terzi (banche o pool di banche finanziatrici, altre istituzioni finanziarie, ecc.).

I tassi di interesse possono essere fissi, rivedibili o convertibili (ad es., consentendo un cambio di formula del tasso di interesse durante la vita di un prestito oppure a periodi predeterminati).

In alcuni casi, possono essere addebitate delle commissioni per la valutazione del progetto, per i servizi legali, ecc.

Il rimborso è di norma su base semestrale o annuale. Periodi di tolleranza per il rimborso del capitale possono essere concessi nella fase di realizzazione dell'intervento.

Intermediated Loans - i prestiti intermediati

Secondo tale modalità di finanziamento - che riguarda progetti di valore inferiore ai 25 milioni di euro -, la BEI eroga il credito nei confronti di banche locali, o altri intermediari, che successivamente corrispondono il credito ai beneficiari finali, che possono essere:

- PMI;
- imprese di medie dimensioni⁸;
- grandi imprese;
- autorità locali;
- amministrazioni nazionali;
- enti pubblici.

Le condizioni di prestito possono essere modulate in ragione della tipologia di intervento da finanziare. La decisione se erogare il prestito è in capo alle istituzioni intermedie, che mantengono anche il rischio finanziario di prestiti. La BEI non ha alcun rapporto contrattuale con i beneficiari finali.

AVVERTENZE OPERATIVE

La BEI offre un'ampia gamma di prodotti finanziari, fruibili da diverse categorie di beneficiari e modulabili in base alle necessità degli stessi. Di conseguenza, è consigliabile, completata la fase di analisi, valutazione e pianificazione *ex ante* dell'intervento, intessere un'interlocuzione diretta con la BEI, al fine di individuare - o costruire - il prodotto finanziario più adatto, tenuto conto della natura, e delle possibilità, del beneficiario, ed in relazione alle caratteristiche finanziarie dell'intervento stesso.

In relazione alla tipologia di erogazione - a rimborso, totale o parziale, o a fondo perduto - e in relazione alla natura giuridica del beneficiario - pubblico o privato - occorrerà valutarne l'incidenza rispetto ai vincoli del Patto di stabilità.

1.4 Il programma quadro per la ricerca - Horizon 2020

1. *Horizon 2020* è un programma di finanziamento integrato (il “Programma” o “*Horizon 2020*”) destinato alle attività di ricerca in ambito UE, compito che, in precedenza, spettava al VII° Programma Quadro, al Programma Quadro per la Competitività e l'Innovazione (“CIP”) e all'Istituto Europeo per l'Innovazione e la Tecnologia (“EIT”).

2. Il Programma è stato attivato il 1° gennaio 2014 e durerà sino al 31 dicembre 2020. Il *budget* complessivo stanziato per *Horizon 2020* ammonta a 70.2 miliardi di euro, a prezzi costanti⁹.

Struttura di Horizon 2020

Horizon 2020 è composto da tre pilastri (i “Pilastrì”), ciascuno dotato di un finanziamento proprio, e da cinque programmi trasversali.

I Pilastrì

In relazione agli interventi di EE, meritano particolare attenzione i Pilastrì rubricati *Industrial leadership* e *Societal challenges*. Nel dettaglio:

- **Industrial leadership**

Questa priorità ha l’obiettivo di creare i presupposti per incentivare la creazione di una *leadership* industriale europea nell’ambito della ricerca e nell’innovazione - con un *focus* specifico sulla *green economy* e la sostenibilità ambientale -, attraverso le attività di accesso al credito e il sostegno agli investimenti in tecnologie industriali per favorire il potenziale di crescita delle industrie, con particolare riferimento alle PMI europee.

Questo Pilastrò si basa su:

- azioni di sostegno allo sviluppo di tecnologie (*KET - key enabling technologies*) in settori chiave dell’innovazione quali: ICT, nanotecnologie, materiali avanzati, biotecnologie, sistemi avanzati di produzione;
- accesso ai finanziamenti con capitale di rischio;
- sostegno all’innovazione delle PMI.

- **Societal challenges**

Questa priorità affronta temi di grande impatto socio-economico, con l’obiettivo di stimolare la massa critica degli sforzi in ricerca e innovazione nella prospettiva di sviluppo socio-economico dell’UE. La natura e la complessità di queste sfide richiedono uno sforzo scientifico e tecnologico che necessita di una ricerca sempre più multi-disciplinare ed orientata a soluzioni sostenibili nel lungo periodo. Tra gli obiettivi prioritari è opportuno segnalare la necessità di realizzare interventi volti ad un uso efficiente delle risorse e delle materie prime.

I temi trasversali

Horizon 2020 include, anche, temi trasversali ai diversi Pilastrì. Nell’ambito degli interventi in materia di EE, meritano una particolare attenzione le azioni specifiche in materia di:

- **Sviluppo sostenibile:** il 60% della dotazione complessiva del Programma sarà dedicato ai vari aspetti dello sviluppo sostenibile e contribuirà al potenziamento degli obiettivi dell’UE in tema di clima e ambiente;
- **Approccio business-oriented:** integrazione dell’intera catena dell’innovazione, dalla ricerca di base al mercato, e promozione dell’utilizzo commerciale dei risultati della ricerca finanziata dal Programma;
- **PMI:** sono previste azioni concrete per le PMI, che potranno contare su uno stanziamento a loro specificamente destinato, pari al 20% del *budget* totale.

Informazioni aggiuntive

Sul sito *internet* di [Horizon 2020](#) sono disponibili le informazioni di carattere generale in relazione alle diverse linee di intervento. Sono, inoltre, accessibili le “[guide operative](#)”, inerenti i bandi di finanziamento attivi. Da segnalarsi, infine, una pagina *internet* dedicata alle *news* in materia di “[finanziamenti e contributi](#)”, attivati nell’ambito del Programma.

AVVERTENZE OPERATIVE

Trattasi di una modalità di finanziamento costruita, in via principale, per il settore della ricerca. Di conseguenza, la stessa potrebbe essere utilizzata, in via preliminare, per favorire e incentivare lo sviluppo di un settore produttivo inerente l’EE (tipo prodotti innovativi, dando così impulso anche al settore più prettamente industriale), ma difficilmente potrebbe essere direttamente fruibile per la realizzazione di un intervento specifico. Inoltre, i finanziamenti di *Horizon 2020* sono attivati attraverso la pubblicazione di bandi tematici e comportano, per i progetti di ricerca *standard*, la necessità che le relative domande siano presentate da un raggruppamento di almeno tre persone giuridiche aventi, ciascuno, la sede in un diverso Stato membro dell’UE.

2. Ambito nazionale

2.1 I fondi di garanzia e il Fondo Nazionale per l’efficienza energetica

1. Un’ulteriore possibilità per favorire la realizzazione di interventi di EE, da parte di soggetti privati, è costituita dalla possibilità di creare un fondo di garanzia per facilitare l’accesso al credito, da parte degli operatori economici.
2. In tal senso, merita di essere segnalata l’iniziativa promossa dalla Regione Toscana, nel luglio 2014, volta alla costituzione di un proprio fondo di garanzia per progetti di ER e

⁹ Equivalenti a 78,6 miliardi di euro a prezzi correnti.

Risparmio Energetico, fruibile da parte di famiglie, imprese, enti locali, associazioni *onlus*, società sportive.

3. Il disciplinare normativo di attuazione è disponibile a questo [link](#).
4. Nell'ambito dei fondi di garanzia, già operativi in favore delle PMI, si segnala il [Fondo Centrale di Garanzia](#) per le PMI.
5. Anche il [Fondo europeo degli investimenti](#) (il "FEI") prevede la possibilità di concedere [garanzie sul credito](#).
6. Il 18 luglio 2014 è stato pubblicato il D.Lgs. 102/2014 (il "Decreto 102"), di attuazione della direttiva 2012/27/UE sull'efficienza energetica, che modifica le direttive 2009/125/CE e 2010/30/UE ed abroga le direttive 2004/8/CE e 2006/32/CE (la "Direttiva 27"). Lo stesso stabilisce un insieme di misure volte allo sviluppo dell'EE.
7. Con l'entrata in vigore dello stesso, è stato istituito il Fondo nazionale per l'efficienza energetica (il "Fondo"), con una dotazione iniziale di 30 milioni di euro per il biennio 2014/2015, per il finanziamento degli edifici dell'amministrazione centrale.
8. La Regione, di conseguenza potrebbe dotarsi di un autonomo fondo di garanzia ideato e strutturato in analogia con quello previsto in ambito nazionale¹⁰.

Approfondimento

Il Fondo ha una dotazione iniziale pari a:

- 5 milioni di euro per il 2014;
- 25 milioni di euro per il 2015.

Tali risorse potranno essere integrate - fino a 15 milioni euro annui per il periodo 2014-2020 - a carico del Ministero dello sviluppo economico (il "MISE") e fino a 35 milioni di euro annui per il periodo 2014-2020, a carico del Ministero dell'ambiente e della tutela del territorio e del mare (il "MATTM"), a valere sui proventi delle aste delle quote di emissione di CO₂. Il Fondo ha natura rotativa e mira a sostenere gli investimenti per l'EE, realizzati anche attraverso ESCO, forme di PPP e società di progetto, o di scopo, appositamente costituite.

In particolare, il Fondo è diretto a sostenere:

- interventi di miglioramento dell'EE degli edifici della PA;
- la realizzazione di reti per il teleriscaldamento e per il teleraffrescamento;
- l'efficienza energetica dei servizi ed infrastrutture pubbliche, compresa l'illuminazione pubblica;
- l'EE di interi edifici destinati ad uso residenziale, compresa l'edilizia popolare;
- l'EE e la riduzione dei consumi di energia nei settori dell'industria e dei servizi.

Il Fondo sarà articolato in due sezioni ("Sezioni"):

- una destinata alla concessione di garanzie, su singole operazioni o su portafogli di operazioni finanziarie;
- l'altra dedicata all'erogazione di finanziamenti, direttamente o attraverso banche e intermediari finanziari, inclusa la BEI, anche mediante la sottoscrizione di quote di fondi comuni di investimento di tipo chiuso, che abbiano come oggetto di investimento la sottoscrizione di titoli di credito di nuova emissione, o l'erogazione di nuovi finanziamenti, nonché mediante la sottoscrizione di titoli emessi nell'ambito di operazioni di cartolarizzazione aventi ad oggetto crediti di privati verso PMI ed ESCO per investimenti sull'EE.

Le garanzie concesse dal Fondo possono essere assistite dalla garanzia del FEI, o di altri fondi di garanzia istituiti dall'UE, o da essa cofinanziati.

Il Decreto 102 stabilisce che devono essere previste condizioni di maggior favore per gli interventi volti a:

- a. creare nuova occupazione;
- b. migliorare l'EE dell'intero edificio;
- c. promuovere nuovi edifici a energia quasi zero;
- d. introdurre misure di protezione antisismica, in aggiunta alla riqualificazione energetica;
- e. realizzare reti per il teleriscaldamento e per il teleraffrescamento in ambito agricolo, o, comunque, connesse alla generazione distribuita a biomassa.

Ai sensi dell'art. 15, comma 5 del Decreto 102, entro il 17 ottobre 2014 avrebbero dovuto essere adottati uno, o più, decreti ministeriali per stabilire le priorità, i criteri, le condizioni e le modalità di funzionamento, di gestione e di intervento del Fondo, nonché le modalità di articolazione delle Sezioni¹¹.

¹⁰ Tale fondo dovrà tener conto delle prescrizioni in materia di aiuti di Stato previste dal nuovo Regolamento generale di esenzione per categoria (il "[RGE](#)"), contenente la lista degli aiuti di Stato esentati dall'obbligo della notifica e le condizioni che essi devono rispettare. In particolare il relativo art. 39 disciplina gli aiuti di Stato che possono essere concessi sotto forma di una dotazione, di *equity*, di una garanzia o di un prestito a favore di un fondo per l'efficienza energetica o di un altro intermediario finanziario.

¹¹ Ad oggi è stato approvato, soltanto, il decreto interministeriale (il "Decreto interministeriale"), di cui all'art. 4, ultimo comma, del Decreto 102, inerente la costituzione di una cabina di regia interministeriale, composta dal MISE, che la presiede, e dal MATTM, per garantire un coordinamento ottimale degli interventi e delle misure per l'efficienza energetica anche degli edifici della PA. Nello specifico, la cabina di regia ha la funzione di "*assicurare il*

2.2 I prestiti e le misure attivati dalla Cassa Depositi e Prestiti

2.2.1 Interventi diretti in favore di soggetti pubblici

1. La Cassa Depositi e Prestiti (la “CDP”) affianca gli enti pubblici, territoriali e non, supportando le loro politiche di investimento per:

- viabilità e trasporti; edilizia pubblica e sociale; edilizia scolastica e universitaria;
- impianti sportivi, ricreativi; settore energetico; edilizia sanitaria; settore idrico.

IL PRESTITO ORDINARIO	
<i>Un prodotto di finanziamento idoneo ad assicurare copertura finanziaria ad un'ampia gamma di investimenti</i>	
Soggetti beneficiari	Comuni, Province, Comunità Montane, Comunità Isolane, Città Metropolitane, Unione dei Comuni, Consorzi a cui partecipano enti locali (esclusi quelli che gestiscono attività con rilevanza economica e imprenditoriale), Consorzi di gestione dei servizi sociali, ai quali, da statuto, si applichi il TUEL (Circolare della CDP, n. 1280/2013).
Finalità	Realizzazione di investimenti pubblici.
Importo Nominale	A partire da 5.000,00 euro.
Erogazione	La somma prestata è erogata in una, o più, soluzioni, sulla base delle richieste del soggetto beneficiario, dalla quale risultino analiticamente la natura e gli importi delle spese sostenute.
Durata	L'ammortamento ha durata compresa tra 5 e 29 anni.
Regime Interessi	A scelta del beneficiario, può essere a tasso fisso o variabile.
Rimborso Capitale	• Nel caso di regime di interessi a tasso fisso, il rimborso avviene in rate costanti (metodo francese). • Nel caso di regime di interessi a tasso variabile, il rimborso avviene in rate con quota capitale costante (metodo italiano).
Garanzia	Delegazione di pagamento.
Istruzioni operative	
IL PRESTITO FLESSIBILE	
<i>È uno strumento adatto a fornire copertura finanziaria agli interventi complessi che prevedano tempi lunghi di realizzazione</i>	
Soggetti beneficiari	Comuni, Province, Comunità Montane, Comunità Isolane, Città Metropolitane, Unione dei Comuni, Consorzi a cui partecipano enti locali (esclusi quelli che gestiscono attività con rilevanza economica e imprenditoriale), Consorzi di gestione dei servizi sociali, ai quali, da statuto, si applichi il TUEL (Circolare della CDP, n. 1280/2013).
Finalità	Realizzazione di investimenti pubblici.
Importo Nominale	A partire da 100.000,00 euro.
Erogazione	• La somma prestata è erogata in una, o più, soluzioni nel periodo compreso tra la stipula del contratto ed il 30 novembre dell'ultimo anno antecedente la data di inizio ammortamento (periodo di utilizzo). • Entro il termine del periodo di utilizzo, il soggetto beneficiario ha, in ogni caso, la facoltà di richiedere un periodo di utilizzo aggiuntivo, che si estende fino alla scadenza dell'ammortamento del prestito, con riferimento all'intero importo del prestito (conversione totale) ovvero solo ad una parte del medesimo (conversione parziale).
Durata	• La durata complessiva del prestito flessibile (dalla stipula alla scadenza dell'ammortamento) non può essere inferiore a 5 anni, né superiore a 30 anni.

coordinamento delle misure per l'efficienza energetica attivate attraverso il Fondo Nazionale per l'Efficienza Energetica di cui all'articolo 15 del decreto legislativo 102/2014 e il Fondo di cui all'articolo 1, comma 1110, della legge 296/2006” (cfr. 1, lett. c, del Decreto interministeriale). Inoltre, la stessa, di concerto con la Conferenza Unificata e con il Ministero dell'Economia e delle Finanze (il “MEF”) individua “le priorità, i criteri, le condizioni e le modalità di funzionamento, di gestione e di intervento del Fondo nazionale per l'Efficienza Energetica” (cfr. art. 3, comma 2 lett. a, del Decreto interministeriale), monitorando i risultati conseguiti (cfr. art. 3, comma 2 lett. b, del Decreto interministeriale).

	- Il preammortamento decorre dalla data della stipula e termina, di norma, il 31 dicembre del primo, secondo, terzo, quarto e quinto anno solare successivo, a scelta del soggetto beneficiario. - L'ammortamento, di norma, ha durata compresa tra 4 anni e 28 anni.
Regime Interessi	- Il prestito è regolato a tasso variabile in preammortamento. - È facoltà del soggetto beneficiario di esercitare l'opzione a tasso fisso, durante il periodo di preammortamento (esclusi il primo e l'ultimo anno), a seguito della quale, sulle somme erogate, si applicherà, dal 1° gennaio dell'anno successivo, il tasso di interesse fisso e/o l'opzione di inizio ammortamento (nell'ultimo anno di preammortamento entro la data di scadenza del periodo di utilizzo), a seguito della quale, sulle somme erogate non opzionate, si applicherà, in ammortamento, il regime di interessi a tasso fisso.
Rimborso Capitale	- In rate semestrali con quota capitale linearmente crescente determinata sulla base del piano di ammortamento unico. - È prevista l'estinzione del prestito senza indennizzo nei casi individuati dalla circolare di riferimento.

Istruzioni operative

- In favore degli organismi di diritto pubblico, aventi natura giuridica privatistica, che non esercitino attività di gestione di servizi pubblici in settori aventi rilevanza economica (Circolare della CDP, n. 1276/2009) e nel caso in cui l'investimento determini un incremento patrimoniale nel bilancio dell'ente attuatore, è possibile accedere a una diversa modalità di finanziamento, ossia il "[Prestito Chirografario senza Preammortamento](#)", a erogazione multipla¹².
- In favore di enti pubblici non territoriali e organismi di diritto pubblico, aventi natura giuridica privatistica, che non esercitino attività di gestione di servizi pubblici in settori aventi rilevanza economica¹³ e nel caso in cui l'investimento determini un incremento patrimoniale nel bilancio dell'ente attuatore, è possibile accedere a una diversa modalità di finanziamento, ossia il "[Prestito Chirografario con Preammortamento](#)".

AVVERTENZE OPERATIVE

La CDP offre un'ampia ed eterogenea gamma di prodotti finanziari, fruibili da una vasta gamma di beneficiari, anche in relazione ad interventi di valore modesto. In relazione alla tipologia di erogazione - a rimborso, totale o parziale, o a fondo perduto - e in relazione alla natura giuridica del beneficiario - pubblico o privato - occorrerà valutarne l'incidenza rispetto ai vincoli del Patto di stabilità.

Anche in questo caso, così come rilevato in relazione ai prodotti della BEI, si può ragionare di intessere un dialogo con la CDP, al fine di elaborare un prodotto finanziario *ad hoc*, eventualmente nell'ambito di un programma di finanziamento più ampio.

2.2.2 Interventi diretti in favore di soggetti privati

Piattaforma Imprese

Descrizione

La [Piattaforma Imprese](#) destina ulteriori 5 miliardi di euro alle misure di CDP per il sostegno dell'economia, raggruppando in uno strumento organico quattro nuovi "Plafond", dedicati a favorire l'accesso al credito dei diversi comparti imprenditoriali, con l'obiettivo di garantire un maggior afflusso di risorse a medio-lungo termine. Le risorse di CDP sono veicolate attraverso il canale bancario.

Beneficiari

- PMI
- Imprese di medie dimensioni
- Reti di Impresa
- Imprese esportatrici

AVVERTENZE OPERATIVE

Sul punto valgono le medesime considerazioni svolte in relazione agli interventi della CDP in favore dei soggetti pubblici.

¹² Strumento che si adatta a finanziare i piani di investimento costituiti da molteplici interventi, ciascuno con un proprio profilo di spesa. L'ammortamento del prestito avviene, infatti, attraverso più piani di rimborso, uno per ogni singola erogazione.

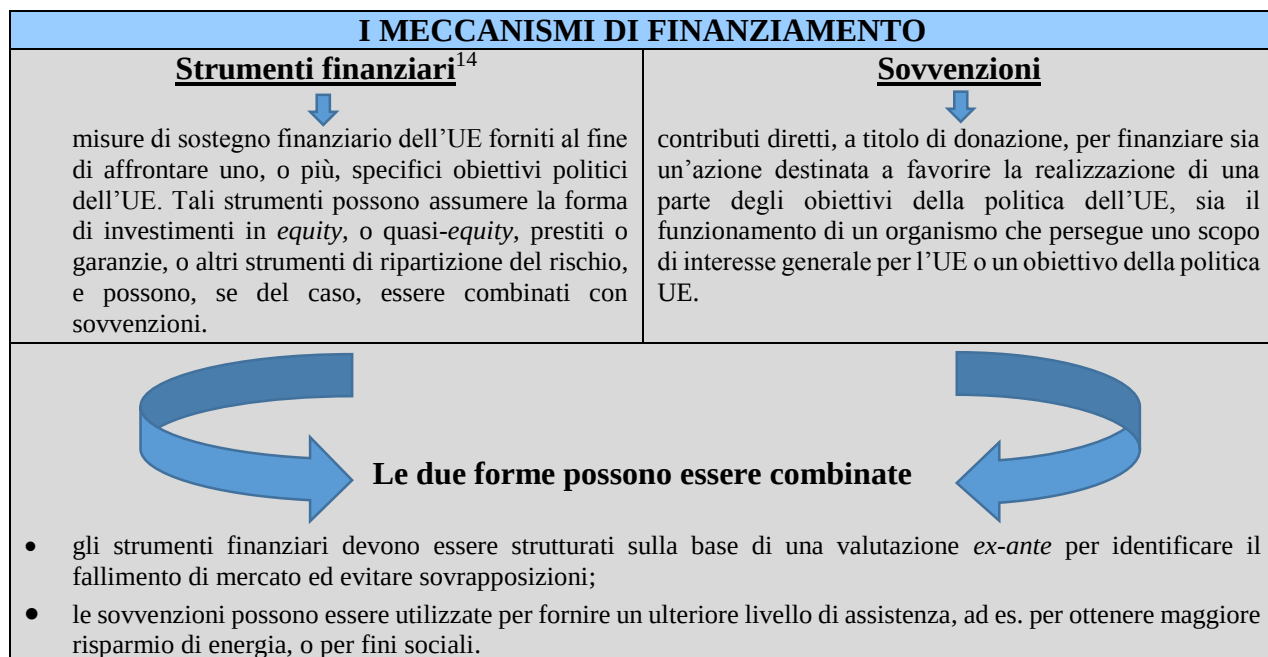
¹³ Aziende Sanitarie locali e Aziende Ospedaliere (Circolare della CDP, n. 1274/2009), Enti operanti nel settore dell'edilizia residenziale pubblica (Circolare della CDP, n. 1274/2009), Università e Istituti superiori ad esse assimilati (Circolare della CDP, n. 1274/2009), Agenzie Regionali per la Protezione Ambientale (Circolare CDP n. 1275/2009), Enti Regionali per il Diritto allo Studio Universitario (Circolare CDP n. 1275/2009), altri Enti pubblici non territoriali (Circolare CDP n. 1277/2010), organismi di diritto pubblico, aventi natura giuridica privatistica, che non esercitino attività di gestione di servizi pubblici in settori aventi rilevanza economica (Circolare CDP n. 1276/2009).

1. Sempre in favore del settore privato, si segnala la predisposizione del [Plafond Beni Strumentali](#), che consente il finanziamento, attraverso il canale bancario, per l'acquisto di macchinari, impianti, beni strumentali di impresa e attrezzature nuove di fabbrica ad uso produttivo, nonché gli investimenti in *hardware*, *software* e tecnologie digitali.

III Strumenti operativi per operazioni di successo

3.1 Sintesi e analisi delle diverse tipologie di finanziamenti

1. A valle dell'analisi dei principali strumenti finanziari fruibili per la realizzazione di interventi di EE, è utile riepilogarne i tratti caratteristici, in una logica di pro e contro, anche ipotizzando forme di finanziamento di tipo misto, nell'ottica di limitare l'apporto di capitali pubblici, sottoposti agli stringenti limiti derivanti dal Patto di stabilità.

	DESCRIZIONE	PRO	CONTRO
SOVVENZIONI	Sono contributi a fondo perduto per l'attuazione di misure specifiche.	• varietà di obiettivi; • misure innovative e costi ottimali; • flessibilità e utilizzo in combinazione con altri strumenti; • adatti per aree depresse, mercati finanziari immaturi, ecc.	• rischio risultati; • utilizzabile una sola volta (minore sostenibilità); • scarso effetto leva; • minore controllo della <i>performance</i>.
PRESTITI PREFERENZIALI	Si riferiscono all'acquisizione di fondi attraverso un prestito: un soggetto fornisce un prestito, per uno scopo definito e per un determinato periodo di tempo, a tassi e condizioni agevolati.	• facili da gestire; • il rimborso consente il reinvestito in altri progetti; • sistema che consente di selezionare meglio le misure sotto il profilo dell'efficienza.	• economie possono non essere immediatamente considerate come flussi di cassa, richiedendo un periodo maggiore di rientro; • non appetibile per chi non ha reddito per rimborsare il prestito.

¹⁴ In tale concetto rientrano tutti gli strumenti ingegneria finanziaria.

GARANZIE	È un meccanismo di condivisione del rischio, dove il garante assume un obbligo nel caso di <i>default</i> del debitore. Può consentire migliori condizioni per il prestito.	• mitigazione del rischio; • facilitare l'accesso al credito.	• non sono appropriate per tutte le situazioni e per progetti isolati; • copertura parziale non sempre sufficiente.
-----------------	---	--	--

3.2 Strumenti contrattuali

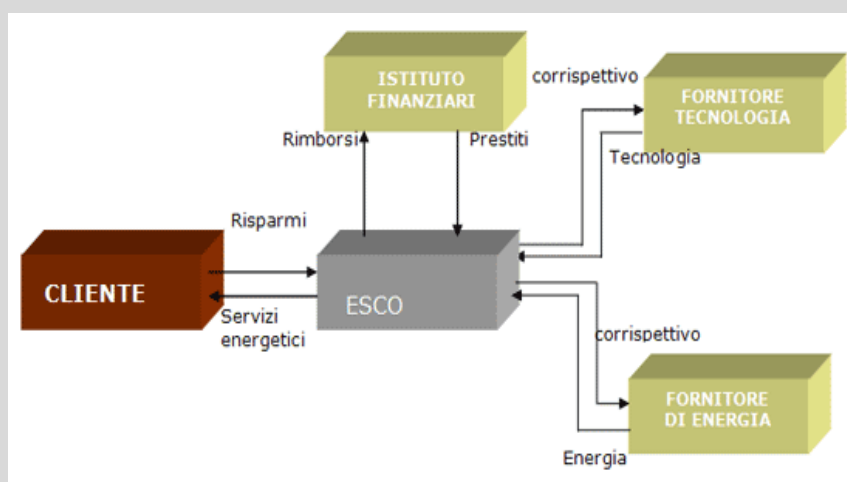
Il D.Lgs. 115/2008 e ss.mm.ii. (il “Dlgs 115”) fornisce una puntuale definizione di ESCO all’art. 2, comma 1, lett. i)

“ESCO: persona fisica o giuridica che fornisce servizi energetici ovvero altre misure di miglioramento dell’efficienza energetica nelle installazioni o nei locali dell’utente e, ciò facendo, accetta un certo margine di rischio finanziario. Il pagamento dei servizi forniti si basa, totalmente o parzialmente, sul miglioramento dell’efficienza energetica conseguito e sul raggiungimento degli altri criteri di rendimento stabiliti”.

DEFINIZIONE MUTUATA dall’art. 3, co.1 lett. i) della DIRETTIVA 2006/32/CE

I contratti di efficientamento energetico (“EPC”) sono contratti mediante i quali un soggetto “fornitore” - normalmente una ESCO - si obbliga - con propri mezzi finanziari o con mezzi finanziari di soggetti terzi - a svolgere dei servizi e interventi volti alla riqualificazione e al miglioramento dell’efficienza di un impianto energetico, o di un edificio di proprietà di altro soggetto, ossia il “beneficiario” - che può essere sia una PA o un privato -, a fronte di un corrispettivo strettamente connesso all’entità dei risparmi energetici - preventivati sulla base di un *audit* energetico dell’edificio (vedi *infra*) - ottenuti grazie all’intervento di EE realizzato. Si tratta di un contratto nominato nel nostro ordinamento, in quanto previsto dal legislatore, ma, atipico, poiché privo di una compiuta disciplina legislativa. Pertanto, gli specifici contenuti di ciascun contratto di EPC possono essere “sartorializzati” esattamente in funzione delle peculiarità proprie di ciascun intervento, tenendo in considerazione sia gli aspetti tecnici, che quelli economici, ossia la garanzia del risparmio.

L’intervento può essere sostenuto da un’operazione di finanziamento, anche tramite terzi (“FTT”), volta a reperire le risorse economiche necessarie alla realizzazione del medesimo. Il ruolo di soggetto finanziatore può essere assunto dalla stessa ESCO, che realizza l’intervento, o da un soggetto terzo.

L’art. 15 del D.Lgs. 115 non disciplina in maniera puntuale le procedure di affidamento dei contratti di EPC, prevedendo, unicamente, che, per l’affidamento degli appalti pubblici, aventi ad oggetto “la gestione dei servizi energetici e che prevedono unitamente all’effettuazione di una diagnosi energetica, la presentazione di progetto in conformità ai livelli di progettazione specificati dall’articolo 93 del D.Lgs.163/2006 e ss.mm.ii. (il “Codice appalti”), nonché la realizzazione degli interventi attraverso lo strumento del finanziamento tramite terzi” - salvo i casi di applicazione delle disposizioni in materia di settori speciali, di cui alla parte III del Codice appalti -, si ricorra alla previa selezione degli operatori economici che possono presentare le offerte, ai sensi dell’art. 55 del Codice appalti e si applichi, per l’aggiudicazione, il criterio dell’offerta economicamente più vantaggiosa, ai sensi dell’art. 83 del Codice appalti, “anche in mancanza di progetto preliminare redatto a cura dell’Amministrazione”.

QUADRO DI SINTESI			
EPC con ESCO finanziatore	Contratto di prestazione energetica (EPC): accordo ESCO - utilizzatore ed ESCO - finanziatori. Possibile uso di meccanismi di cessione del credito da parte della ESCO. ESCO può beneficiare delle modalità agevolative di cui sopra.	Garantisce un certo livello di risparmio. Protegge il cliente dal rischio di <i>performance</i> . Conoscenza approfondita requisiti tecnici. <i>Off balance-sheet</i> .	Sistema complesso. Vincoli di durata del contratto.
EPC con finanziamento utilizzatore	EPC con finanziamento reperito e fornito dall'utilizzatore/proprietario.	Come EPC con ESCO, ma possibilità di migliore accesso al credito da parte dell'utilizzatore/proprietario per migliore <i>rating</i> o accesso a sovvenzioni.	Significativi investimenti iniziali del proprietario. Ridotta capacità di ottenere altri prestiti. <i>NON off balance-sheet</i> .

3.3 La guida la Guida tecnica della Commissione UE per il finanziamento degli interventi di EE negli edifici e strumenti per la valutazione comparativa dei diversi modelli contrattuali e finanziari disponibili.

1. Il 14 febbraio 2014, la Direzione Generale Energia della Commissione UE ha adottato la Guida tecnica per il finanziamento degli interventi di EE negli edifici (la "[Guida tecnica](#)")¹⁵, che si pone quale obiettivo principale quello di fornire un supporto operativo alle Autorità di Gestione ("AdG") nella pianificazione, e distribuzione, degli investimenti in energia sostenibile negli edifici, nell'ambito dei rispettivi programmi operativi, nel periodo di programmazione 2014-2020.
2. La Guida Tecnica è articolata in fasi operative, e oltre a costituire un *vademecum* operativo-procedimentale per le AdG, analizza anche i diversi meccanismi di finanziamento che le AdG medesime possono utilizzare per sostenere progetti per lo sviluppo dell'energia sostenibile all'interno di un programma operativo, con l'obiettivo di avviare investimenti su larga scala nella ristrutturazione energetica degli edifici e attrarre maggiori livelli di investimenti del settore privato.

¹⁵ Rubricata "Technical Guidance - Financing the energy renovation of buildings with Cohesion Policy funding".

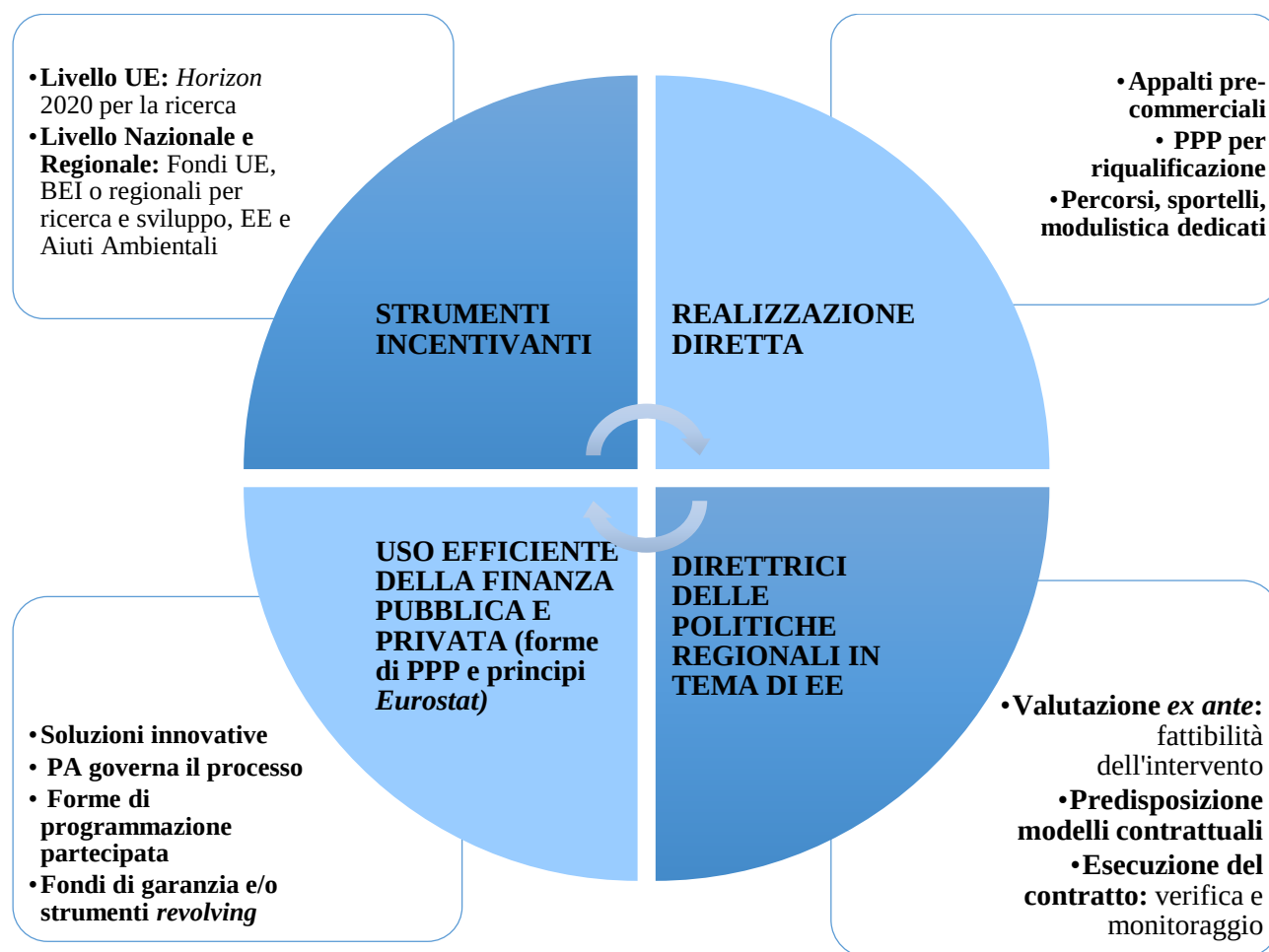
STEP 3	Definire un livello specifico di ristrutturazione e risparmio energetico	- Definire il livello specifico di risparmio energetico e l'utilizzo di fonti rinnovabili - Determinare le misure ammissibili - Identificare le misure e livelli di <i>performance</i> - Valutare le opzioni per ristrutturazioni complete - Definire criteri di ammissibilità - Identificare i benefici attesi
STEP 4	Scegliere meccanismi di finanziamento	- Scegliere un'opzione - Valutare i singoli meccanismi finanziari - Valutare i meriti e gli svantaggi di ogni opzione - Valutare possibili combinazioni di forme di sostegno - Scegliere le opzioni giuste
STEP 5	Scegliere attività di accompagnamento	Assistenza allo sviluppo del progetto
STEP 6	Sviluppare obiettivi e indicatori di programma	Elaborare un sistema di verifica in corso d'opera che consenta la verifica <i>in itinere</i> in relazione all'esecuzione dell'intervento
STEP 7	Pubblicare il bando di gara	- Definire procedimento e tempistiche - Definire criteri di valutazione dei progetti - Definire le informazioni che devono essere fornite dai partecipanti
STEP 8	Selezionare i progetti	Stabilire il quadro appropriato per selezionare progetti
STEP 9	Distribuzione dei fondi	Valutare le opzioni di erogazione dei finanziamenti
STEP 10	Monitorare le prestazioni di ciascun progetto	Prevedere un sistema di monitoraggio <i>in itinere</i> delle prestazioni dell'intervento
STEP 11	Valutare la <i>performance</i> del programma	Prevedere un sistema di verifica <i>ex post</i> in ordine agli obiettivi strategici perseguiti attraverso la realizzazione dell'intervento

3.4 Approccio strategico

3.4.1 Visione d'insieme

1. Risulta, fondamentale, prima di avviare un progetto di EE, ricostruire il quadro d'insieme degli obiettivi strategici perseguiti, degli strumenti contrattuali e finanziari utilizzabili e disponibili. Tale valutazione preliminare consente di aumentare il grado di successo dell'intervento, sotto un profilo tecnico-finanziario, e di aumentarne l'efficacia operativa, attraverso l'interazione dello stesso, con altri progetti, già realizzati o da realizzarsi, coerenti con gli obiettivi strategici.
2. In tale ottica è, inoltre, necessario:
 - a) pianificare con precisione l'*iter* di sviluppo del progetto;
 - b) elaborare una *lex di gara* che sia calibrata rispetto alle caratteristiche tecniche dell'intervento e funzionale all'individuazione dell'esecutore dotato delle necessarie competenze tecnico-organizzative;
 - c) saper monitorare lo stato di avanzamento dell'esecuzione dell'intervento e i risultati ottenuti¹⁶.

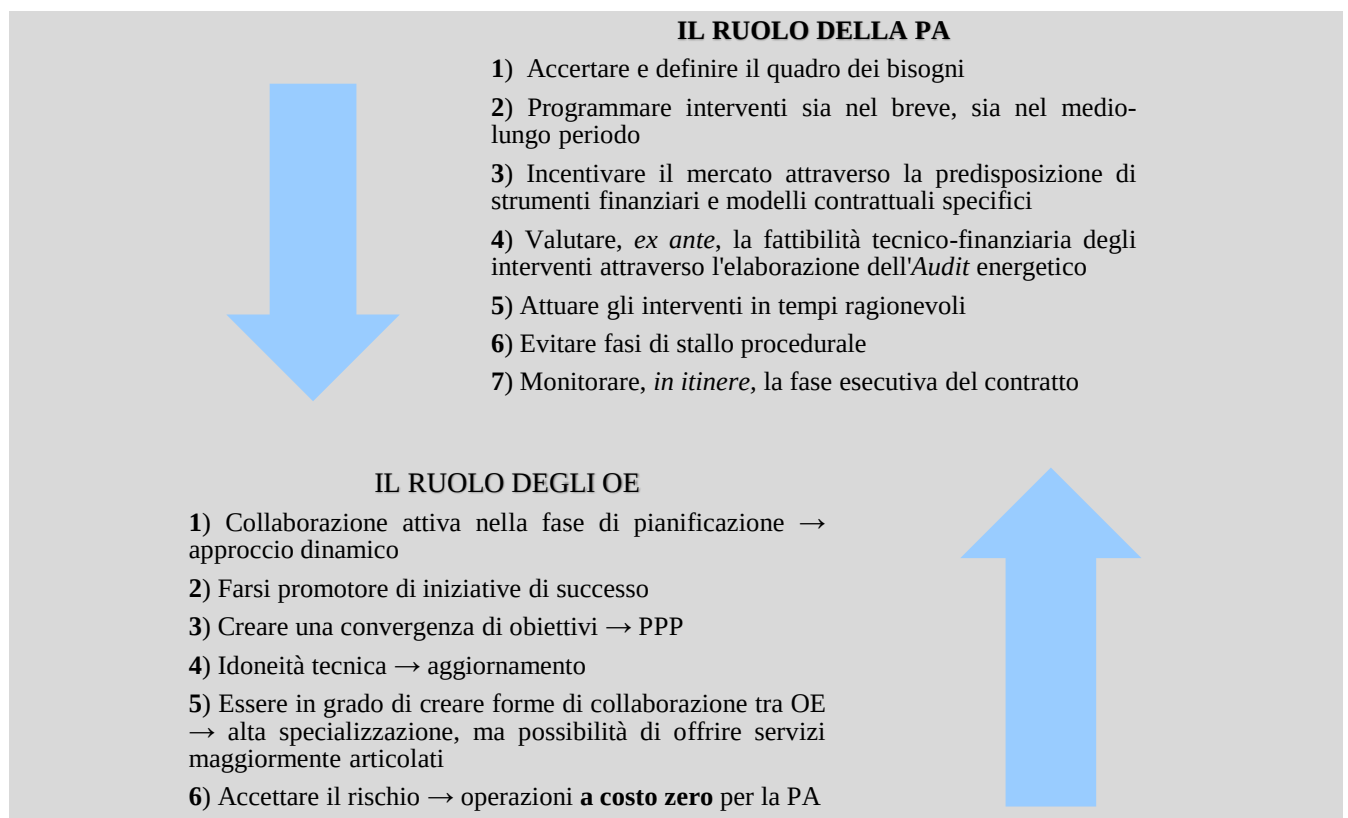
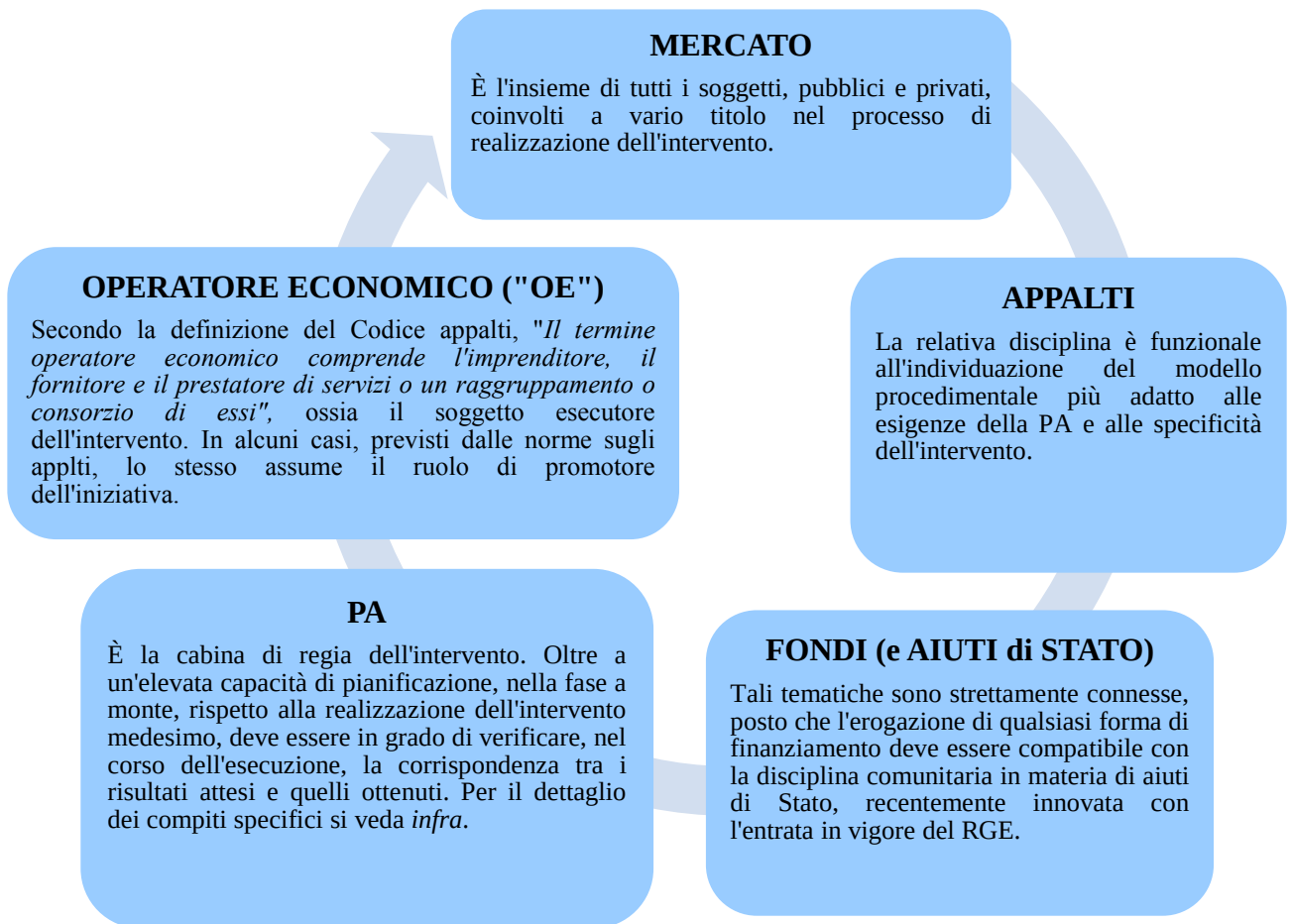
¹⁶ Dall'esatto e completo adempimento di tali attività, per la cui analisi di dettaglio si rimanda ai successivi paragrafi, ed in particolare al paragrafo 3.4.3.b, dipende il **successo** - si pensi al caso della Provincia di Modena, in relazione al progetto "ELENA-Modena" - o il **fallimento** dell'intervento, si veda il caso - inizialmente ipotizzato - della provincia di Milano, in relazione alla procedura di affidamento della concessione mista di beni e servizi per la riqualificazione energetica e la gestione di edifici pubblici di proprietà dei Comuni della Provincia di Milano e della Provincia di Monza e Brianza.

3.4.2 Gli attori principali e le tematiche ricorrenti

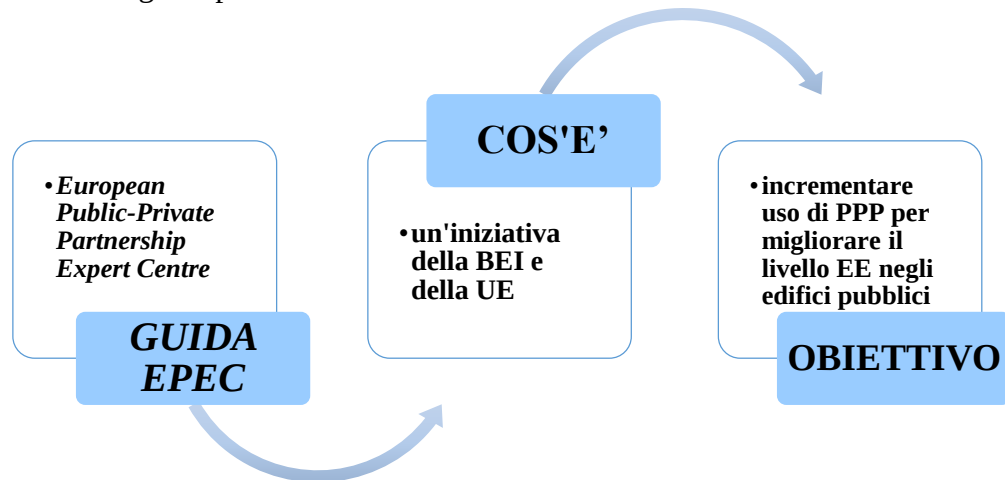
1. L'efficacia ed il successo di un intervento di EE, oltre ad un'attenta analisi di pianificazione tecnico-finanziaria *ex ante*, che compendia anche la necessità e effettuare un approfondito *audit* energetico sulle strutture e sugli impianti oggetto dell'intervento (l'"*Audit energetico*")¹⁷, presuppone la perfetta conoscenza delle competenze dei soggetti coinvolti - al fine di individuarne con precisione le relative competenze - e delle tematiche giuridiche e procedurali funzionali e connesse alla realizzazione dell'intervento.

¹⁷ A proposito dell'*Audit*, si veda, *infra*, il paragrafo 3.4.3.b.

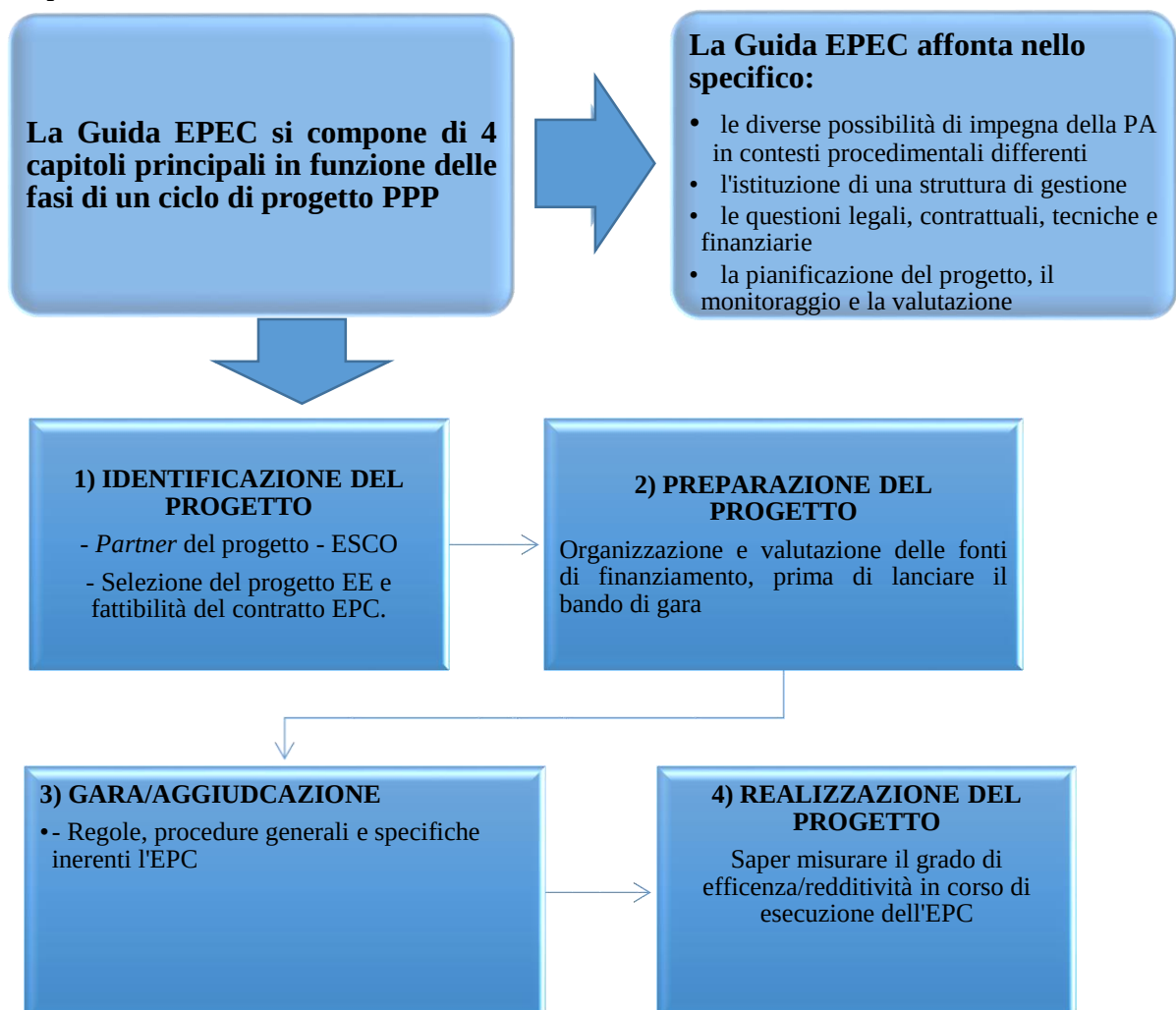

3.4.3.a La guida EPEC: uno stimolo all'utilizzo delle forme di PPP

1. EPEC (*European Public-Private Partnership Expert Centre*) è un'iniziativa congiunta della BEI e della UE, per rafforzare la capacità dei suoi membri ad utilizzare gli strumenti di PPP e aiutare gli Stati membri a condividere esperienze e competenze, favorendo la diffusione delle migliori prassi in tale ambito.

1. La Guida EPEC ha lo scopo di arricchire e stimolare il dibattito in materia di PPP, fornendo un quadro di sintesi degli elementi procedurali e strategici essenziali, al fine di definire un percorso operativo fruibile dalle PA intenzionate a migliorare il livello di EE degli edifici pubblici.

3.4.3.b La guida EPEC: la fase a “monte” della gara - sintesi procedimentale e ripartizione ottimale delle funzioni nell’ipotesi di affidamento di un contratto di EPC tramite ESCO¹⁸

FASE	AZIONI	ATTORI
PIANIFICAZIONE STRATEGICA (ambito soggettivo)	VALUTARE IL COINVOLGIMENTO SINERGICO DI PIÙ PA In tal caso, nel solco di quanto previsto dagli artt. 11 e 15 della L. 241/1990 e ss.mm.ii., è necessario predisporre un sistema contrattuale che consenta la costituzione di un vincolo giuridico tra le PA coinvolte, al fine di evitare che la cooperazione si risolva in una mera dichiarazione d’intenti, inidonea a creare la necessaria certezza giuridica dei rapporti, funzionale alla corretta pianificazione dell’intervento. ↓ Forme associative previste dal TUEL¹⁹, segnatamente: • convenzioni ex art. 30 • consorzi, ex art. 31 • unioni di comuni, ex art. 32 • esercizio associato di funzioni e servizi, ex art. 33 • accordi di programma, ex art. 34	PA
PIANIFICAZIONE STRATEGICA (ambito oggettivo)	SELEZIONE DEGLI EDIFICI (taglia tra 2 e 5 milioni per essere appetibile e non escludente) - la PA seleziona gli edifici per l’attuazione delle misure di EE	PA
PIANIFICAZIONE STRATEGICA	VALUTAZIONE EX ANTE SULL’OPPORTUNITÀ USO ESCO ↓ VALUTAZIONE PRELIMINARE DEL POTENZIALE DI RISPARMIO ENERGETICO (costi eventualmente da riversare sull’OE) – la PA effettua una valutazione preliminare del potenziale di risparmio energetico	PA
PRE-GARA	STUDIO DI FATTIBILITÀ TECNICO-ECONOMICO ↓ • VERIFICA DETTAGLIATA PRELIMINARE - stima dei costi di investimento necessari per conseguire i risparmi previsti, i programmi di analisi, spesso di proprietà della ESCO, sono utilizzati per sviluppare modelli di consumo di energia e modelli previsionali delle probabili aree di risparmio e di miglioramento dell’efficienza e relativa stima del potenziale di risparmio. • REVISIONE SU DATI DI COSTO - sviluppo di programmi per la previsione delle aree di risparmio ed efficientamento • STIMA DEL POTENZIALE DI RISPARMIO - combinazione tra la stima dei costi di investimento - e quella dei risparmi potenziali: se il potenziale è troppo basso, revisione del <i>pool</i> di edifici Tali valutazioni costituiscono l’<i>Audit</i> energetico²⁰, ossia l’analisi tecnica, <i>ex ante</i>, dello stato di fatto delle strutture e degli impianti, nell’ottica di apprezzarne i margini di miglioramento, tecnici ed economici, all’esito dell’intervento.	PA

¹⁸ Tale quadro di sintesi è stato elaborato sulla base delle indicazioni contenute nella Guida EPEC, integrandolo e adattandolo sulla base delle specificità procedurali delineate dalla normativa nazionale in materia di appalti pubblici, ossia dal Codice appalti e dal DPR 207/2010 e ss.mm.ii. (il “Regolamento”).

¹⁹ L’utilizzo di tali forme di collaborazione pubblico-pubblico deve essere valutato in relazione ai risultati che si intende ottenere e alle specificità dell’obiettivo comune da perseguire.

²⁰ Tenuto conto che non è rinvenibile una norma specifica che disciplini precipuamente i contenuti dell’*Audit* energetico, lo stesso è assimilabile, quanto ai contenuti e alle finalità, allo studio di fattibilità, disciplinato dall’art. 14 del Regolamento appalti. Laddove la componente di lavori risulti essere predominante in relazione alla realizzazione dell’intervento, in alcuni casi, l’*Audit* può assumere le caratteristiche di un progetto preliminare, secondo i contenuti dettagliati dagli artt. 17 e ss. del Regolamento appalti.

	Un <i>Audit</i> inesatto, o incompleto, può comportare il fallimento dell'intera operazione, perché l'EPC è un contratto di risultato, basato sui dati economici ed amministrativi evidenziati nell' <i>Audit</i> .	
GARA	PUBBLICAZIONE BANDO DI GARA/INVITO I modelli procedurali fruibili sono la: <u>procedura aperta</u> - <u>procedura ristretta</u> - <u>procedura negoziata</u> nei casi tassativi previsti dal Codice appalti Particolare attenzione deve essere prestata all'individuazione dei CRITERI DI SELEZIONE e dei (SUB)CRITERI DI AGGIUDICAZIONE, nel caso di aggiudicazione secondo il modello dell'offerta economicamente più vantaggiosa	PA
GARA	EVENTUALE CONFERENZA DI PRESENTAZIONE E VISITA DEL SITO DA PARTE DEGLI INTERESSATI	PA/OE
GARA	PREPARAZIONE OFFERTE	OE
GARA	AGGIUDICAZIONE	PA
POST AGGIUDICAZIONE	CREAZIONE-ORGANIZZAZIONE DEL PROGETTO	OE
POST AGGIUDICAZIONE	STIPULA DEL CONTRATTO	OE/PA
ESECUZIONE	REALIZZAZIONE IMPIANTO E COLLAUDO	OE
ESECUZIONE	GESTIONE OPERATIVA	OE/ GESTORE
ESECUZIONE	MANUTENZIONE E MONITORAGGIO DEI RISULTATI ↓ Gli EPC → sono <u>contratti di lunga durata</u> ↓ <u>che comportano un'obbligazione di risultato</u> , in relazione ai risparmi energetici preventivati. ↓ Di conseguenza, la PA oltre a dover essere in grado di IDEARE , PIANIFICARE e REALIZZARE l'intervento, deve essere in grado di MONITORARNE i risultati nel corso dell'intera durata del contratto.	OE/ GESTORE/PA

MountEE - Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

WP 3 : CAPITALIZE ON EXISTING KNOWLEDGE AND EXPERIENCE

Technical support on development of funding policies

Co-funded by the Intelligent Energy Europe
Programme of the European Union

Studio Servizi Ingegneristici civili, industriali ed informatici

Guerra Davide Stefano

Di Guerra Davide Stefano

Studio di Fattibilità – Vedemecum per la realizzazione di un Sistema di recupero e valorizzazione dei possibili TEE (titoli di efficienza energetica)

Il presente documento analizza e descrive le possibilità di individuazione e di “raccolta” dei Certificati Bianchi associati e conseguenti agli interventi di efficientamento energetico.

Il presente documento è redatto secondo criteri di massima fruibilità pratica, quindi costituisce uno strumento operativo di pronto uso pur includendo, a titolo di completezza, anche elementi informativi di carattere più generale ed astratto.

Il presente testo non si sostituisce in alcuna misura ai disposti normativi vigenti che sono e restano l’unico e solo elemento di attuazione delle politiche dei TEE.

PREMESSA

E’ in primo luogo essenziale fare una precisazione:

L’attuale sistema di gestione dei TEE scoraggia (anche se sarebbe più opportuno scrivere “vieta”) l’attività di “*mera raccolta*” dei TEE.

Questo significa che non è consentito, per quanto in diversi casi sia accaduto, che un soggetto, seppure legalmente abilitato, svolga puramente la funzione di raccoglitore di informazioni e di richiedente dei TEE.

Al fine di possedere realmente *corretto titolo* per poter richiedere il riconoscimento dei TEE per uno specifico intervento di efficienza energetica occorre che il soggetto richiedente abbia di fatto partecipato in modo attivo (non quindi solo con una mera richiesta di informazioni) al processo di “creazione” di quell’intervento di efficienza energetica.

E’ pur vero che a tale processo creativo si può concretamente partecipare a vario titolo.

Ad esempio sono pienamente valide le attività di progettazione, installazione, *consulenza, diffusione di informazioni per sensibilizzare* (campagne informative mediante incontri, pubblicazione di documenti, ecc) ed altro ancora.

Il soggetto legalmente abilitato alla richiesta di TEE può quindi “concretamente” diventare parte del processo di efficientamento energetico attraverso molti canali possibili.

Capitolo 1

Meccanismo dei TEE

Al fine di poter ottenere il riconoscimento dell'incentivazione degli interventi di efficienza energetica occorre inoltrare al GSE una apposita **RVC (richiesta di verifica e certificazione dei risparmi)** conseguenti all'intervento oggetto di richiesta. Uno o più interventi, ai fini della presentazione della RVC, vengono organizzati in "progetti".

La RVC può essere presentata, mediante caricamento sul relativo portale informatico del GSE, solo da soggetti abilitati a tale funzione presso il GSE stesso.

I TEE riconosciuti dal GSE in seguito a presentazione e valutazione di correttezza della RVC, vengono caricati sul portale informatico online del **GME (gestore dei mercati energetici)**.

Su tale portale il soggetto legalmente abilitato ad operare presso il GME può effettuare la vendita dei TEE ottenendone la trasformazione in valuta corrente accreditata su apposito conto corrente bancario.

Elementi caratterizzanti, criticità e soluzioni:

Dalla data di presentazione della RVC alla data di riconoscimento dei TEE da parte del GSE (che divengono quindi visualizzabili sul portale GME e pertanto vendibili) trascorre un tempo variabile che, salvo richieste di integrazione di dati da parte del GSE o altre osservazioni, risulta generalmente inferiore a 60 giorni (anche se esiste una casistica dotata di discreta variabilità in funzione del carico di lavoro del GSE e dei soggetti da questo delegati alle procedure di verifica).

Una volta che i TEE sono visualizzati sul portale del GME si può procedere alla loro vendita.

La vendita può avvenire secondo due modalità distinte:

- 1) Piazzamento sul mercato
- 2) Scambi Bilaterali

Nel primo caso i TEE vengono venduti durante una ordinaria sessione di mercato elettronico automatico (usualmente una a settimana) e, salvo l'indicazione di prezzi o quantità di riserva, vengono venduti al prezzo di acquisto del mercato nella specifica sessione. Tale prezzo di acquisto non è prevedibile, se non con approssimazione, poiché esso è variabile da sessione a sessione e segue usualmente andamenti stagionali.

Per ovviare al rischio di cedere i TEE ad un prezzo troppo basso si possono conservare gli stessi senza venderli con troppa fretta, onde collocarli sul mercato durante le stagioni di maggior realizzo economico in quanto i TEE non hanno scadenza e possono essere conservati per un tempo indeterminato.

Nel secondo caso il possessore di TEE realizza un contratto diretto di cessione con uno specifico acquirente di cui già conosce l'intenzione di acquisto e con il quale concorda a priori il prezzo di vendita che viene fissato nel contratto bilaterale.

Questo meccanismo esula dalle regole del mercato e permette una predeterminazione esatta dell'ammontare che sarà ottenuto dal piazzamento di vendita ma presuppone una conoscenza diretta tra venditore ed acquirente.

Capitolo 2

Soggetti legalmente abilitati alla Richiesta di TEE

Possono partecipare al meccanismo dei TEE:

- 1) Distributori di energia elettrica e gas
- 2) Società di Servizi Energetici (SSE alias ESCO)
- 3) Società con obbligo di nomina dell'energy manager (SEM)
- 4) Società che provvedano in modo volontario alla nomina dell'energy manager (EMV)
- 5) Imprese operanti nei settori industriale, civile, terziario, agricolo, trasporti e servizi pubblici, **ivi compresi gli Enti Pubblici** purché provvedano alla nomina del responsabile per la conservazione e l'uso razionale dell'energia, secondo quanto previsto dall'art.19, comma 1, della legge del 9 gennaio 1991, n.10 o si dotino di un sistema di gestione dell'energia certificato in conformità alla norma ISO 50001.

E' fondamentale tuttavia evidenziare che i soggetti di cui al punto 5 possono presentare progetti relativi ad interventi di efficienza energetica esclusivamente nell'ambito dell'impresa/ente nominante.

Solo le SSE/ESCO possono partecipare al meccanismo dei TEE indipendentemente dal Cliente Finale cui faccia capo l'intervento di efficienza energetica, in quanto tutti gli altri soggetti sono limitati agli interventi afferenti i "propri" risparmi energetici.

Ai fini del Progetto di valorizzazione dei TEE che la Regione desidera realizzare sarà quindi necessaria la partnership con una SSE/ESCO che realizza materialmente il lavoro (qualora ovviamente la Regione non possieda una propria SSE).

Tale partnership potrà essere realizzata in seguito ad assegnazione di incarico mediante gara.

I criteri di aggiudicazione potranno essere svariati.

A puro titolo di esempio e senza pretese di completezza:

- Massimo ribasso sulla percentuale del valore di vendita dei TEE che verrà trattenuta dalla SSE/ESCO
- Minima quota fissa per l'esecuzione dell'incarico con rinuncia a qualsiasi percentuale del valore di vendita dei TEE

- Minimo importo fisso sul valore di ogni TEE venduto sul mercato (indipendente quindi dal valore realizzato per ogni TEE)

Elementi caratterizzanti, criticità e soluzioni:

Per quanto indicato nella “PREMESSA” del presente documento è essenziale che il soggetto richiedente il riconoscimento dei TEE per gli interventi di efficientamento energetico, in questo caso quindi una SSE/ESCO, abbia avuto essa stessa parte attiva nel processo di generazione (in senso lato) del risparmio energetico di cui si chiede il riconoscimento e la valorizzazione, poiché il GSE richiede di fornire specifica indicazione di tale ruolo di partecipazione.

La soluzione più semplice potrebbe, ad esempio, consistere nel richiedere che la SSE/ESCO vincitrice dell'appalto si faccia carico di attuare una politica di sensibilizzazione ed informazione, in materia di energia, di concerto con la Regione ed i suoi provvedimenti già in atto.

La stesura del capitolato di appalto rivestirà importanza assoluta ai fini della validità dell'intero progetto.

Capitolo 3

Tempistiche procedurali

Ai fini del corretto adempimento delle pratiche per la richiesta del riconoscimento dei TEE, per uno o più interventi di efficientamento energetico, occorre necessariamente rispettare con massima cura (non esistono margini di tolleranza) alcune specifiche tempistiche attuative tipiche delle RVC.

Queste sono poi diverse a seconda della natura dell'intervento in oggetto.

Ai fini degli interventi esplicitamente indicati da parte della Spett.le Committenza ci si deve ricondurre ai meccanismi di valutazione dei seguenti due tipi di RVC:

- Standard
- Analitica

Con riferimento alle **RVC standard**, con “data di avvio” uguale o successiva al 1° gennaio 2014, accedono al meccanismo dei certificati bianchi le richieste la cui “data di prima attivazione” sia antecedente al massimo 12 mesi dalla data di avvio;

Con riferimento alle **prime RVC analitiche**, con data di inizio del periodo di riferimento (monitoraggio) uguale o successiva al 1° gennaio 2014, accedono al meccanismo dei certificati bianchi le richieste la cui data di prima attivazione sia antecedente al massimo 12 mesi dalla data di inizio monitoraggio.

Definizioni essenziali:

Data di prima attivazione

La data in cui si può considerare realizzato l'intervento, in cui cioè sia stata ultimata l'installazione dell'impiantistica coinvolta, e questa sia stata avviata, sia regolarmente funzionante e abbia iniziato a produrre risparmi, viene denominata 'data di prima attivazione'. Quando un progetto è costituito da più interventi, è la data in cui il primo intervento comincia a produrre risparmi.

Poiché la data di prima attivazione è fondamentale per definire la tempistica della proposta, di essa deve essere fornita evidenza tramite l'invio di documentazione probante associata all'avvio dell'iniziativa.

Data di avvio del progetto

È la data in cui il progetto ha raggiunto la "*dimensione minima*" di risparmio energetico. La data di avvio del progetto è di particolare importanza per i progetti a valutazione standardizzata poiché da essa decorrono i termini per la presentazione del progetto, fissati in 180 giorni.

Dimensione minima

E' il risparmio minimo che deve raggiungere il progetto di risparmio energetico affinché esso possa essere sottoposto a valutazione da parte del GSE. Equivale a 20 TEP (tonnellate equivalenti di petrolio) per le RVC standard e 40 TEP per le RVC analitiche.

Una volta che il progetto, con procedura di valutazione standard, raggiunge la dimensione minima, ci sono 180 giorni di tempo per imputare sul sistema informatico del GSE la relativa RVC, trascorsi inutilmente i quali il progetto risulterà perduto e dovrà essere "rivisto" scartando gli interventi più "vecchi" che lo compongono, onde portare in avanti la data di raggiungimento della dimensione minima.

Elementi caratterizzanti, criticità e soluzioni:

Per i progetti Standardizzati si presenta (imputandola sul relativo sistema informatico on-line) una ed una sola RVC. I TEE riconosciuti in conseguenza di tale prima ed unica richiesta saranno corrisposti in numero costante per tutta la durata dell'incentivo (nei casi sottoposti dalla Spett.le Committenza, 5 anni)

Il primo riconoscimento prevende il caricamento da parte del GSE sul portale del GME di una tranche corrispondente a 6 mesi di risparmi generati (pari quindi alla metà di quelli riconosciuti per un anno intero). I successivi riconoscimenti avvengono con cadenza trimestrale (in quantità pari ad un quarto del totale annuale).

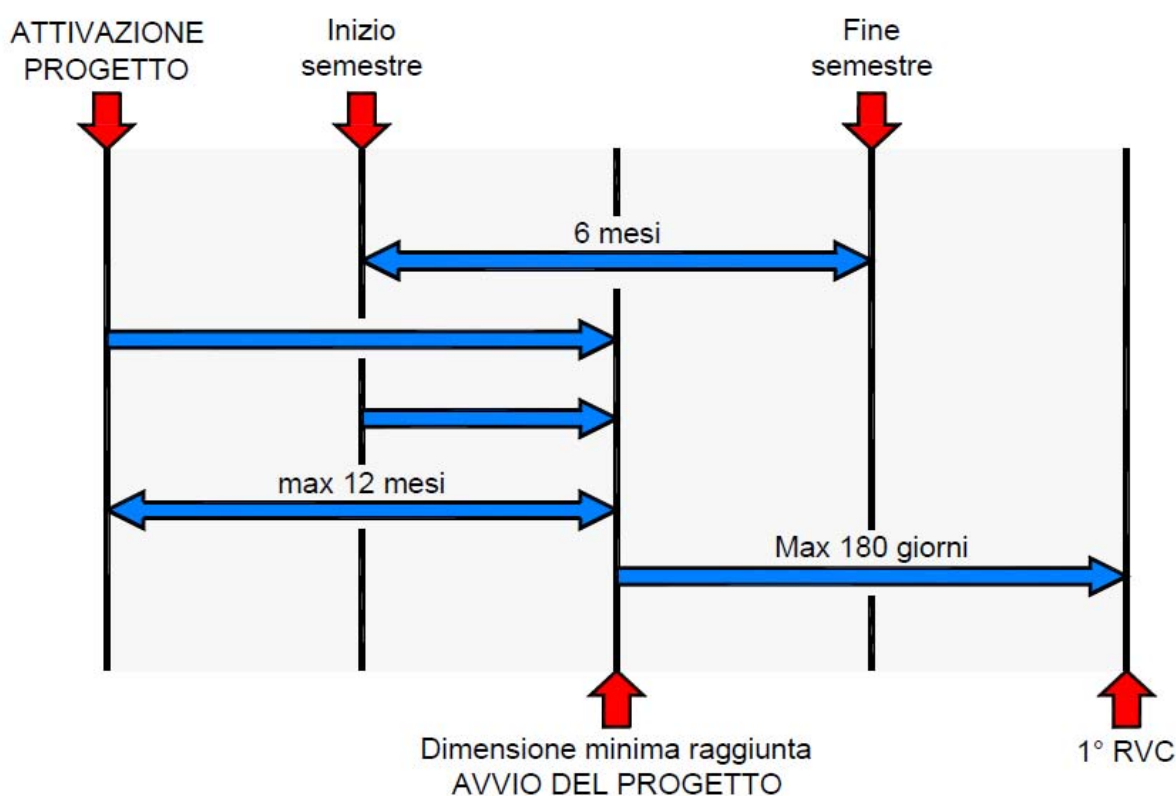
Per i progetti Analitici si presenta (imputandola sul relativo sistema informatico on-line) una prima RVC di avviamento (la sola che deve obbligatoriamente raggiungere la dimensione minima di 40

TEP) e successivamente altre RVC per i periodi successivi al primo (tipicamente una o due all'anno, comunque non più di 4 all'anno ossia una ogni 3 mesi)

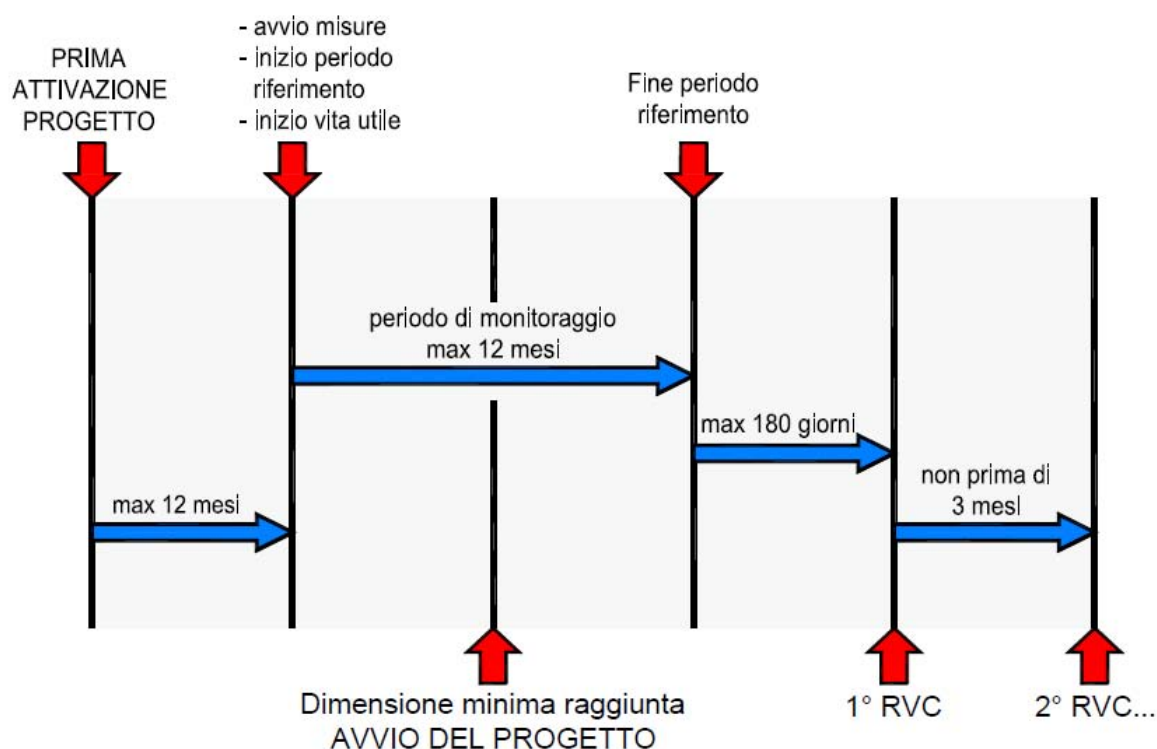
I progetti standardizzati si “concludono”, a livello di presentazione al GSE, di fatto, con la prima ed unica RVC.

I progetti analitici richiedono invece, per tutta la durata del periodo di incentivazione (5 anni per i casi proposti dalla Spett.le Committenza), continua trasmissione di nuove RVC (tipicamente una all'anno per 5 anni).

Questo implica la necessità di “monitorare” gli effettivi risparmi generati dagli interventi facenti parte dei progetti analitici per 5 anni, onde comunicare ogni anno l'effettivo risparmio generato (che si ricorda dover superare la soglia delle 40 TEP solo per il primo periodo di rendicontazione che risulta quindi il più importante per l'ammissibilità del progetto).

Tempistiche caratteristiche dei Progetti standardizzati (Fonte ENEA)

Tempistiche caratteristiche dei Progetti Analitici (Fonte ENEA)

Capitolo 4

Somma di più interventi per il raggiungimento della dimensione minima

Stante la necessità di raggiungere la dimensione minima di cui sopra, è concessa la possibilità di raggruppare tra loro più interventi della medesima natura, ciascuno dei quali potrebbe essere individualmente non sufficiente a raggiungere la dimensione minima, ma che una volta sommati, quindi cumulati nei loro effetti, raggiungono almeno le 20 TEP minime dei progetti standardizzati oppure le 40 TEP minime dei progetti analitici.

Esiste una soglia minima per la dimensione del Progetto che viene presentato, non una soglia massima.

Elementi caratterizzanti, criticità e soluzioni:

E' quindi essenziale riuscire a "costruire" dei "pacchetti" di interventi elementari, facenti parte dei vari progetti (che si andranno a presentare al GSE imputandoli sul relativo portale informatico), in modo che ogni singolo progetto (alias aggregazione di interventi elementari) rispetti tutte le caratteristiche di ammissibilità di cui sopra (tempistiche dei singoli interventi elementari e dimensione minima globale del progetto).

Per evitare che un numero elevato di interventi già eseguiti da circa un anno (e la cui somma generi risparmi già vicini o magari superiori alla soglia minima) vadano persi, occorre suddividerli in diversi "progetti" di aggregazione, in modo che complessivamente la somma dei singoli interventi elementari costituenti ogni progetto raggiunga la dimensione minima in una data non più vecchia di 180 giorni, così da poter caricare il progetto sul sistema informatico GSE.

E' importante osservare che sono riconosciuti nell'ambito del meccanismo dei Certificati Bianchi i soli risparmi netti, ovvero i risparmi lordi depurati dai risparmi energetici non addizionali, questi a loro volta intesi come i risparmi che si stima si sarebbero comunque verificati, anche in assenza dell'intervento, per effetto dell'evoluzione *normativa, tecnologica e del mercato*.

Si può quindi concludere che gli interventi realizzati al mero scopo di adempiere ad un obbligo normativo di adeguamento, sia esso nazionale oppure regionale, non sono eligibili al meccanismo dei TEE, se non per la sola eventuale quota di risparmio eccedente il limite di adempimento normativo stesso.

Ad esempio, nel caso di realizzazione di nuovi edifici oppure nel caso di edifici sottoposti a ristrutturazioni rilevanti, per i quali la richiesta del titolo autorizzativo e/o abilitativo venga presentata successivamente al 30 maggio 2012, l'art. 11, comma 1, del D.lgs. 28/11 impone l'installazione di impianti alimentati da fonte rinnovabile.

Ai sensi dell'art. 11, comma 4, del medesimo Decreto gli impianti alimentati da fonti rinnovabili accedono agli incentivi previsti, limitatamente alla quota eccedente quella necessaria per il rispetto dei medesimi obblighi.

Nell'ambito della richiesta di verifica e certificazione dei risparmi, al fine di poter accedere al meccanismo dei TEE, il soggetto proponente dovrà trasmettere una apposita relazione, redatta da tecnico legalmente abilitato, attestante:

- 1) Gli obblighi a cui è soggetto l'edificio o l'unità immobiliare in questione;
- 2) Il calcolo dell'energia necessaria a soddisfare tali obblighi, nonché le caratteristiche degli impianti necessari per soddisfare tali obblighi;
- 3) La quota parte degli impianti, eccedente la quota di obbligo, e per la quale è possibile richiedere i TEE.

Capitolo 5

Cumulabilità degli incentivi

La possibilità di riconoscimento dei TEE conseguenti all'esecuzione di interventi eligibili alla loro richiesta è subordinata inoltre al rispetto delle condizioni di cumulabilità con altre forme di incentivazione.

L'art. 10 del DM 28.12.2012 esclude che i certificati bianchi siano cumulabili “con altri incentivi, comunque denominati, a carico delle tariffe dell'energia elettrica e del gas e con altri incentivi statali”, esclusi i fondi di garanzia, i fondi di rotazione, i contributi in conto interesse e la detassazione del reddito d'impresa per l'acquisto di macchinari e attrezzature.

Dalla formulazione dell'articolo ne deriva:

La non cumulabilità dei certificati bianchi con:

- a) le detrazioni fiscali per progetti presentati successivamente al 03 gennaio 2013;
- b) l'ecobonus previsto dal Decreto Legge 22 giugno 2012, n. 83, convertito in legge 7 agosto 2012, n. 134 per la sostituzione di veicoli inquinanti con altri nuovi a basse emissioni complessive;
- c) finanziamenti statali concessi in conto capitale.

La cumulabilità dei certificati bianchi con:

a) incentivi riconosciuti a livello regionale, locale e comunitario per interventi di efficientamento energetico. Si precisa, infatti, che D. lgs. del 3 marzo 2011 n. 28 e il Decreto attuativo del 28 dicembre 2012 prevedono il divieto di cumulo dei certificati bianchi esclusivamente con altri incentivi “statali”, ammettendone, pertanto, la cumulabilità con eventuali incentivi regionali locali o comunitari;

b) agevolazioni fiscali nella forma del credito d'imposta a favore del teleriscaldamento alimentato con biomassa o con energia geotermica, di cui all'art 8 comma 10, lettera f) della legge 23 dicembre 1998, n. 448, all'art. 29 della legge 23 dicembre 2000, n. 388 ed all'art 2 della legge 22 dicembre 2008. Si tratta infatti di un'agevolazione, nella forma, appunto, del credito d'imposta, che viene trasferita sul prezzo di cessione del calore all'utente finale, che si configura, pertanto, come effettivo beneficiario distinto rispetto alla società che eroga il servizio calore e che percepisce i certificati bianchi. Si specifica che ai sensi della circolare 17/E del 7/3/2008, qualora il gestore della rete di teleriscaldamento alimentata con biomassa o ad energia geotermica sia anche utente finale, il gestore-utente finale può usufruire del cumulo dei certificati bianchi con il credito di imposta in esame.

Il “comunque denominati” della norma esclude qualunque questione di tipo lessicale ai fini dell'identificazione come “incentivi” di una qualunque altra forma di sussidio economico a valere sullo stesso intervento (macchinario, impianto, infrastruttura, ecc.) per il quale si richiedono certificati bianchi, sia che si tratti di “contributi”, “sovvenzioni”, “agevolazioni”, ecc.

Resta tuttora aperta la questione riguardante la cumulabilità della Tariffa Fissa Onnicomprensiva (TFO) con i certificati bianchi. Spesso in impianti alimentati a biomassa e che godono della TFO si rende disponibile una frazione di energia termica da recuperare, per la quale si potrebbero richiedere i TEE. Questa opzione non veniva accolta dall'AEEG fino a metà del 2012 in base al fatto che la legge 244/07 (finanziaria 2008), art. 2, c. 152 recitava: “La produzione di energia elettrica da impianti alimentati da fonti rinnovabili [...] ha diritto di accesso agli incentivi [TFO e CV] a condizione che i medesimi impianti non beneficino di altri incentivi pubblici [...]”. Il MSE ha in seguito fornito la seguente interpretazione: “[...] un impianto che percepisce la tariffa onnicomprensiva possa beneficiare anche dei titoli di efficienza energetica per la quota di energia termica.”

Alla data di redazione del presente documento il tema è ancora in via di definizione ed il GSE sospende le nuove richieste di TEE per la frazione termica di impianti di produzione elettrica alimentati a fonti rinnovabili.

Elementi caratterizzanti, criticità e soluzioni:

E' bene precisare che, per quanto concerne specificatamente gli impianti fotovoltaici di potenza nominale INFERIORE a 20 kW, è possibile beneficiare dei certificati bianchi, nel rispetto delle condizioni e dei requisiti indicati nel D.M. 28 dicembre 2012 e nelle Linee guida, nel solo caso in cui l'energia prodotta dagli impianti non sia incentivata ai sensi di altri meccanismi di incentivazione statali (Conto Energia). E' invece consentito accedere al meccanismo dei certificati qualora siano state stipulate o si intendano stipulare con il GSE le convenzioni per lo Scambio sul Posto o per il Ritiro Dedicato.

Nella compilazione della scheda RVC è **necessario** che *il soggetto titolare del progetto espliciti una dichiarazione* formulata in termini chiari ed inequivocabili circa l'inesistenza di ulteriori contributi economici riferibili al medesimo progetto, *anche per richieste presentate antecedentemente dal cliente partecipante o da altri soggetti terzi.*

Capitolo 6

Consenso dell'utente finale, liberatoria e trattamento dei dati

Il soggetto titolare del progetto non ha alcun vincolo normativo o legislativo che gli imponga di informare il cliente partecipante in merito alla contabilizzazione dei risparmi afferenti l'intervento realizzato. Tuttavia, si suggerisce alle parti di definire i loro rapporti a mezzo di una dichiarazione sostitutiva di atto notorio (la c.d. “liberatoria”) o con un apposito accordo contrattuale. In tal modo, il soggetto titolare del progetto può richiedere al cliente partecipante la dichiarazione:

(i) di essere la persona fisica o giuridica nella cui disponibilità si trova l'edificio, l'impianto, il sito industriale ecc., presso cui viene realizzato il progetto finalizzato all'ottenimento dei titoli di efficienza energetica”;

(ii) di essere a conoscenza che il soggetto titolare del progetto intende richiedere il riconoscimento dei certificati bianchi per lo specifico intervento e che pertanto, per lo stesso, in conformità a quanto previsto dall'art. 10, D.M. 28 dicembre 2012, non possono essere riconosciuti altri incentivi comunque denominati a carico delle tariffe dell'energia elettrica e del gas e altri incentivi statali

(iii) di impegnarsi a non richiedere per il medesimo progetto altre forme di incentivazioni statali.

Si aggiunge altresì che il d.lgs. n. 28/2011, all'articolo 23, comma 3, come richiamato all'art. 14, comma 3 del D.M. 28 dicembre 2012, stabilisce che, per dichiarazioni false e mendaci fornite dai soggetti nella richiesta di erogazione degli incentivi e accertate dalle autorità e dagli enti competenti, si procede al recupero della somma indebitamente percepita e si applica alla persona fisica o giuridica che ha presentato il progetto, nonché, al legale rappresentante che ha sottoscritto la richiesta, l'interdizione alla percezione degli incentivi per una durata di 10 anni.

Elementi caratterizzanti, criticità e soluzioni:

E' di fondamentale importanza che il Cliente Partecipante esprima, secondo le vigenti forme di legge, il proprio consenso al trattamento dei propri dati ai fini della partecipazione al meccanismo dei TEE, in quanto, a livello della documentazione da produrre per la redazione delle RVC, sarà necessario associare a dati quali nome, cognome, indirizzo e numero di telefono, informazioni qualificanti in merito all'intervento eseguito.

Capitolo 7

Informazioni da collezionare per la compilazione delle RVC

Ogni singolo specifico intervento che sia riconosciuto come eligibile per la partecipazione al meccanismo dei TEE impone che ai fini della corretta presentazione della RVC siano trasmessi numerosi dati i quali variano da intervento ad intervento, in funzione della sua tipologia.

Alcuni elementi sono tuttavia ricorrenti e comuni a tutti i tipi di intervento, quindi a tutte le schede di rendicontazione RVC.

Sono i seguenti:

- Cognome
- Nome
- Numero telefonico
- Regione
- Provincia
- Comune
- Via/Piazza
- Numero civico
- Codice Catastale del Comune
- Data di “installazione/esecuzione” dell’intervento (come riportata da documenti probanti tipo dichiarazione di conformità, collaudo, ecc. [xx/xx/xxxx])
- L'intervento di “installazione/esecuzione” ha ottenuto o otterrà altri contributi economici? Se sì, specificare quali?

Altri elementi sono invece specifici e congruenti con l’intervento oggetto di descrizione, tra questi, a titolo di esempio e senza pretesa di completezza:

- Indicare la tipologia di intervento (ristrutturazione parziale, ristrutturazione totale)
- Zona Climatica
- Trasmittanza struttura prima dell'intervento (K) [W / m² / K]
- Tipo di isolante
- Conducibilità termica isolante (l) [W / m / K]
- Spessore isolante (d) [cm]
- Metri quadrati di superficie isolata
- Tipologia edificio residenziale (appartamento, abitazione singola, villetta)
- Data scadenza attestato di certificazione energetica [xx/xx/xxxx]
- Classe energetica edificio
- Classe automazione
- Zona climatica
- S/V con V (volume lordo, espresso in metri cubi, delle parti di edificio riscaldate, definito dalle superfici che lo delimitano) S (superficie, espressa in metri quadrati, che delimita verso l'esterno il volume)
- Gradi Giorno
- m² di superficie calpestabile

La Spett.le Committenza richiede nello specifico informazioni sistematiche in merito alle seguenti tipologie di interventi:

- a) messa a norma di impianti di utilizzazione dell'energia elettrica;
- b) realizzazione di impianti domotici finalizzati all'ottimizzazione dei consumi energetici;
- c) installazione di impianti solari termici di cui all'articolo 16, comma 1, lettera m) della legge regionale 11 novembre 2009, n. 19 (Codice regionale dell'edilizia);
- d) installazione di impianti solari fotovoltaici di cui all'articolo 16, comma 1, lettera m) della legge regionale 19/2009;
- e) installazione di impianti geotermici;
- f) installazione di caldaie finalizzate al riscaldamento dell'abitazione e relativo eventuale adeguamento dell'impianto;
- g) realizzazione dell'isolamento termico, relativamente al solaio di copertura o del sottotetto;
- h) realizzazione dell'isolamento dell'involucro edilizio di cui all'articolo 16, comma 1, lettera l) della legge regionale 19/2009, relativamente alle pareti esterne verticali;
- i) sostituzione di serramenti.

Questi vengono ora analizzati in dettaglio sulla base delle schede standard o analitiche di valutazione afferenti al tipo di intervento suggerito.

a) Messa a norma di impianti di utilizzazione dell'energia elettrica;

Nessuna scheda disponibile. L'intervento non partecipa al meccanismo dei TEE

b) Realizzazione di impianti domotici finalizzati all'ottimizzazione dei consumi energetici;

- E' disponibile la scheda di rendicontazione 38E.
- Si applica solo all'edilizia residenziale.
- Si applica ad edifici che abbiano classe energetica almeno "F" (sono quindi esclusi tutti gli edifici in classe "G").
- E' necessario raccogliere e trasmettere le seguenti informazioni specifiche (oltre a quelle comuni a tutte le schede):

Tipologia edificio residenziale (appartamento, abitazione singola, villetta)	Data scadenza attestato di certificazione energetica [xx/xx/xxxx]	Classe energetica edificio	Classe automazione	Zona climatica	S/V V (volume lordo, espresso in metri cubi, delle parti di edificio riscaldate, definito dalle superfici che lo delimitano) S (superficie, espressa in metri quadrati, che delimita verso l'esterno il volume)	Gradi Giorno	m2 di superficie calpestabile	Data installazione del "BACS" [xx/xx/xxxx]	L'intervento di installazione del "BACS" ha ottenuto o otterrà altri contributi economici? Se si, specificare quali?
--	---	----------------------------	--------------------	----------------	---	-----------------	-------------------------------	--	--

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***) in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Attestato di certificazione energetica dell'edificio.
- Autocertificazione dell'installatore della classe di automazione del sistema istallato secondo la norma UNI EN 15232.
- Anagrafica di ogni cliente partecipante

c) installazione di impianti solari termici di cui all'articolo 16, comma 1, lettera m) della legge regionale 11 novembre 2009, n. 19 (Codice regionale dell'edilizia);

- E' disponibile la scheda di rendicontazione 8T.
- Si applica esclusivamente al settore Residenziale e Terziario.
- Le condizioni di applicabilità inoltre sono le seguenti:
 - integrazione o sostituzione di impianti per la produzione esclusiva di a.c.s.; non sono considerati ammissibili collettori solari asserviti, anche solo parzialmente, alla produzione di acqua calda per altri usi e, in particolare, per riempire piscine;
 - la presente procedura non è applicabile nei casi in cui i collettori solari vengano installati ad integrazione o in sostituzione di pre-esistenti impianti per la produzione di a.c.s. alimentati da biomassa o altra fonte rinnovabile.
- E' necessario raccogliere e trasmettere le seguenti informazioni specifiche (oltre a quelle comuni a tutte le schede):

Data di realizzazione dell'intervento riportata nella dichiarazione di conformità o fattura	Fascia solare	Tipo di collettore solare	Tipologia impianto di riscaldamento integrato o sostituito	Metri quadrati di superficie di apertura del collettore
---	---------------	---------------------------	--	---

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***) si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Anagrafica di ogni cliente partecipante.

d) installazione di impianti solari fotovoltaici di cui all'articolo 16, comma 1, lettera m) della legge regionale 19/2009;

- E' disponibile la scheda di rendicontazione 7T.
- E' applicabile solo al settore civile e solo per impianti di potenza INFERIORE a 20 kW.
- E' necessario raccogliere e trasmettere le seguenti informazioni specifiche (oltre a quelle comuni a tutte le schede):

Codice POD (punto di connessione alla rete elettrica nazionale)	Data di entrata in esercizio dell'impianto	Coefficiente addizionale in funzione dell'inclinazione β dei pannelli (di valore 0,7 oppure 1)	Fascia solare	Numero Ore annue equivalenti (heq)	Potenza di picco dell'impianto [kW]
---	--	--	---------------	--	--

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***) si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Anagrafica di ogni cliente partecipante

e) installazione di impianti geotermici;

Non esiste una scheda dedicata. Occorrerebbe procedere con un progetto a consuntivo specifico per ogni intervento.

f) installazione di caldaie finalizzate al riscaldamento dell'abitazione e relativo eventuale adeguamento dell'impianto;

- Sono disponibili le schede di rendicontazione 3T, 26T e 37T.
- Si applicano:
 - o 3T, per caldaie a 4 stelle di efficienza con potenza inferiore a 35kW solo al settore domestico;
 - o 26T, per caldaie centralizzate, al settore residenziale, commerciale e terziario, in presenza o con la contestuale aggiunta di regolazione indipendente della temperatura ambiente di ciascuna zona tramite controllo automatico dell'erogazione di calore dei corpi scaldanti e contabilizzazione del consumo di calore ai fini del riparto spese, ove questa sia applicabile (I sistemi oggetto di intervento con la presente scheda tecnica non possono usufruire dei benefici derivanti dalla applicazione delle schede tecniche n. 3T, 7T, 8T, 15T, 21T, 22T e s.m.i.);
 - o 37T, per caldaie a biomassa di potenza inferiore a 35kW, rispetto delle emissioni come previsto per la classe 5 della Norma UNI EN 303-05, solo per installazioni in campo residenziale;
- E' necessario raccogliere e trasmettere le seguenti informazioni specifiche (oltre a quelle comuni a tutte le schede):

Per la scheda 3T

Tipo di utilizzo	Zona climatica	Data di installazione della caldaia riportata nella dichiarazione di conformità
------------------	----------------	---

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Anagrafica di ogni cliente partecipante

Per la scheda 26T (monitoraggio continuo per 5 anni)

DATI MISURATI

Caratteristiche dei generatori di calore	
a Potenza dei generatori per riscaldamento (e acs)	Pt,risc [kWt]
c Potenza degli eventuali generatori separati per acs	Pt,acs [kWt]
Alimentazione dell'impianto	
Combustibile per la produzione termica	
f Quantità di combustibile utilizzato	M [Sm3 o Kg]
g Potere calorifico inferiore	PCI [kcal/Sm3, kcal/kg]
Produzione di energia termica	
j Energia termica fornita all'utenza	EFrisc [MWh]
Produzione di energia termica per acs (se prodotta sepratamente)	
m Energia termica fornita all'utenza	EFacs [MWh]
Produzione di energia frigorifera	
e Potenza frigorifera	PFrafr [kWf]
o Energia frigorifera fomita all'utenza	EFrafr [MWh]
Incremento consumi elettrici	
I consumi di energia elettrica sono	
r	Ee misurata [MWe]
Potenze elettriche nominali totali di:	
s generatori di calore per riscaldamento	PERisc [kWe]
t generatori di calore per produzione acs	PEacs [kWe]
u sistemi frigoriferi	PErafr [kWe]

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

Studio di Fattibilità Banca TEE

- Fatture di acquisto dei principali apparecchi.
- Contratti sottoscritti con i clienti e, eventualmente, con le aziende di distribuzione di energia elettrica e gas.
- Documentazione atta ad attestare l'entità dell'energia erogata al cliente e prelevata dalle reti di distribuzione (fatture, registrazioni strumentali, ...).
- Copie dei libretti di centrale, dei verbali di collaudo, dei risultati delle prove fumi, delle prove di taratura eseguite sulla strumentazione utilizzata, ecc.
- Attestati di conformità e ogni altra documentazione idonea ad attestare il rispetto della normativa tecnica richiesta dalla scheda tecnica della RVC.
- Nel caso di utilizzo di biomasse: certificazione attestante che queste rientrino tra quelle ammesse dall'allegato III dello stesso decreto del Presidente del Consiglio dei Ministri 8 marzo 2002, così come modificato e integrato dal Decreto Legislativo n. 152/06 e s.m.i.
- Scheda tecnica delle apparecchiature installate (marca, modello, potenze di targa, etc.).

Per la scheda 37T

Codice identificativo del dispositivo installato	Intervalli di gradi giorno	S/V V (volume lordo, espresso in metri cubi, delle parti di edificio riscaldate, definito dalle superfici che lo delimitano) S (superficie, espressa in metri quadrati, che delimita verso l'esterno il volume)	Modalità à installazi one	Zona di installazione	Data installazione [xx/xx/xxxx]	Efficienza di conversione del dispositivo installato [%]
---	----------------------------------	---	------------------------------------	--------------------------	---------------------------------------	--

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***) si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Fatture d'acquisto dei dispositivi.
- Libretto d'impianto (art.11, comma 9, DPR n.412 e s.m.i.)

g) realizzazione dell'isolamento termico, relativamente al solaio di copertura o del sottotetto;

h) realizzazione dell'isolamento dell'involucro edilizio di cui all'articolo 16, comma 1, lettera l) della legge regionale 19/2009, relativamente alle pareti esterne verticali;

- Sono disponibili le schede di rendicontazione 6T (generazione di risparmi legati al riscaldamento) e 20T (generazione di risparmi legati al raffrescamento).
- Si applicano solo nel caso di Edifici esistenti del Domestico, Terziario ufficio, Terziario commercio, Terziario istruzione, Terziario Ospedaliero.
- E' necessario raccogliere e trasmettere le seguenti informazioni specifiche (oltre a quelle comuni a tutte le schede):

Indicare la tipologia di intervento (ristrutturazione parziale, ristrutturazione totale)	Data di realizzazione dell'intervento (riportata nella fattura rilasciata dall'impresa installatrice)	Zona Climatica	Destinazione d'uso dell'edificio	Trasmittanza struttura prima dell'intervento (K) [W / m ² / K]	Alimentazione impianto di riscaldamento dell'edificio	Materiale isolante utilizzato	Conducibilità termica isolante (lambda) [W / (m * K)]	Spessore isolante (d) [cm]	Resistenza termica isolante (R) [m ² K/W]	Metri quadrati superficie isolata
--	---	----------------	----------------------------------	---	---	-------------------------------	---	----------------------------	--	-----------------------------------

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***) si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Anagrafica di ogni cliente partecipante

i) sostituzione di serramenti.

- E' disponibile la scheda di rendicontazione 5T.
- Si applica sia alla sostituzione dell'intero serramento sia alla sola sostituzione del vetro.
- Si applica esclusivamente agli edifici con uso di tipo domestico; terziario ufficio; terziario commercio; terziario istruzione; terziario ospedaliero.
- E' necessario raccogliere le seguenti informazioni specifiche (oltre a quelle comuni a tutte le schede):

Data di installazione dell'infilso riportata nella fattura d'acquisto	Zona Climatica	Alimentazione impianto di riscaldamento dell'edificio	Destinazione d'uso dell'edificio	Tipo di vetro	Valore trasmittanza globale (componente trasparente + telaio) [W/m ² K]	Valore trasmittanza componente trasparente [W/m ² K]	Verifica Trasmittanza vetro (rispetto alle condizioni previste dalla scheda) [Si/No]	Metri quadrati vetri sostituiti (UFR)
---	----------------	---	----------------------------------	---------------	--	---	--	---------------------------------------

E' necessario inoltre conservare la seguente documentazione (in aggiunta a quella specificata all'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11 (***) si veda in calce al presente documento) e per un periodo conveniente di 10 anni):

- Anagrafica di ogni cliente partecipante

Si raccomanda una attenta analisi testi integrali delle schede tecniche di rendicontazione per una completa disamina dei corretti criteri di applicabilità delle stesse.

Estratto dell'articolo 14, comma 3, dell'Allegato A alla deliberazione 27 ottobre 2011, EEN 9/11:

“Al fine di consentire i controlli di cui al comma 14.1, i soggetti titolari dei progetti sono tenuti a conservare, per un numero di anni pari a quelli di vita tecnica delle tipologie di intervento incluse nel progetto medesimo, la documentazione idonea a consentire il riscontro di quanto dichiarato nelle schede di rendicontazione e nella documentazione inviata al soggetto responsabile delle attività di verifica e di certificazione dei risparmi, ai sensi del precedente articolo 13, nonché il

rispetto delle disposizioni regolatorie riferibili a ciascuna tipologia di intervento inclusa nel progetto.

14.3 Per i progetti standardizzati e analitici la documentazione di cui al comma 14.2 deve essere idonea a consentire il riscontro di quanto dichiarato nella scheda di rendicontazione e come minimo:

a) il rispetto dei requisiti previsti nella/nelle schede tecniche di riferimento (ad esempio delle condizioni di applicabilità e della normativa tecnica);

b) il numero di UFR oggetto dell'intervento o degli interventi (es.: fatture di acquisto) o, per i progetti analitici, la documentazione attestante la misurazione dei parametri indicati nelle schede tecniche di quantificazione;

c) il rispetto di quanto disposto all'articolo 9, comma 9.1.

Qualora indicato nelle schede tecniche di quantificazione relative al singolo intervento, la documentazione di cui al comma 14.2 include anche il nome, e l'indirizzo dei clienti partecipanti."

Limitazione di Responsabilità e di Validità:

Il presente documento è stato redatto sulla base dei contenuti richiesti dalla rispettabile Committenza e si precisa che gli stessi, fatto salvo causa di mero errore materiale, risultano validi entro i limiti dei disposti normativi vigenti all'atto della sua redazione del documento stesso.

8 Aprile 2015;

Gallarate (VA)

Dott. Ing. Geom. Guerra Davide Stefano

mountEE: Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

ACTION SUR LES OUTILS FINANCIERS POUR LA CONSTRUCTION ET LA RENOVATION DE BATIMENTS PUBLIC DURABLES

Région Rhône-Alpes :

- Métropole Savoie,
- Communauté de communes du Grésivaudan,
- Communauté de communes de l'Oisans

Partenaire : Rhône-Alpes Énergie Environnement (accompagné par ASDER et AGEDEN)

In red : additional comments in 2015

3.7.1 - Actions proposées pour mobiliser les fonds FEDER dans la construction durable

1. Contexte

La région Rhône Alpes est impliquée dans la mise en œuvre régionale et interrégionale des fonds FEDER. L'année 2013 voit se terminer la période 2006-2013 et l'élaboration des programmes 2014-2020.

L'essentiel de l'enveloppe de 300 M€ environ sur la période est fléchée sur les orientations 1, 2 et 3, qui concernent notamment la recherche et développement technologique et l'innovation. Ces axes peuvent concerner largement nos thématiques climat énergie et entre autres la thématique des bâtiments durables en zone de montagne de MountEE.

La région Rhône Alpes a sollicité les acteurs locaux pour s'exprimer sur l'élaboration des axes de la prochaine période.

Les priorités doivent respecter les directives européennes :

- Le renforcement de l'approche par les résultats
- Le renforcement des conditionnalités préalables, générales et thématiques
- L'architecture du programme est contrainte par le choix d'objectifs thématiques (OT) proposés par la Commission et les priorités d'investissement rattachées à ces OT,
- Le choix des objectifs thématiques est contraint par l'obligation de concentration des fonds sur des objectifs thématiques prioritaires pour la Commission

La Région Rhône Alpes souhaite aussi que le FEDER permette :

- Effet levier sur les politiques de contractualisation (CPER, politiques de la ville...) et soutien à la mise en œuvre des schémas régionaux
- Recherche de la « valeur ajoutée », de l'efficacité des fonds, dimension « relance économique » (projets prêts),
- Garantie de l'existence et de la mobilisation de contreparties financières selon la règle du 1 pour 1, soit pour 1€ de FEDER/ 1€ de contreparties à mobiliser),
- Soutien à des projets s'appuyant sur des démarches cohérentes et intégrées (projets de territoires, Grands projets Rhône-Alpes),
- Articulation et cohérence entre les fonds, entre les programmes et avec les autres instruments financiers européens

Propositions :

Après analyse des premières propositions de programme pour 2014-2020, discussion en CCL le 8 juillet 2013 et discussion avec les personnes en charge du dossier à la Région les pistes de travail suivantes ont été identifiées.

1 – Continuer d'utiliser le programme POIA 2006-2013

Le fonds POIA n'est pas encore fermé et certains projets répondant aux critères peuvent être déposés jusqu'à fin septembre.

- ⇒ Essayer de déposer des dossiers, notamment pour certains projets pilotes, dans le cadre de l'actuel programme POIA avant le 30 septembre

Plan de travail

- ➔ Diffusion d'information et mobilisation des maîtres d'ouvrages en juillet
- ➔ Préparation des dossiers en août/septembre

L'information sur le programme POIA diffusée dans le cadre du projet MOUNTEE a permis à l'un des projets pilotes accompagné par l'ASDER, l'Ecole de St Hélène du Lac, de bénéficier d'une aide financière de ce fond.

2 – Influencer les critères d'aides du futur dispositif

Les documents préparatoires transmis par la Région (cf annexe) présentent les grandes orientations envisagées pour la prochaine période.

MountEE souhaite faire passer le message que le renforcement du financement vers des territoires organisés est une bonne orientation. Il implique cependant :

- De faire attention à ne pas être trop restrictif sur la définition des territoires « organisés » et lister l'ensemble des dispositifs allant dans ce sens (les CDDRA, les CEP, les Grands Projets Rhône Alpes sont notamment absents)
- De rendre possible un dossier portant sur une stratégie de territoire pouvant comporter différentes cibles avec différents types d'actions sans devoir le 'découper' en multiples petits dossiers fléchés vers les différentes mesures du FEDER
- Il apparaît aussi qu'au regard des enjeux qu'il représente, le bâtiment pourrait, à l'image des transports, faire l'objet d'un chapitre spécifique.

Plan de travail

- ⇒ rédiger une note en aout pour les services instructeurs exprimant des propositions des partenaires du projet MountEE sur les orientations du programme 2014-2020
- ⇒ La porter auprès des services instructeurs en Région en septembre

Une note de contribution de MountEE a été rédigée dans l'été et portée aux services chargés du Feder durant en septembre. Elle demandait la convergence des critères de performance des différents dispositifs et a permettre aux territoires de porter :

- des dossiers de service de conseil aux communes
- des dossiers globaux portant sur différents aspects de la politique énergétique territoriale : conseil, investissement,
- des dossiers pour la mise mise en place d'outils financiers pour les collectivités

Les documents provisoires diffusés en décembre 2014 par la Région Rhône Alpes montrent que :

- Les financements 'bâtiments performants' sont réservés à la rénovation énergétique globale et les critères proposés pour la sélection des dossiers intègrent nos propositions de cohérence et de niveau de performance.
- Il n'y a aucune possibilité de financement pour les services aux communes élaborés dans le projet MountEE.
- Les dossier 'multi-entrées' ne sont pas prévus. Le contenu principal conduira a déposer sur l'une ou l'autre ligne. Par contre, les territoires ayant une stratégie politique pourront bénéficier d'un apport de financement complémentaire régional ce qui donne un avantage aux territoires impliqués dans le projet MountEE.
- La région a bien prévu une ligne sur les outils de financement et engagé une étude régionale sur les opportunités de nouveaux outils de tiers financement.

3- Préparer des dossiers d'aides pour les territoires de mountEE

Toutes les thématiques de travail de MountEE sur l'animation de territoire, les services d'accompagnement, les outils financiers et la capitalisation sont a priori éligibles au fonds FEDER et pourraient faire l'objet d'un dossier de déploiement pour compléter et poursuivre le travail amorcé dans MountEE avec les territoires. Il permettrait entre autre de combler

les déficits identifiés durant le projet MountEE et de se donner les moyens d'un déploiement quantitatif et vers d'autres territoires.

Les dossiers pourraient porter sur :

- Le développement du service de conseil bâtiments durables aux communes initié dans MountEE
- Les projets de bâtiments performants et notamment les pilotes MountEE
- Un travail d'étude et de mise en place d'outils financiers comme les CEE et le tiers financement

Plan de travail

- ⇒ Surveiller la publication finale des cadres d'aide pour la prochaine période
- ⇒ Dès que les axes et critères sont arrêtés, commencer à monter des dossiers avec les territoires afin qu'ils puissent être déposés très tôt en 2014

La mise en œuvre du Feder est très en retard. Les premières informations sur les critères du FEDER n'ont été publiés qu'en décembre 2014 et les critères définitifs ne sont pas encore établis en février 2015.

Les informations données au paragraphe précédent montrent aussi que les services aux communes ne sont pas finançables dans le Feder. Ceux-ci peuvent par contre permettre de quantifier les dossiers potentiels d'un territoire et de s'assurer que ceux-ci atteindront bien les critères exigés.

3.7.2 Actions proposées pour travailler sur un outil de tiers financement de la rénovation

Contexte

La Région Rhône Alpes, en partenariat avec d'autres collectivités, a constitué, fin 2012, une société dédiée à la réalisation de projets de rénovation énergétiques performants pour des bâtiments publics. Cette société, qui prend la forme juridique d'une Société Publique Locale (SPL) constitue l'un des outils d'intervention du futur Opérateur de Services Energétiques Régional (OSER).

La SPL d'efficacité énergétique poursuit trois objectifs stratégiques :

- Initier une dynamique de réhabilitation thermique sur le patrimoine public en créant un outil spécifique afin de lancer les premières opérations exemplaires
- Apporter une offre de service (technique et financière) aux collectivités locales qui expriment un besoin d'accompagnement pour « passer à l'acte »
- Mutualiser les compétences et les moyens, capitaliser les expériences

La SPL, créée au démarrage par 11 membres fondateurs, a vocation à regrouper d'autres collectivités dans les années à venir et à les faire bénéficier de son aide dans trois domaines :

- une ingénierie technique,
- une ingénierie financière,
- l'accélération des rénovations

Alors que la SPL commence son activité de tiers financement vers ses membres fondateurs, les partenaires de MountEE s'interrogent sur les possibilités de développement et d'essaimage de cet opérateur public.

En effet,

- son dimensionnement de départ permet de répondre aux besoins des fondateurs mais est largement au dessous du besoin potentiel des milliers de collectivités rhônalpines.
- Son positionnement régional ne lui permet pas d'aller directement vers les communes de petite taille

Il est intéressant de noter que sur 11 actionnaires initiaux de la SPL OSER, deux font partie des territoires MountEE.

Propositions :

1 – Etat des lieux : Cerner le potentiel

Il convient tout d’abord d’identifier sur les territoires des projets pilotes MountEE :

- Les projets pilotes MountEE sur lesquels le tiers financement présente une perspective
- Les pratiques actuelles : volume et montant des travaux sur les dernières années
- Les outils existants au service des collectivités (Services internes, SEM, SPL...) et le cadre de leur intervention
- Le besoin sur le plan qualitatif : assistance, délégation de maîtrise d’ouvrage, financement en fonction des cibles (niveau de performance, neuf /rénovation...)
- Les perspectives sur le plan quantitatif au delà de mountEE : Quel volume de projets à court, moyen et long terme, besoin de technicité, budget global...

Plan de travail

Ce besoin doit être établi en collaboration étroite avec les intercommunalités, l’AGEDEN et l’ASDER mais aussi les membres du CCL concernés comme les DDT et les CAUE. Une enquête auprès des communes serait aussi bienvenue.

Le résultat doit permettre de dessiner les contours d’un l’outil souhaitable tant en terme de niveau d’intervention que de volume d’activité notamment financier sur la base des projets pilotes.

➔ Etat des lieux d’ici le printemps 2014

Le contexte d’élections municipales et de changement de nombreux élus n’a pas permis de réaliser le recensement envisagé.

2 – Détailler une solution privilégiée

En fonction des enjeux et du besoin, on pourra alors étudier avec les acteurs concernés, en première approche, trois pistes de travail pour faire émerger un outil territorial :

- Établir un relais local pour porter et/ou regrouper les petits projets à l’échelle d’un territoire et les porter dans la SPL

- Elargir le champ d'intervention d'un outil existant pour répondre au besoin avec l'appui de la SPL
- Créer un outil spécifique pour répondre au besoin avec l'appui de la SPL

En fonction des besoins identifiés, une solution privilégiée sera proposée pour être testée sur les projets pilotes.

Plan de travail

- ⇒ printemps 2014 : Sur la base du bilan, choix d'une solution privilégiée adaptée aux projets pilotes
- ⇒ Juin 2014 : détailler les conditions de mise en application de la solution privilégiée pour certains projets pilotes MountEE
- ⇒ Ete 2014 : Proposer un plan d'action de test de la solution

Les discussions se sont poursuivies avec la SPL OSER durant l'année 2014.

Celle-ci a désormais lancé ses premiers projets.

L'information faite au CCL du 2 octobre montre que l'offre de la SPL correspond bien à la demande et peut être considérée comme solution privilégiée.

La SPL OSER envisage de lancer un appel pour de nouveaux membres début 2015. Cet appel se concrétisera par une conférence locale sur la SPL OSER à Chambéry le 24 mars 2015.

Les partenaires MountEE diffuseront cette information auprès des communes de leur territoire.

3.7.3 Actions proposées pour mobiliser les CEE d'un territoire vers la construction durable

Contexte

Les Certificats d'Économies d'Énergie (ci-après nommés CEE) ou certificats blancs ont été créés afin de réduire la consommation énergétique française dans l'optique des différents engagements nationaux et internationaux pris sur les enjeux énergétiques et climatiques. C'est un des outils souhaités par le gouvernement pour dynamiser l'effort collectif nécessaire et la mise en place d'un système vertueux de réduction des consommations d'énergie.

Pour un maître d'ouvrage, les CEE sont à considérer comme une subvention privée à négocier avec les fournisseurs d'énergie. Tout maître d'ouvrage ayant un projet de réhabilitation de ses bâtiments est en mesure de négocier une aide, un soutien de la part d'un fournisseur d'énergie, intéressé par les droits à CEE liés au projet.

Selon les actions, les CEE peuvent représenter un apport financier de 5 à 70 % des montants de travaux.

Rappel des enjeux

- C'est le seul dispositif de financement privé de grande ampleur (il va être généralisé en Europe) et il peut constituer un outil financier très important
- Jusqu'à présent, les collectivités ne représentent que 11 % des CEE mais pourraient systématiser l'utilisation du dispositif pour leurs actions et peuvent aussi jouer un rôle actif pour mobiliser et même 'drainer' ces CEE sur leur territoire
- Les petites communes sont les moins organisées pour bénéficier des CEE et une taille critique est nécessaire pour mutualiser les problématiques administratives et intéresser le marché
- L'enjeu est très important : 600 TWh au prix actuel = 2,4 Mds pour la 3ème période soit 12 €/habitant./an

Une stratégie de valorisation à une échelle intercommunale est nécessaire pour valoriser au mieux le dispositif.

Trois grandes solutions sont possibles qui dépendent du contexte et des acteurs locaux :

- Le portage avec gestion interne
- Le portage avec gestion sous traitée
- Le portage avec gestion par un obligé

Propositions :

1 – Détailler les caractéristiques des 3 solutions possibles

Il convient tout d'abord de détailler les différentes solutions possibles pour les collectivités et d'illustrer ces solutions par des exemples et les problématiques qu'elle posent. Entre autre, ce travail doit permettre d'identifier pour chaque solution, la nécessité ou non d'un portage territorial dépassant les communautés de communes.

Plan de travail

- Débattre les grandes problématiques en Comité de Coopération Local et d'autres instances locales (Juin-juillet 2013)
- Echanger avec les porteurs d'exemples de bonne pratique (été 2013)
- Préparer une description/analyse des trois grandes solutions (été 2013)
 - ➔ Présentation détaillée des 3 solutions en novembre 2013

Les composantes d'une stratégie territoriale de valorisation des CEE a été formalisée sous forme d'une présentation Power Point après échange et partage avec les porteurs de bonne pratique et les promoteurs d'outils.

2 – Rechercher des porteurs de grande envergure

Les stratégies les plus avancées nécessitent une envergure et une organisation qui peuvent dépasser l'échelle d'une communauté de commune.

Il est nécessaire de rencontrer les acteurs pouvant porter de tels montages comme les Syndicats d'énergie et des grosses agglomérations mais aussi les Conseils Généraux.

En fonction de leur positionnement, les solutions seront accessibles plus ou moins facilement aux territoires.

Plan de travail

- ⇒ Fin 2013 : discussion avec les porteurs potentiels de stratégies de grande envergure sur la Savoie et l'Isère
- ⇒ Début 2014 : adaptation des solutions possibles pour les territoires

Cette stratégie a été présentée aux territoires partenaires du projet MountEE mais aussi a d'autres territoires (Conseil Général de l'Ardèche, Nord Isère et Ouest Lyonnais,

agglomération de Grenoble, Chambéry Métropole, Région Rhône Alpes), au réseau des CEP, aux syndicats d'Énergie et lors de formations.

3 Aider les territoires à établir une stratégie CEE sur l'un ou l'autre des modèles proposés

Proposer à chaque territoire les différentes solutions possibles et à définir une stratégie de mise en œuvre.

- ⇒ printemps 2014 : Sur la base du bilan, choix d'une solution privilégiée adaptée à chaque territoire
- ⇒ Proposer un plan d'action de mise en œuvre des solutions retenues

En 2014, suite à nos échanges et travaux :

- les territoires du Grésivaudan et de Chambéry Métropole ont mis en place une plateforme NR-Pro dédiée .
- La Région Rhône Alpes et les syndicats d'Énergie se sont dotés de l'outil CD Nergy proposé par la Caisse des Dépôts pour valoriser les CEE des collectivités

MountEE: Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

Work Package 3: Evaluering finansieringsinstrument

ANPASSADE FINANSIERINGSLÖSNINGAR FÖR HÅLLBART BYGGANDET I NORRA SVERIGE

REGION: DALARNA

PARTNER: LÄNSSTYRELSEN DALARNA

COMMENTS IN RED, FEB 2015

Jakob Ebner, Åke Persson
September 2013

Innehållsförteckning¹

Inledning och problembeskrivning	3
Den kommunala finansieringen i Sverige.....	4
Status quo olika finansieringsmodeller inom energi i Sverige	6
Finansieringsbidrag inom hållbart byggandet och förvaltandet.....	8
Urval metodik och verktyg för att främja hållbart byggandet och förvaltandet ..	9
Strategiskt betänkande avseende fokus på finansiering inom MountEE	11
Förbättringsförslag Västeråsmodellen	13
Förbättringsförslag LCC.....	14
Förbättringsförslag BELOK	15

¹ The sole responsibility for the content of this report lies with the authors. It does not necessarily reflect the opinion of the European Union. Neither the EACI nor the European Commission are responsible for any use that may be made of the information contained therein.

Inledning och problembeskrivning

Enligt Europaparlamentet och Europeiska rådets direktiv om byggnaders energiprestanda (2010/31/EG) ska samtliga nya offentliga byggnader efter 2018 och alla övriga nya byggnader från och med 2021 vara "Nära-Nollenergibyggnader (NNE)". Direktivet ställer också höga krav på byggnader som genomgår större ombyggnader. För att en byggnad skall definieras som en NNE-byggnad krävs inte bara en hög energiprestanda utan även att den tillförda energin i hög grad är förnyelsebar.

Det är dock fortfarande oklart vad en svensk tillämpning av begreppet "Nära-Nollenergibyggnader" innebär. I "Handlingsplan för nära-nollenergibyggnader (2012)" gör regeringen bedömningen att en svensk tillämpning av begreppet bör innebära skärpta krav på energihushållning jämfört med de krav som gäller enligt dagens byggregler. Men den säger också att det i dag inte finns tillräckligt underlag för att ange en kvantifierad riktlinje för hur långtgående skärpning som skulle kunna bli aktuellt, utan detta ska bedömas på ett gediget underlag baserat på bl.a. utvärdering av befintliga lågenergibyggnader, vissa demonstrationsprojekt av nya energieffektiva byggnader, ekonomiska analyser m.m. Endast skärpningar som är miljömässigt, fastighetsekonomiskt och samhällsekonomiskt motiverade ska genomföras.

De gällande byggregler ligger på en nivå av 120 (lokaler) - 130 kWm (bostäder) per kvadratmetret för Norra Sverige, dock finns det ett intresse i att bygga långsiktigt hållbart och att tillämpa till exempel passivhusprincipen även i Norrbotten och Västerbotten. Det kalla klimatet och den under en lång tid varande låga byggtakten beroende på avfolkning i många kommuner har lett till att det bara finns ett fåtal exempel på lågenergi- eller passivhuslösningar på offentliga byggnader i Norrbotten och Västerbotten.

Detta får som konsekvens att hållbart byggande (dvs. lågenergi- eller passivhusstandard) upplevs vara ekonomiskt riskfyllt, då det är ett exempel på byggande utanför de traditionella ramarna. Det saknas erfarenhet, kunskap, utbildad personal både på beställarens och byggbranschens sida, och delvis även tekniska lösningar eller problem i tillgång till miljövänliga byggmaterial. Det tillkommer att Sverige även i vanliga fall har höga byggkostnader, faktiskt Europas högsta. Exempelvis har materialkostnaderna ökat mer än konsumentprisindex de senaste 5-10 åren. Därför väljer många att avstå åtgärder som leder till ytterligare fördyringar av byggandet. Speciellt i de mindre kommunerna är byggekonomin mycket kärt vilket kan begränsa utrymmet för förhöjda produktionskostnader.

Utöver detta saknas det i många fall morötter för ett långsiktigt tänk. En nyckelfråga är om det råder ett helhetssyn som tar hänsyn till sambandet mellan högre produkt-

ionskostnader och lägre driftskostnader. Så är inte alltid fallet, delvis pga kraven på den kommunala ekonomin (t.ex. balanskrav). Ett annat problem är att det inte alltid är möjligt att kunna visa för den avdelningen som står för byggkostnader att de lägra driftskostnader senare kommer dem tillgodo, t.ex. genom att energikostnader ingår i en totalhyra. Dessutom fungerar ofta injustering och uppföljning av system dåligt så att det är svårt att visa att en satsning på energismarta lösningar har varit lönsamt.

Detta får ses mot faktumet att det inte finns några generella subventioner eller bidrag som är skräddarsydd för hållbart byggande på lågenergi- eller passivhusstandard.

Den kommunala finansieringen i Sverige²

I Sverige ligger ansvaret för stora delar av den offentliga verksamheten på kommunal nivå. Internationellt sett har svenska kommuner en hög grad av självbestämmande och kommunalskatten står för ungefär 70 procent av kommunens inkomster. Staten bestämmer vad kommunerna får ta ut skatt på. Sedan bestämmer varje kommun själv hur stor kommunalskatten ska vara och hur pengarna ska fördelas.

Kommunerna får också statsbidrag från staten. Bidragen utgör i genomsnitt ca 15 procent av kommunernas totala inkomster. Vissa statsbidrag är allmänna, andra får bara användas inom särskilda områden som staten pekar ut. Kommunen tar också betalt för en del tjänster, till exempel inom äldreomsorg. Det finns två huvudsakliga motiv för statsbidrag. Det första motivet baseras på en obalans mellan decentraliserade utgifter och intäkter. Denna obalans gör att staten måste bidra till finansieringen av kommunerna. Det andra motivet baseras på en obalans mellan kommunerna. Staten måste se till att det sker en utjämning mellan kommunerna.

I praktiken används dessutom statsbidrag som ett policyinstrument av centrala beslutsfattare för att påverka de kommunala besluten. Ett exempel är det statliga stöd för lokala investeringsprogram för en ekologisk hållbar utveckling som existerade i slutet av 1990-talet och i början på 2000-talet. 1997 inrättades ett fyra år långt statsbidragsprogram efter ett förslag från Delegationen för en ekologiskt hållbar utveckling. Enligt beslutet skulle regeringen inrätta ett speciellt bidragssystem för att stödja lokala investeringsprogram för en ekologiskt hållbar utveckling samt för att

² Källa: Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik. Matz Dahlberg & Jørn Rattsø. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2010:5

öka sysselsättningen i kommunerna. Tanken bakom detta stödprogram var att det är på den lokala nivån som kunskapen om miljöproblemen finns och därmed även de bästa lösningarna.

Under senare tid har man sett mer negativt på denna typ av bidrag, så som det redovisas i den "Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2010:5", där följande problem tas upp: "Det är särskilt tre typer av problem som är relevanta för temporära insatser av detta slag. För det första kommer förväntningarna om ett framtida öronmärkt statsbidrag motivera kommunen att skjuta upp de egna insatserna i väntan på det temporära bidraget. Politikernas diskussion om ett framtida statsbidrag kan hålla tillbaka den aktivitet politikerna själva önskar främja. För det andra kan kommunen hamna i långsiktiga budgetbalansproblem på grund av expansionen av tjänsteutbudet baserat på temporära bidrag. Investeringar i kommunala utbud kommer att dra på sig långsiktiga driftsutgifter, utgifter som sträcker sig längre än perioden med statsbidrag. De har förändrat sin utgiftsstruktur, men måste anpassa sig till den långsiktiga budgetram som de hade innan det temporära statsbidraget.

För det tredje kan kommuner som själva har gett hög egen prioritet till den tjänst som ska få bidrag komma att bli straffade. Statsbidraget ger typiskt stöd till utbyggnad av nytt utbud och kommuner som redan har etablerat detta utbud kommer i mindre utsträckning kunna utnyttja det temporära statsbidraget."

Rapporten hänvisar även särskilt till en hypotes som säger att regeringen brukar ge mer bidrag till regioner där det finns många egna supporters. Två forskare (Dahlberg och Johansson) har 2002 testat denna hypotes genom att använda sig av just detta statsbidragsprogram "Statligt stöd för lokala investeringsprogram för en ekologisk hållbar utveckling". De finner starkt stöd för hypotesen att regeringen utnyttjade sin makt över det speciellt utformade ekologiska statsbidragsprogrammet för att köpa röster.

Sammanfattningsvis saknas det i nuläget politiskt stöd att från Statens sida inrätta generella och stora bidragssystem för hållbart byggande på kommunal nivå som en policy instrument.

Status-quo olika finansieringsmodeller inom energi i Sverige

Vita certifikat³

Vita certifikatsystem syftar till genomförande av energieffektiviseringsåtgärder. Systemet innebär att den som genomför sådana åtgärder blir berättigad till vita certifikat i förhållande till åtgärdernas bedömda effekt i termer av besparingar. Efterfrågan på vita certifikat skapas genom att kvotpliktiga aktörer är skyldiga att inneha en mängd vita certifikat som motsvarar det beting de ålagts (kvotplikt). Priset på certifikaten avgörs av tillgång och efterfrågan på certifikaten.

Frankrike är ett exempel för ett land som har infört Vita Certifikat, och då kommuner har möjlighet att genom detta system finansiera hållbara energilösningar på byggnadssidan (se också MountEE Report Best Practice).

Regeringen - baserande på Energimyndighetens utlåtande - anser dock att ett system för vita certifikat inte bör införas i Sverige. De främsta argumenten är:

- Sveriges energipolitik bygger på energimarknader där styrmedel syftar till att ta bort marknadsmisslyckanden, exempelvis EU:s handelssystem men också t.ex. energimärkning. Vita certifikat syftar inte till att hantera något marknadsmisslyckande som inte redan hanteras av något annat styrmedel.
- För att vita certifikat ska vara ett samhällsekonomiskt effektivt styrmedel behöver det så kallade energieffektiviseringsgapet kunna bestämmas, det vill säga hur mycket energianvändningen skulle effektiviserats om alla marknadsmisslyckanden vore till fullo korrigerade. Energimyndigheten anser att det inte är möjligt att definiera ett sådant gap.
- Vita certifikat premierar genomförande av åtgärder, inte effekt på energianvändningen per se. Det är den bedömda effekten av dessa åtgärder som ska summeras till den kvot som den kvotpliktige ålagts. Ofta är den bedömda effekten ett schabloniserat värde. Det finns därför en skillnad mellan reell effekt och certifierad effekt.
- Vita certifikat som omfattar eleffektivisering kommer att påverka och påverkas av EU ETS och elcertifikat. Energimyndigheten bedömer det som osannolikt att vita certifikat kan hållas additionella till dessa styrmedel. Vita certifikat riskerar även att överlappa både energiskatter och bidrag.
- Vita certifikat har små möjligheter att kostnadseffektivt bidra till de klimat- och energipolitiska målen för år 2020.

³ Källa: Energimyndigheten: Vita certifikat. Erfarenheter från några europeiska länder och en behovsanalys för Sverige utifrån de klimat- och energipolitiska målen för år 2020, ER 2010:34

Inga ändringar är att vänta med den nya regeringen. I Dalarna har Högskolan utvärderat vita certifikat och slutsatsen var att det behövs en nationell lösning för att kunna gå vidare.

Energitjänster, särskilt EPC

Energitjänsternas nuvarande status i Sverige är positiv med fungerande energitjänsteavtal inom samtliga samhällssektorer. Samtidigt återstår en hel del marknads-, informations- och regeltolkningsarbete innan tjänsternas fulla potential kan nyttjas. Både offentliga och privata fastighetsägare önskar mer prestandabundna leverans- och avtalsförhållande. De är dessutom intresserade av att kunna skapa nytt investeringsutrymme genom att kunna tillgodoräkna sig framtida besparingspotentialer.

Många kommuner har bl.a. valt att använda sig av EPC-modellen som energitjänst. EPC står för Energy Performance Contracting. Det är en funktionsupphandling av energibesparing med prestandagaranti. Detta innebär att entreprenören har ansvar för slutresultatet och garanterar en viss energibesparing som gäller under hela kontraktstiden. EPC säkerställer att den investering som görs verkligen ger det tänkta resultatet. Besparingarna kan dessutom oftast bli större än den garanterade, eftersom entreprenören garanterar en minsta besparing. Om besparingen inte uppfylls, blir entreprenören beställaren återbetalningsskyldig.

EPC har visat sig vara en bra möjlighet att utnyttja energieffektiviseringspotentialer i de kommunala fastigheter, dock inte som ett instrument för att finansiera långsiktiga satsningar på innovativa och ambitiösa lågenergi- eller passivhusprojekt. Energipriset i Sverige är fortfarande för lågt och bidrag saknas för att sådana projekt är tillräckligt lönsamma för att möta vinstkraven från contractors sida.

EPC har blivit aktuellt för flera kommuner och flera initiativ är på gång för att titta närmare på systemet. Bland annat utvärderar man en IEE-projekt där Norge deltar och där man testat EPC i stor skala. En träff med kommuner i Dalarna har genomförts i början av 2015 och EPC ingår i ett interreg-ansökan där Dalarna och Norge samarbetar.

Stödsstäm förproduktion av förnybar energi

Elcertifikat är ett ekonomiskt stöd för producenter av förnybar el och har funnits i Sverige sedan år 2003. För varje producerad megawattimme (MWh) förnybar el kan producenterna få ett elcertifikat av staten. Elproducenterna kan sedan sälja elcertifikaten på en öppen marknad där priset bestäms mellan säljare och köpare. Elcertifikaten ger på så sätt en extra intäkt till den förnybara elproduktionen, utöver den vanliga elförsäljningen. Köpare är aktörer med så kallad kvotplikt, främst elleverantörer. Elleverantörer samt vissa elanvändare inkl. elintensiva industrier är kvotpliktiga enligt lagen om elcertifikat. De måste köpa en viss andel elcertifikat i

förhållande till sin elförsäljning eller elanvändning. Kvotplikten ligger vid 13.5% år 2013 och ökar stegvis. Kvotnivåerna är fastställda till och med år 2035.

Under en längre tid pågår dessutom en diskussion, om ett system för s.k. nettodebitering bör införas, där hushållen ska få sälja el ut på nätet när de har överskott och köpa tillbaka till samma pris när de har underskott. Aktuellt föreslår Regeringens dock i en utredning ett system med ett energiskatteavdrag för de som installerar solceller eller vindkraftverk på den egna gården eller taket.

Regeringen har också valt att inte stödja nya bindande mål om förnybar energi och energieffektivisering för 2030 på EU nivå, utan vill att detta ska utredas vidare. Detta trots att regeringen samtidigt konstaterar att de bindande målen för 2020 har bidragit till den snabba utvecklingen av förnybar energi inom EU".

Under den nuvarande lagstiftningen och kvotsystem finns det lite incitament för kommuner att satsa extra på användning av förnybar energi i innovativa byggprojekt. Regeringen anser också, att Sverige redan idag har en hög andel förnybara energikällor i energianvändningen, och tillämpar generella styrmedel för att stödja tillförsel och användning av energi från förnybara energikällor, ställer krav i regelverket om energideklarationer avseende analys av alternativa energiförsörjningssystem samt ger relativt fördelaktiga villkor i Boverkets byggregler för värme och kylsystem som drivs med energi från förnybara energikällor. Mot denna bakgrund anses Sverige uppfylla de krav som ställs avseende förnybar energi i nära-nollenergibyggnader.

Finansieringsbidrag inom hållbart byggandet och förvaltandet

Lågan program

LÅGAN beviljar stöd till demonstrationsprojekt och regionala/lokala samverkansinitiativ. Programmet fokuserar också på att ge stöd till idéutveckling genom att utvärdera och sprida information från demonstrationsprojekt. LÅGAN ska

- stimulera till energieffektiv ny- och ombyggnad,
- synliggöra en nationell marknad för byggnader med låg energianvändning,
- bidra till ett brett nationellt utbud av leverantörer av produkter och tjänster

Energimyndigheten finansierar 40 procent av LÅGAN. Programmet koordineras och administreras av Sveriges Byggindustrier. Programmet startade 2010 och är femårigt.

Statligt stöd till energieffektivisering i kommuner och landsting

Energieffektiviseringsstödet innebär ett ekonomiskt stöd till kommuner och landsting motsvarande ungefär en halvtidstjänst. Pengarna får användas till strategiskt och

systematiskt arbete med energieffektivisering i den egna organisationen. Kommuner och landsting som har beviljats stöd ska varje år rapportera till myndigheten om energieffektiviseringsarbetet för föregående år. Kommunen eller landstinget ska förbinda sig att

- fastställa en strategi för energieffektivisering,
- aktivt arbeta för att genomföra strategin, och
- genomföra minst två av de åtgärder som framgår av förordningen (2009:893) om energieffektiva åtgärder för myndigheter.

Efter regeringsskiftet har det statliga stödet för energieffektiviseringsrådgivare på kommuner upphört vilket ställer till stora problem för kommunernas fortsatta arbete.

Förmånliga lånevillkor

Sparbanken Nord har tagit fram ett speciellt erbjudande om förmånliga lånevillkor för de som vill bygga på ett speciellt utvecklingsområde i Piteå kommun (Lusthusbacken).

Stöd för innovativt byggande av bostäder för unga

Regeringen har beslutat att införa ett nytt stöd för att främja innovativt byggande av bostäder för unga. Stödet gäller från den 1 juni 2013 och är på totalt 50 miljoner kronor. Stödet hanteras av Boverket och får gå till åtgärder som innebär utveckling eller användning av en ny eller väsentligt förbättrad vara, tjänst eller process och som främjar ett innovativt byggande för att öka utbudet av bostäder för unga.

Det finns inga erfarenheter än så länge med detta stödet, men det kan finnas möjligheter att söka stöd även för energisnåla och därmed innovativa lösningar.

Nytt stöd för hållbara byggnader

Totalt 120 miljoner kronor avsätts för en satsning på Nära-Nollenergibygnader under perioden 2014-2016. Syftet är att bredda kunskapen om att bygga med den mest energieffektiva tekniken på marknaden, för att visa att den verkligen fungerar. Utöver energiaspekterna ska även alla andra tekniska funktionskrav på byggnader beaktas. Satsningen avser demonstration av nybyggnation, ombyggnation och renovering. Stödet omfattar huvudsakligen merkostnader för ökad kunskapsutveckling, enhetlig uppföljning, utvärdering och analys. Satsningen föreslås omfatta flerbostadshus, lokaler och nyproduktion av småhus. De erfarenheter man får genom programmet kommer ligga till grund för de nya energikrav som ska gälla alla nya byggnader från 2021.

Urval metodik och verktyg för att främja hållbart byggandet och förvaltandet

BELOK, Beställargruppen för lokaler

Belok:s som startades av Energimyndigheten uppdrag är att vara en objektiv part bland fastighetsägare för att driva utvecklingsprojekt med energieffektivisering och miljöfrågor som gemensamma nämnare. Gruppens 16 medlemmar är stora fastighetsägare på offentliga och privata sidan.

- Belok:s totalprojekt är en metodik för att paketera alla identifierade energibesparingsåtgärder i en fastighet så att åtgärderna tillsammans uppfyller ett bestämt lönsamhetsvillkor. Härigenom genomförs fler åtgärder än om enbart de lägst hängande frukterna genomförs. Beräkningar och genomförda projekt indikerar att totalprojekt med lönsamhet kan halvera behovet av el och värme i fastigheterna.
- BELOK LCC: Ett verktyg för kostnads- och energiberäkningar för alternativa investeringar, så kallade livscykelkostnader.
- BELOK BV2Arch: Hjälper användaren att, i ett mycket tidigt skede av byggprocessen, grovt kunna jämföra olika arkitektförslag ur energisynpunkt.
- BELOK Värmeåtervinning: Visar hur olika faktorer (utetemperatur, värmeåtervinningens temperaturverkningsgrad, frånlufttemperatur, vald tillufttemperatur och drifttider) påverkar behovet av värmning av tilluften, fläktarnas elbehov samt årskostnaden för värme och el.
- BELOK Driftanalys: Hjälper fastighetsägaren att sköta driften energieffektivt. Intrimmade tekniska system, som drivs energisnålt, är nyckeln till en energieffektiv fastighet. För att lyckas behöver driften kunna följas med hjälp av intensiv trendloggning - och en programvara med vars hjälp informationen kan analyseras behövs.

BELOK- totalprojekt kommer att testas i ett antal renoveringsprojekt i Dalarna. Detta ingår i Byggdialogens energieffektiviseringsgrupps genomförandeplan för det närmaste åren.

BELOK-LCC pushas hård av Byggdialog Dalarna men implementeringen går trögare än väntad. Trots ihärdiga försöka att få in verktyget som standard i projekteringsfasen har många byggherrar svårt att använda modellen konsekvent.

BeBo, Beställargruppen bostäder

BeBo, Energimyndighetens beställargrupp för energieffektiva flerbostadshus, är ett nätverk av bostadsfastighetsägare med Energimyndigheten som finansiär. Huvudinriktningen är att minska beroendet av energi i form av värme och el i flerbostadshus och att därmed minska påverkan på miljön. BeBos aktiviteter ska genom en samlad beställarkompetens leda till att energieffektiva system och produkter tidigare kommer ut på marknaden.

BeBos verksamhet har bedrivits inom bland annat områdena kyl/frysar, tvätt- och torkutrustning, ventilationssystem, fläktaggregat för befintliga hus, trapphusbelysning, matberedning, motorvärmare, elmotorer samt individuell mätning och debitering av värme och varmvatten. Reduceringar av energi och årskostnader på 30-50 procent har uppnåtts för enskilda produkter, vilket i hög grad inspirerat till nyutveckling.

Sveby

Sveby betyder "Standardisera och Verifiera Energiprestanda i Byggnader" och är ett utvecklingsprogram som drivs av bygg- och fastighetsbranschen. Programmet riktar sig till aktörer i de olika branscher som berörs av hur byggnaders energiprestanda definieras och verifieras, som till exempel fastighetsägare, exploatörer, entreprenadföretag och konsulter. Boverkets BBR-krav på energiprestanda och uppföljning leder till ett behov av bättre kontroll av hur mycket energi en byggnad förväntas använda och sedan faktiskt använder. I Sveby-programmet fastställer bygg- och fastighetsbranschen standardiserade brukardata för beräkningar och hur verifiering av energiprestanda skall gå till. Man kan förenklat säga att branschen fastställer en "körcykel" och mätmetoder för byggnader på liknande sätt som fordonsbranschen gjort för bilars bränsleförbrukning. Det ger möjlighet att ge kunder ett enkelt och enhetligt svar på hur mycket energi som går åt i huset. Det underlättar också för byggherrar att beskriva och följa upp sina krav.

Sveby modellen har visat sig vara en stor och tung modell som kräver omfattande dokumentation som åtminstone mindre beställare inte har kapacitet till. Däremot är uppföljningsdelen mycket användbart och tillämpas i allt större grad. Implementeringen och spridning av modellen har inte gått så fort som väntad.

Västeråsmodellen

Västerås-modellen Västerås stad har utvecklat en modell för försäljning av tomtmark som ställer krav på energisnåla hus. Tomtköparen skriver under ett avtal som förbinder denne att bygga ett energisnålt hus på tomten. Genom ett fullständigt utvecklat system, innehållande såväl modell för energibalansberäkningar och uppföljning, styr Västerås all nyproduktion som bedrivs på kommunal mark.

Kunden som förväntas köpa tomten åläggs att lämna in en energibalansberäkning som redovisar hur huset ska byggas för att klara de mål som satts. Beräkningen ska göras i särskilt anvisat program som senare biläggs köpeavtalet. Till programmet hör ett omfattande rådgivnings- och informationspaket. Paketet innehåller såväl vägledning, stöd som rådgivning. En intressant insats var att marknadsföra "Bosse energidoktor" som utvecklades till ett välkänt begrepp bland befolkningen.

Fram till hösten 2012 har över 900 bostäder i lågenergihus färdigställts eller påbörjats. Modellen driver på utvecklingen och ökar kunskapen om hur man bygger lågenergihus. Den har också har bidragit till att stadens kontakter med byggherrar och exploatörer fördjupats.

Modellen har inte fått någon spridning de senaste två åren eftersom det är oklart om kommuner har möjlighet att ställa särskilda krav. Det kan komma att klargöras med den nya regeringen men än så länge finns inga tydliga besked. Vi väntar oss inga större aktiviteter under de närmaste två åren.

Strategiskt betänkande avseende fokus på finansiering inom MountEE projekt

Hållbart byggande i lågenergi- eller passivhusstandard upplevs fortfarande som ekonomiskt riskfyllt. Kommuner som våga satsa på ambitiösa hållbara byggprojekt möter olika problem, som t.ex. brist på kunskap och utbildad personal både på beställarens och också byggbranschens sida, men även delvis tekniska problem pga det speciella klimatförhållanden samt brist på miljövänliga byggmaterial.

Dessa problem leder till högra byggkostnader som idag inte kompenseras genom generella bidragsprogram från statens eller regionens sida. Det är inte heller att vänta att situationen förändras avsevärt under de närmaste åren. Denna bedömning görs av den regionala referensgruppen i MountEE projektet. De program som finns är inte alls tillräckliga för att få fart på det hållbara byggandet och det saknas stöd för att utveckla dem i någon större omfattning till generella och mer generösa bidrag.

Däremot anser MountEE referensgruppen att det ligger en större potential i att utveckla verktyg för kommuner som hjälper att bedöma de ekonomiska konsekvenserna såsom LCC och BELOK-totalmetoden. Det är viktigt att ge kommunala politiken redskap för ett långsiktigt tänk och investeringar som på lång sikt ger mest vinst för miljö och plånbok. Finns den politiska viljan att prioritera hållbara byggnader öppnas nya möjligheter. Detta anses också vara den strategin som leder framåt också långsiktigt. Bara om lågenergi- och passivhuslösningar visar sig vara ekonomiskt hållbart kommer en långsiktig förändring att ske inom det offentliga byggandet i Norra Sverige.

Referensgruppen rekommendera därför att prioritera inom MountEE projektet

- (vidare)utveckling av verktyg och investeringmått som hjälper till att få en helhetsbild av kostnader och öppnar upp för att prioritera den långsiktiga lönsamheten istället för det kortsiktiga kassaflödet;
- Förmedla kunskap om den långsiktiga lönsamheten till den kommunala politiken samt beslutsfattare på tjänstmannnivå;

- Utveckla modeller och rekommendationer för att möjliggöra för kommuner att allokera byggkostnader såsom vinster genom lägre driftskostnader till samma avdelning samt att synliggöra tilldelningen. Detta kräver bra uppföljningsmodeller för energiförbrukning.
- De ovan nämnda instrument (Belok, BeBo, Sveby) kan ses som startpunkt i detta arbete.
- Anpassa och testa Västeråsmodeller till Dalakommuners verklighet.

De föreslagna insatser står sig väl förutom Västeråsmodellen som har gått i stå pga otydliga lagkrav. Däremot har arbetet intensifierats för att få ett långsiktigt förhållningssätt med bl.a. LCC-kalkyler som hjälp. Ett annat område som har fungerat bra är att ta fram underlag om byggkostnader och jämföra byggkostnader mellan byggnader. Här har gjorts en hel del insatser inom byggbranschen och resultaten visar att sällanbyggare har betydligt högre kostnader pga dåliga planeringsunderlag.

Evaluering av finansieringsbidrag och förbättringsförslag

Västeråsmodell

Styrkor:

- Etablerad och testad metod
- Verkningsfullt styrmedel för svenska kommuner som inte har tillgång till andra finansiella instrument
- Kan kopplas till rådgivning och kompetensutveckling

Svagheter:

- Små kommunerna är fortfarande försiktiga då de upplever att krav vid tomtförsäljningen hindrar personer att köpa tomt. Nästa inga tomter säljs i de flesta mindre kommunerna i länet.
- På nationell nivå pågår ett utredningsarbete som syftar till att begränsa kommunernas möjligheter att ställa energikrav vid tomtförsäljning. Sveriges kommuner har kraftigt opponerat sig mot förslaget, men bostadsdepartementet fortsätter driva frågan. Detta har bidragit till att kommuner i Dalarna ställer sig avvaktande till energikrav vid sin tomtförsäljning.
- Modellen kan inte överföras direkt utan behöver anpassas till kommunernas förutsättningar.

Förbättringsförslag:

En workshop om modellen har hållits där politiker, tjänstemän och ledning för kommunala bostadsbolag har deltagit. De av projektet föreslagna åtgärder för att främja modellen har godkänts och några lagts till. Totalt föreslår man följande åtgärder:

- Workshops för att integrera modellen i kommunernas program och strategier som bland annat styr de kommunägda bolagens byggande.
- Studera en pilotkommun närmare och utifrån erfarenheter anpassa programmet till de olika förutsättningarna i de olika kommunerna
- Workshops och utbildningar för att öka kännedom om modellen.

Bedömning av potentialen

- 4 av Dalarnas 15 kommuner använder Västeråsmodellen i sina strategier.

Modellen har inte fått någon spridning de senaste två åren eftersom det är oklart om kommuner har möjlighet att ställa särskilda krav. Det kan komma att klargöras med den nya regeringen men än så länge finns inga tydliga besked. Målet kommer troligen inte att uppfyllas.

LCC

Styrkor:

- Används redan i större grad än i andra regioner i Sverige
- Erfarenheter är positiva, de som använder LCC använder det regelbundet
- Beslutsunderlaget blir bättre, investeringar mer hållbara
- Verktøget marknadsförs på nationell nivå. Nationella standard finns för vissa varor.

Svagheter:

- Kräver mer och ny kunskap
- Kräver viss erfarenhet och antaganden som inte alltid är lätta att göra.
- Standard finns inte för alla varor och tjänster.
- Kräver mer tid än enklare beräkningsmodeller

Förbättringsförslag:

Arbetet med metoden har diskuterats med RCC, energigruppen och i enskilda samtal med kommunernas bostadsbolag. De av projektet föreslagna åtgärder för att främja metoden har utvidgats och omfattar:

- Göra verktyget mera mainstream och till en naturlig del i beslutsprocessen hos bostadsbolag och kommunala fastighetsförvaltningar. Detta görs genom enskilda samtal och utbildningar/workshops.
- Informationssatsning som innehåller utbildningar, filmer och workshops. Utbildningar ska genomföras i samband med pilot-projekten.
- Användning i pilotprojekten för att sprida erfarenheter.
- Möte med regionala myndigheter och statliga energimyndigheten för att diskutera hur LCC kan integreras i befintliga program och hur kommuner som använder LCC strategiskt i sitt utvecklingsarbete kan få extra stöd.

Bedömning av potentialen

- Alla kommunalägda bostadsbolag och fastighetskontor känner till LCC
- 6 av Dalarnas 20 offentliga bostadsbolag använder LCC vid projektets slut.

Vi är på god väg att uppfylla målen och insatser är igång för att sprida LCC som standardverktyg i projektering.

BELOK-totalmetoden

Styrkor:

- Är ett sätt att hitta bästa renoveringsåtgärder på lång sikt .
- Undviker kortsiktiga, till synes billiga, renoveringsåtgärder.
- Verktuget marknadsförs på nationell nivå. Erfarenheter och utveckling sker på nationell nivå

Svagheter:

- Ny modell med liten erfarenhet
- Kräver viss erfarenhet och utbildning.
- Används av få, erfarenhetsutbytet är begränsad

Förbättringsförslag:

- Göra verktuget mera mainstream och till en naturlig del i beslutsprocessen i renoveringar. Detta kommer att göras genom att testa metoden på ett konkret objekt, utvärdera erfarenheter och sprida erfarenheter genom workshop och rapporter.

Bedömning av potentialen och av chansen att uppnå en förbättring

- Alla kommunalägda bostadsbolag och fastighetskontor känner till BELOK
- 2 av Dalarnas 20 offentliga bostadsbolag har testat metoden

Initiativ har tagits av Byggdialog Dalarna att ta fram ett antal pilotprojekt där BELOK tillämpas, som en del i Byggdialogens handlingsplan för de närmaste två åren. Målet kommer att kunna uppfyllas.

MountEE: Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

Work Package 3: Evaluering finansieringsinstrument

ANPASSADE FINANSIERINGSLÖSNINGAR FÖR HÅLLBART BYGGANDET I NORRA SVERIGE

REGION: NORRBOTTEN OCH VÄSTERBOTTEN

PARTNER: NENET AB

Nenet Norrbottens energikontor
Silva Herrmann, Wolfgang Mehl

Uppdaterat februari 2015

Innehållsförteckning¹

Inledning och problembeskrivning	3
Den kommunala finansieringen i Sverige.....	4
Status quo olika finansieringsmodeller inom energi i Sverige	6
Finansieringsbidrag inom hållbart byggandet och förvaltandet.....	8
Urval metodik och verktyg för att främja hållbart byggandet och förvaltandet ..	9
Strategiskt betänkande avseende fokus på finansiering inom MountEE	11
Evaluering av finansieringsbidrag och förbättringsförslag	12

¹ The sole responsibility for the content of this report lies with the authors. It does not necessarily reflect the opinion of the European Union. Neither the EACI nor the European Commission are responsible for any use that may be made of the information contained therein.

Inledning och problembeskrivning

Enligt Europaparlamentet och Europeiska rådets direktiv om byggnaders energiprestanda (2010/31/EG) ska samtliga nya offentliga byggnader efter 2018 och alla övriga nya byggnader från och med 2021 vara "Nära-Nollenergibyggnader (NNE)". Direktivet ställer också höga krav på byggnader som genomgår större ombyggnader. För att en byggnad skall definieras som en NNE-byggnad krävs inte bara en hög energiprestanda utan även att den tillförda energin i hög grad är förnyelsebar.

Det är dock fortfarande oklart vad en svensk tillämpning av begreppet "Nära-Nollenergibyggnader" innebär. I "Handlingsplan för nära-nollenergibyggnader (2012)" gör regeringen bedömningen att en svensk tillämpning av begreppet bör innebära skärpta krav på energihushållning jämfört med de krav som gäller enligt dagens byggregler. Men den säger också att det i dag inte finns tillräckligt underlag för att ange en kvantifierad riktlinje för hur långtgående skärpning som skulle kunna bli aktuellt, utan detta ska bedömas på ett gediget underlag baserat på bl.a. utvärdering av befintliga lågenergibyggnader, vissa demonstrationsprojekt av nya energieffektiva byggnader, ekonomiska analyser m.m. Endast skärpningar som är miljömässigt, fastighetsekonomiskt och samhällsekonomiskt motiverade ska genomföras.

De gällande byggregler ligger på en nivå av 120 (lokaler) - 130 kWm (bostäder) per kvadratmetret för Norra Sverige, dock finns det ett intresse i att bygga långsiktigt hållbart och att tillämpa till exempel passivhusprincipen även i Norrbotten och Västerbotten. Det kalla klimatet och den under en lång tid varande låga byggtakten beroende på avfolkning i många kommuner har lett till att det bara finns ett fåtal exempel på lågenergi- eller passivhuslösningar på offentliga byggnader i Norrbotten och Västerbotten.

Detta får som konsekvens att hållbart byggande (dvs. lågenergi- eller passivhusstandard) upplevs vara ekonomiskt riskfyllt, då det är ett exempel på byggande utanför de traditionella ramarna. Det saknas erfarenhet, kunskap, utbildad personal både på beställarens och byggbranschens sida, och delvis även tekniska lösningar eller problem i tillgång till miljövänliga byggmaterial. Det tillkommer att Sverige även i vanliga fall har höga byggkostnader, faktiskt Europas högsta. Exempelvis har materialkostnaderna ökat mer än konsumentprisindex de senaste 5-10 åren. Därför väljer många att avstå åtgärder som leder till ytterligare fördyringar av byggandet. Speciellt i de mindre kommunerna är byggekonomin mycket kärtv vilket kan begränsa utrymmet för förhöjda produktionskostnader.

Utöver detta saknas det i många fall morötter för ett långsiktigt tänk. En nyckelfråga är om det råder en helhetssyn som tar hänsyn till sambandet mellan högre produktionskostnader och lägre driftskostnader. Så är inte alltid fallet, delvis pga. kraven på den kommunala ekonomin (t.ex. balanskrav). Ett annat problem är att det inte alltid är möjligt att kunna visa för den avdelningen som står för byggkostnader att de lägra driftskostnader senare kommer dem tillgodo, t.ex. genom att energikostnader ingår i en totalhyra. Dessutom fungerar ofta injustering och uppföljning av system dåligt så att det är svårt att visa att en satsning på energismarta lösningar har varit lönsamt.

Detta får ses mot faktumet att det inte finns några generella subventioner eller bidrag som är skräddarsydd för hållbart byggande på lågenergi- eller passivhusstandard.

Den kommunala finansieringen i Sverige²

I Sverige ligger ansvaret för stora delar av den offentliga verksamheten på kommunal nivå. Internationellt sett har svenska kommuner en hög grad av självbestämmande och kommunalskatten står för ungefär 70 procent av kommunens inkomster. Staten bestämmer vad kommunerna får ta ut skatt på. Sedan bestämmer varje kommun själv hur stor kommunalskatten ska vara och hur pengarna ska fördelas.

Kommunerna får också statsbidrag från staten. Bidragen utgör i genomsnitt ca 15 procent av kommunernas totala inkomster. Vissa statsbidrag är allmänna, andra får bara användas inom särskilda områden som staten pekar ut. Kommunen tar också betalt för en del tjänster, till exempel inom äldreomsorg. Det finns två huvudsakliga motiv för statsbidrag. Det första motivet baseras på en obalans mellan decentraliserade utgifter och intäkter. Denna obalans gör att staten måste bidra till finansieringen av kommunerna. Det andra motivet baseras på en obalans mellan kommunerna. Staten måste se till att det sker en utjämning mellan kommunerna.

I praktiken används dessutom statsbidrag som ett policyinstrument av centrala beslutsfattare för att påverka de kommunala besluten. Ett exempel är det statliga stöd för lokala investeringsprogram för en ekologisk hållbar utveckling som existerade i slutet av 1990-talet och i början på 2000-talet. 1997 inrättades ett fyra

² Källa: Statliga bidrag till kommunerna – i princip och praktik. Matz Dahlberg & Jørn Rattsø. Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2010:5

år långt statsbidragsprogram efter ett förslag från Delegationen för en ekologiskt hållbar utveckling. Enligt beslutet skulle regeringen inrätta ett speciellt bidragssystem för att stödja lokala investeringsprogram för en ekologiskt hållbar utveckling samt för att öka sysselsättningen i kommunerna. Tanken bakom detta stödprogram var att det är på den lokala nivån som kunskapen om miljöproblemen finns och därmed även de bästa lösningarna.

Under senare tid har man sett mer negativt på denna typ av bidrag, så som det redovisas i den "Rapport till Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi 2010:5", där följande problem tas upp: "Det är särskilt tre typer av problem som är relevanta för temporära insatser av detta slag. För det första kommer förväntningarna om ett framtida öronmärkt statsbidrag motivera kommunen att skjuta upp de egna insatserna i väntan på det temporära bidraget. Politikernas diskussion om ett framtida statsbidrag kan hålla tillbaka den aktivitet politikerna själva önskar främja. För det andra kan kommunen hamna i långsiktiga budgetbalansproblem på grund av expansionen av tjänsteutbudet baserat på temporära bidrag. Investeringar i kommunala utbud kommer att dra på sig långsiktiga driftsutgifter, utgifter som sträcker sig längre än perioden med statsbidrag. De har förändrat sin utgiftsstruktur, men måste anpassa sig till den långsiktiga budgetram som de hade innan det temporära statsbidraget.

För det tredje kan kommuner som själva har gett hög egen prioritet till den tjänst som ska få bidrag komma att bli straffade. Statsbidraget ger typiskt stöd till utbyggnad av nytt utbud och kommuner som redan har etablerat detta utbud kommer i mindre utsträckning kunna utnyttja det temporära statsbidraget."

Rapporten hänvisar även särskilt till en hypotes som säger att regeringen brukar ge mer bidrag till regioner där det finns många egna supporters. Två forskare (Dahlberg och Johansson) har 2002 testat denna hypotes genom att använda sig av just detta statsbidragsprogram "Statligt stöd för lokala investeringsprogram för en ekologisk hållbar utveckling". De finner starkt stöd för hypotesen att regeringen utnyttjade sin makt över det speciellt utformade ekologiska statsbidragsprogrammet för att köpa röster.

Sammanfattningsvis saknas det i nuläget politiskt stöd att från Statens sida inrätta generella och stora bidragssystem för hållbart byggande på kommunal nivå som en policy instrument.

Status-quo olika finansieringsmodeller inom energi i Sverige

Vita certifikat³

Vita certifikatsystem syftar till genomförande av energieffektiviseringsåtgärder. Systemet innebär att den som genomför sådana åtgärder blir berättigad till vita certifikat i förhållande till åtgärdernas bedömda effekt i termer av besparingar. Efterfrågan på vita certifikat skapas genom att kvotpliktiga aktörer är skyldiga att inneha en mängd vita certifikat som motsvarar det beting de ålagts (kvotplikt). Priset på certifikaten avgörs av tillgång och efterfrågan på certifikaten.

Frankrike är ett exempel för ett land som har infört Vita Certifikat, och då kommuner har möjlighet att genom detta system finansiera hållbara energilösningar på byggnadssidan (se också MountEE Report Best Practice).

Regeringen - baserande på Energimyndighetens utlåtande - anser dock att ett system för vita certifikat inte bör införas i Sverige. De främsta argumenten är:

- Sveriges energipolitik bygger på energimarknader där styrmedel syftar till att ta bort marknadsmisslyckanden, exempelvis EU:s handelssystem men också t.ex. energimärkning. Vita certifikat syftar inte till att hantera något marknadsmisslyckande som inte redan hanteras av något annat styrmedel.
- För att vita certifikat ska vara ett samhällsekonomiskt effektivt styrmedel behöver det så kallade energieffektiviseringsgapet kunna bestämmas, det vill säga hur mycket energianvändningen skulle effektiviserats om alla marknadsmisslyckanden vore till fullo korrigerade. Energimyndigheten anser att det inte är möjligt att definiera ett sådant gap.
- Vita certifikat premierar genomförande av åtgärder, inte effekt på energianvändningen per se. Det är den bedömda effekten av dessa åtgärder som ska summeras till den kvot som den kvotpliktige ålagts. Ofta är den bedömda effekten ett schabloniserat värde. Det finns därför en skillnad mellan reell effekt och certifierad effekt.
- Vita certifikat som omfattar eleffektivisering kommer att påverka och påverkas av EU ETS och elcertifikat. Energimyndigheten bedömer det som osannolikt att vita certifikat kan hållas additionella till dessa styrmedel. Vita certifikat riskerar även att överlappa både energiskatter och bidrag.
- Vita certifikat har små möjligheter att kostnadseffektivt bidra till de klimat- och energipolitiska målen för år 2020.

³ Källa: Energimyndigheten: Vita certifikat. Erfarenheter från några europeiska länder och en behovsanalys för Sverige utifrån de klimat- och energipolitiska målen för år 2020, ER 2010:34

Energitjänster, särskilt EPC

Energitjänsternas nuvarande status i Sverige är positiv med fungerande energitjänsteavtal inom samtliga samhällssektorer. Samtidigt återstår en hel del marknads-, informations- och regeltolkningsarbete innan tjänsternas fulla potential kan nyttjas. Både offentliga och privata fastighetsägare önskar mer prestandabundna leverans- och avtalsförhållande. De är dessutom intresserade av att kunna skapa nytt investeringsutrymme genom att kunna tillgodoräkna sig framtida besparingspotentialer.

Många kommuner har bl.a. valt att använda sig av EPC-modellen som energitjänst. EPC står för Energy Performance Contracting. Det är en funktionsupphandling av energibesparing med prestandagaranti. Detta innebär att entreprenören har ansvar för slutresultatet och garanterar en viss energibesparing som gäller under hela kontraktstiden. EPC säkerställer att den investering som görs verkligen ger det tänkta resultatet. Besparingarna kan dessutom oftast bli större än den garanterade, eftersom entreprenören garanterar en minsta besparing. Om besparingen inte uppfylls, blir entreprenören beställaren återbetalningsskyldig.

EPC har visat sig vara en bra möjlighet att utnyttja energieffektiviseringspotentialer i de kommunala fastigheter, dock inte som ett instrument för att finansiera långsiktiga satsningar på innovativa och ambitiösa lågenergi- eller passivhusprojekt. Energipriset i Sverige är fortfarande för lågt och bidrag saknas för att sådana projekt är tillräckligt lönsamma för att möta vinstkraven från contractors sida.

Stödsstäm förproduktion av förnybar energi

Elcertifikat är ett ekonomiskt stöd för producenter av förnybar el och har funnits i Sverige sedan år 2003. För varje producerad megawattimme (MWh) förnybar el kan producenterna få ett elcertifikat av staten. Elproducenterna kan sedan sälja elcertifikaten på en öppen marknad där priset bestäms mellan säljare och köpare. Elcertifikaten ger på så sätt en extra intäkt till den förnybara elproduktionen, utöver den vanliga elförsäljningen. Köpare är aktörer med så kallad kvotplikt, främst elleverantörer. Elleverantörer samt vissa elanvändare inkl. elintensiva industrier är kvotpliktiga enligt lagen om elcertifikat. De måste köpa en viss andel elcertifikat i förhållande till sin elförsäljning eller elanvändning. Kvotplikten ligger vid 13.5% år 2013 och ökar stegvis. Kvotnivåerna är fastställda till och med år 2035.

Under en längre tid pågår dessutom en diskussion, om ett system för s.k. nettodebitering bör införas, där hushållen ska få sälja el ut på nätet när de har överskott och köpa tillbaka till samma pris när de har underskott. Aktuellt föreslår Regeringens dock i en utredning ett system med ett energiskatteavdrag för de som installerar solceller eller vindkraftverk på den egna gården eller taket.

Regeringen har också valt att inte stödja nya bindande mål om förnybar energi och energieffektivisering för 2030 på EU nivå, utan vill att detta ska utredas vidare. Detta trots att regeringen samtidigt konstaterar att de bindande målen för 2020 har bidragit till den snabba utvecklingen av förnybar energi inom EU”.

Under den nuvarande lagstiftningen och kvotsystem finns det lite incitament för kommuner att satsa extra på användning av förnybar energi i innovativa byggprojekt. Regeringen anser också, att Sverige redan idag har en hög andel förnybara energikällor i energianvändningen, och tillämpar generella styrmedel för att stödja tillförsel och användning av energi från förnybara energikällor, ställer krav i regelverket om energideklarationer avseende analys av alternativa energiförsörjningssystem samt ger relativt fördelaktiga villkor i Boverkets byggregler för värme och kylsystem som drivs med energi från förnybara energikällor. Mot denna bakgrund anses Sverige uppfylla de krav som ställs avseende förnybar energi i nära-nollenergibyggnader.

Finansieringsbidrag inom hållbart byggandet och förvaltandet

Lågan program

LÅGAN beviljar stöd till demonstrationsprojekt och regionala/lokala samverkansinitiativ. Programmet fokuserar också på att ge stöd till idéutveckling genom att utvärdera och sprida information från demonstrationsprojekt. LÅGAN ska

- stimulera till energieffektiv ny- och ombyggnad,
- synliggöra en nationell marknad för byggnader med låg energianvändning,
- bidra till ett brett nationellt utbud av leverantörer av produkter och tjänster

Energimyndigheten finansierar 40 procent av LÅGAN. Programmet koordineras och administreras av Sveriges Byggindustrier. Programmet startade 2010 och är femårigt.

LÅGAN erbjuder följande stödprogram:

1) Implementeringsstöd

LÅGAN ger stöd till implementeringsprojekt som syftar till att ta fram olika hjälpmedel som behövs för att ställa om aktörer från att jobba med demonstrationsprojekt mot en mer ordinarie och utökad implementering av lågenergihus. Här medverkar företag (till exempel byggherrar, entreprenörer, produkttillverkare m.m.) med naturaresurser och finansiella medel.

2) Demonstrationsstöd till byggprojekt

LÅGAN erbjuder demonstrationsstöd till byggprojekt som vill gå före och visa på utvecklingsmöjligheter för byggnader med låg energianvändning. Stödet ska främja och följa upp utvecklingen av lågenergibygnader.

3) Samverkansstöd för nätverkande

LÅGAN erbjuder stöd till regionala/lokala samverkansinitiativ. Initiativen ska genom nätverkande ha en tydlig avsikt att gå före och främja utvecklingsmöjligheter för byggnader med låg energianvändning.

Statligt stöd till energieffektivisering i kommuner och landsting

Energieffektiviseringsstödet innebär ett ekonomiskt stöd till kommuner och landsting motsvarande ungefär en halvtidstjänst. Pengarna får användas till strategiskt och systematiskt arbete med energieffektivisering i den egna organisationen. Kommuner och landsting som har beviljats stöd ska varje år rapportera till myndigheten om energieffektiviseringsarbetet för föregående år. Kommunen eller landstinget ska förbinda sig att

- fastställa en strategi för energieffektivisering,
- aktivt arbeta för att genomföra strategin, och
- genomföra minst två av de åtgärder som framgår av förordningen (2009:893) om energieffektiva åtgärder för myndigheter.

Programmet avslutas 2015-03-31 och i dagsläget är tyvärr ingen fortsättning planerat. Programmet ska efterföljas med ett klimatinvesteringsprogram för kommuner och landsting vilket ska ge möjlighet för bidrag till energieffektiv nybyggnation och renovering. Detaljerna är ännu inte bestämda.

Förmånliga lånevillkor

Sparbanken Nord har tagit fram ett speciellt erbjudande om förmånliga lånevillkor för de som vill bygga på ett speciellt utvecklingsområde i Piteå kommun (Lusthusbacken).

Hittills har inga fler pilotprojekt genomförts.

Stöd för innovativt byggande av bostäder för unga

Regeringen har beslutat att införa ett nytt stöd för att främja innovativt byggande av bostäder för unga. Stödet gäller från den 1 juni 2013 och är på totalt 50 miljoner kronor. Stödet hanteras av Boverket och får gå till åtgärder som innebär utveckling eller användning av en ny eller väsentligt förbättrad vara, tjänst eller process och som främjar ett innovativt byggande för att öka utbudet av bostäder för unga.

Det finns inga erfarenheter än så länge med detta stöd, men det kan finnas möjligheter att söka stöd även för energisnåla och därmed innovativa lösningar.

Nytt stöd för hållbara byggnader

Totalt 120 miljoner kronor avsätts för en satsning på Nära-Nollenergibyggnader under perioden 2014-2016. Syftet är att bredda kunskapen om att bygga med den mest energieffektiva tekniken på marknaden, för att visa att den verkligen fungerar. Utöver energiaspekterna ska även alla andra tekniska funktionskrav på byggnader beaktas. Satsningen avser demonstration av nybyggnation, ombyggnation och renovering. Stödet omfattar huvudsakligen merkostnader för ökad kunskapsutveckling, enhetlig uppföljning, utvärdering och analys. Satsningen föreslås omfatta flerbostadshus, lokaler och nyproduktion av småhus. De erfarenheter man får genom programmet kommer ligga till grund för de nya energikrav som ska gälla alla nya byggnader från 2021.

Utbildningskampanj för energieffektivt byggande

Aktörer inom svensk byggindustri har tillsammans med Energikontoren Sverige startat ett samarbete för att ta fram en utbildning för energieffektivt byggande. Energimyndigheten finansierar satsningen med 4,6 miljoner kronor. Med allt högre energikrav på byggnader och det faktum att byggnader står för 30 procent av energianvändningen i Sverige, behöver många av Sveriges byggnadsarbetare och installatörer stärka kompetensen ytterligare. Sveriges Byggindustrier, WSP, NCC, SP, EIO, VVS Företagen, Teknologisk Institut, Passivhuscentrum och Energikontoren Sverige ska utveckla utbildningskonceptet. En samordnad kompetenshöjning görs genom att man tar fram undervisningsmaterial men också utbildar handledare som i sin tur ska utbilda hantverkare och installatörer ute på byggarbetsplatserna. Satsningen har bakgrund i EU-projektet Build Up Skills Sverige som genomfördes 2011-2013 i syfte att identifiera kompetensbehovet för byggsektorn och ta fram en handlingsplan för vidareutbildning. Sverige har efter avslutat projekt fått ytterligare medel fram till 2017 för projektet Build Up Skills Swebuild. Projektet Swebuild stöts av ett stort antal organisationer i byggbranschen bland annat Energimyndighetens beställargrupper BeBo och Belok, Byggmateriälsindustrierna, Boverket, Skanska, Swedisol och Byggherrarna.

Urval metodik och verktyg för att främja hållbart byggandet och förvaltandet

BELOK, Beställargruppen för lokaler

Belok:s som startades av Energimyndigheten uppdrag är att vara en objektiv part bland fastighetsägare för att driva utvecklingsprojekt med energieffektivisering och miljöfrågor som gemensamma nämnare. Gruppens 16 medlemmar är stora fastighetsägare på offentliga och privata sidan.

- Belok:s totalprojekt är en metodik för att paketera alla identifierade energibesparingsåtgärder i en fastighet så att åtgärderna tillsammans uppfyller ett bestämt lönsamhetsvillkor. Härigenom genomförs fler åtgärder än om enbart de lägst hängande frukterna genomförs. Beräkningar och genomförda projekt indikerar att totalprojekt med lönsamhet kan halvera behovet av el och värme i fastigheterna.
- BELOK LCC: Ett verktyg för kostnads- och energiberäkningar för alternativa investeringar, så kallade livscykelkostnader.
- BELOK BV2Arch: Hjälper användaren att, i ett mycket tidigt skede av byggprocessen, grovt kunna jämföra olika arkitektförslag ur energisynpunkt.
- BELOK Värmeåtervinning: Visar hur olika faktorer (utetemperatur, värmeåtervinningens temperaturverkningsgrad, frånlufttemperatur, vald tillufttemperatur och drifttider) påverkar behovet av värmning av tilluften, fläktarnas elbehov samt årskostnaden för värme och el.
- BELOK Driftanalys: Hjälper fastighetsägaren att sköta driften energieffektivt. Intrimmade tekniska system, som drivs energisnålt, är nyckeln till en energieffektiv fastighet. För att lyckas behöver driften kunna följas med hjälp av intensiv trendloggning - och en programvara med vars hjälp informationen kan analyseras behövs.

BeBo, Beställargruppen bostäder

BeBo, Energimyndighetens beställargrupp för energieffektiva flerbostadshus, är ett nätverk av bostadsfastighetsägare med Energimyndigheten som finansiär.

Huvudinriktningen är att minska beroendet av energi i form av värme och el i flerbostadshus och att därmed minska påverkan på miljön. BeBos aktiviteter ska genom en samlad beställarkompetens leda till att energieffektiva system och produkter tidigare kommer ut på marknaden.

BeBos verksamhet har bedrivits inom bland annat områdena kyl/frysar, tvätt- och torkutrustning, ventilationssystem, fläktaggregat för befintliga hus, trapphusbelysning, matberedning, motorvärmare, elmotorer samt individuell mätning och debitering av värme och varmvatten. Reduceringar av energi och årskostnader på 30-50 procent har uppnåtts för enskilda produkter, vilket i hög grad inspirerat till nyutveckling.

Sveby

Sveby betyder "Standardisera och Verifiera Energiprestanda i Byggnader" och är ett utvecklingsprogram som drivs av bygg- och fastighetsbranschen. Programmet riktar sig till aktörer i de olika branscher som berörs av hur byggnaders energiprestanda definieras och verifieras, som till exempel fastighetsägare, exploatörer, entreprenadföretag och konsulter. Boverkets BBR-krav på energiprestanda och uppföljning leder till ett behov av bättre kontroll av hur mycket energi en byggnad förväntas använda och sedan faktiskt använder. I Sveby-programmet fastställer

bygg- och fastighetsbranschen standardiserade brukardata för beräkningar och hur verifiering av energiprestanda skall gå till. Man kan förenklat säga att branschen fastställer en "körcykel" och mätmetoder för byggnader på liknande sätt som fordonsbranschen gjort för bilars bränsleförbrukning. Det ger möjlighet att ge kunder ett enkelt och enhetligt svar på hur mycket energi som går åt i huset. Det underlättar också för byggherrar att beskriva och följa upp sina krav.

Strategiskt betänkande avseende fokus på finansiering inom MountEE projekt

Hållbart byggande i lågenergi- eller passivhusstandard upplevs fortfarande som ekonomiskt riskfyllt i Norrbotten och Västerbotten, och det finns bara ett fåtal exempel på lågenergi- eller passivhuslösningar på offentliga byggnader. Kommuner som ändå bestämmer sig att våga satsa på ambitiösa hållbara byggprojekt möter olika problem, som t.ex. brist på kunskap och utbildad personal både på beställarens och också byggbranschens sida, men även delvis tekniska problem pga. det speciella klimatförhållanden i Norra Sverige samt brist på miljövänliga byggmaterial.

Dessa problem leder till högra byggkostnader som idag inte kompenseras genom generella bidragsprogram från statens eller regionens sida. Det är inte heller att vänta att situationen förändras avsevärt under de närmaste åren. Denna bedömning görs av den regionala referensgruppen i MountEE projektet. De program som finns är inte alls tillräckliga för att få fart på det hållbara byggandet och det saknas stöd för att utveckla dem i någon större omfattning till generella och mer generösa bidrag.

Däremot anser MountEE referensgruppen att det ligger en större potential i att utveckla verktyg för kommuner för att använda sig av LCC-tänket, dvs. ta hänsyn till de totala kostnader inkl. driftskostnader. Det är viktigt att övertyga framförallt den kommunala politiken båda av vikten för ett långsiktigt tänk och möjligheter att omsätta detta i praktiken: En minskad energiförbrukning leder till minskade kostnader driften av en fastighet och har en positiv effekt på driftnettot så länge kapitalkostnaderna understiger besparingen. Även fastighetsvärdet är kopplat till driftsnettot och därmed borde kommuner genomföra alla ekonomiskt försvarbara effektiviseringsåtgärder.

Finns den politiska viljan att prioritera hållbara byggnader öppnas nya möjligheter. Detta anses också vara den strategin som leder framåt också långsiktigt. Bara om lågenergi- och passivhuslösningar visar sig vara ekonomiskt hållbart kommer en långsiktig förändring att ske inom det offentliga byggandet i Norra Sverige.

Referensgruppen beslutade därför att prioritera inom MountEE projektet

- (vidare)utveckling av verktyg och investeringmått som hjälper till att få en helhetsbild av kostnader och öppnar upp för att prioritera den långsiktiga lönsamheten istället för det kortsiktiga kassaflödet;
- Förmedla kunskap om den långsiktiga lönsamheten till den kommunala politiken samt beslutsfattare på tjänstemannaväg, **vilket genomfördes via utbildningar, seminarier och kurser (se WP5).**
- Utveckla modeller och rekommendationer för att möjliggöra för kommuner att allokera byggkostnader såsom vinster genom lägre driftskostnader till samma avdelning samt att synliggöra tilldelningen. Detta kräver bra uppföljningsmodeller för energiförbrukning.
- De ovan nämnda instrument (Belok, BeBo, Sveby) kan ses som startpunkt i detta arbete.

Evaluering av finansieringsbidrag och förbättringsförslag

Lågan

Styrkor:

- Bra att programmet bygger på en koppling mellan Sveriges Byggindustrier, Energimyndigheter och regionala aktörer;
- Programmet har hjälpt till att växla upp pengar men framförallt att inspirera till ytterligare aktivitet som t.ex. grundande av Passihuscentret i Västra Götaland och nätverksbildning;
- Fokus på analys och utvärdering av projekt, något som oftast saknas.

Svagheter:

- Bara ett fåtal av alla möjliga aktörer har sökt stödet;
- Bidrag för demonstrationsprojekt är lågt med 25 % av merkostnader, dessutom krävs det mycket administration;
- Det saknades incitament att verkligen bygga något nytt, det är snarare ett verktyg för att göra planerade projekt bättre och mer lönsamt.

Förbättringsförslag:

- Involvera fler regioner, både ang. medfinansiering och medlemskap i styrelse
- Anpassa programmet till de olika förutsättningarna i de olika regionerna;
- Satsa mer på att sprida information via olika kanaler;
- Skapa fler länkar till andra projekt och program, t.ex. Built Up Skills
- Höja bidrag till demonstrationsprojekt till minst 75 % of merkostnader;
- Alla regioner ska bidra till finansiering samt att skapa egna kompletterande initiativ i den egna regionen

Bedömning av potentialen och av chansen att uppnå en förbättring

- Fortfarande oklart om programmet ska fortsätta;
- Ingen översyn planerad än så länge
- Varken Norrbotten eller Västerbotten är involverade än så länge men en kartläggning av lågenergibygnader i båda länen har genomförts i samarbete med Nenet.
- Chansen att uppnå förbättringar bedöms som liten.

Genomförda aktiviteter till februari 2015

- Diskussion om förbättringsförslag under workshopen 21 november 2013 i Luleå;
- Uppföljning av workshopen med syfte till att genomföra gemensamma aktiviteter ang. LCC and Belok.

Statligt stöd till energieffektivisering i kommuner och landsting

Styrkor:

- Alla svenska kommuner har numera möjlighet att jobba strategiskt med energieffektivisering i de egna fastigheterna;
- Programperioden är 5 år och ger därmed möjlighet att faktiskt bygga upp nya strukturer utan att lägga ner mycket tid på att söka nytt varje år;
- Skapa möjlighet för benchmarking, eftersom alla kommuner följer samma rapporteringsmall;
- Stöd till Länsstyrelserna skapa möjlighet för att skapa regionala nätverk.

Svagheter:

- Varje kommun bestämma en egen ambitionsnivå som kan vara ganska lågt;
- Inte nödvändigtvis fokus på omfattande eller långsiktiga satsningar, kan vara på low hanging fruits;
- Inga investeringspengar;
- En halvtidstjänst kan vara för lite för att verkligen skapa något nytt och innovativt inom hållbart byggande/nära-nollenergibygget

Förbättringsförslag:

- Kommuner ska behöva uppfylla en minimi-nivå för att få stödet;
- Mer fokus på NNE byggnader med egen inrapportering kring detta;
- Koppla utbildning inom NNE till stödet;
- Skapa möjlighet att få lättare tillgång även till investeringspengar för deltagande kommuner med ambitiöst strategi eller mål.

Bedömning av potentialen och av chansen att uppnå en förbättring

- Alla regioner är involverade och har därmed möjlighet att påverka;
- Programmet kommer förmodligen att fortsätta efter 2014: **Den nya regeringens beslut är tyvärr att inte förlänga programmet. Ett nytt klimatinvesteringsprogram är under utarbetning.**

Genomförda aktiviteter till februari 2015

- Diskussion om förbättringsförslag under workshopen 21 november 2013 i Luleå;
- Samarbete med Länsstyrelsen för att lobba för förbättringsförslag även på nationell nivå;
- Uppföljning av workshopen med syfte till att genomföra gemensamma aktiviteter ang. LCC and Belok.
- **Samarbete med SKL Sveriges kommuner och landsting och SEKOM Sveriges Ekokommuner för planering av det nya klimatinvesteringsprogrammet.**

LCC

Styrkor:

- Används redan i större grad än i andra regioner i Sverige
- Erfarenheter är positiva, de som använder LCC använder det regelbundet
- Beslutsunderlaget blir bättre, investeringar mer hållbara
- Verktöget marknadsförs på nationell nivå. Nationella standard finns för vissa varor.

Svagheter:

- Kräver mer och ny kunskap
- Kräver viss erfarenhet och antaganden som inte alltid är lätta att göra.
- Standard finns inte för alla varor och tjänster.
- Kräver mer tid än enklare beräkningsmodeller

Bedömning av potentialen och av chansen att uppnå en förbättring

- Kommunala bostadsbolag och kommuner ska vara med i tränings, ett speciellt målgrupp är politiker.
- Genom en gedigen informations- och utbildningssatsning ska 6 av 29 kommuner använda LCC-calculations.

Förbättringsförslag och genomförda aktiviteter till februari 2015:

Arbetet med metoden har diskuterats med RCC, energigruppen och i enskilda samtal med kommunernas bostadsbolag. De av projektet föreslagna åtgärder för att främja metoden har utvidgats och omfattar:

- Diskussion om förbättringsförslag under workshopen 21 november 2013 i Luleå;
- Göra verktyget mera mainstream och till en naturlig del i beslutsprocessen hos bostadsbolag och kommunala fastighetsförvaltningar. Detta görs genom enskilda samtal, lätt tillgänglig informationsmaterial och utbildningar/workshops.
- Informationssatsning som innehåller utbildningar, filmer och workshops. Utbildningar ska genomföras i samband med pilot-projekten.
- Användning i pilotprojekten för att sprida erfarenheter.
- Möte med regionala myndigheter och statliga energimyndigheten för att diskutera hur LCC kan integreras i befintliga program och hur kommuner som använder LCC strategiskt i sitt utvecklingsarbete kan få extra stöd.
- **Presentation av resultaten bl.a. på seminariet i Skellefteå 3-5 december 2014 och utbildningen i lågenergihusteknik i Luleå 13-15 januari.**

BELOK-totalmetoden

Styrkor:

- Är ett sätt att hitta bästa renoveringsåtgärder på lång sikt.
- Undviker kortsiktiga, till synes billiga, renoveringsåtgärder.
- Verktyget marknadsförs på nationell nivå. Erfarenheter och utveckling sker på nationell nivå

Svagheter:

- Ny modell med liten erfarenhet
- Kräver viss erfarenhet och utbildning.
- Används av få, erfarenhetsutbytet är begränsad

Förbättringsförslag:

- Göra verktyget mera mainstream och till en naturlig del i beslutsprocessen i renoveringar. Detta kommer att göras genom att testa metoden på ett konkret objekt, utvärdera erfarenheter och sprida erfarenheter genom workshop och rapporter.

Bedömning av potentialen och av chansen att uppnå en förbättring

- Alla kommunalägda bostadsbolag och fastighetskontor känner till BELOK

Förbättringsförslag och genomförda aktiviteter till februari 2015:

Arbetet med metoden har diskuterats med RCC, energigruppen och i enskilda samtal med kommunernas bostadsbolag. De av projektet föreslagna åtgärder för att främja metoden har utvidgats och omfattar:

- Diskussion om förbättringsförslag under workshopen 21 november 2013 i Luleå;
- Utveckling av lätt tillgänglig informations- och utbildningsmaterial tillsammans med alla involverade partner i MountEE och IG Passivhus Sverige.
- Uppföljning av workshop idéer och resultat.

Förmånliga lånevillkor

Modellen om förmånliga lånevillkor är mest intressant för privata hushåll i den nuvarande ekonomiska situationen. Kommuner har andra möjligheter för att få billiga lån. Därför utreds dessa inte vidare, men Sparbanken kommer att bjudas in till workshopen 21 november i Luleå.

Stöd för innovativt byggande av bostäder för unga

Det finns inga erfarenheter än så länge med detta stöd, men det kan finnas möjligheter att söka stöd även för energisnåla och därmed innovativa lösningar. Nenet kommer tillsammans med den regionala referensgruppen att utvärdera erfarenheter.

Nytt stöd för hållbara byggnader

Det finns inga erfarenheter än så länge med detta stöd. Nenet kommer tillsammans med den regionala referensgruppen att utvärdera erfarenheter samt att rapportera in erfarenheter från Norrbotten och Västerbotten till Regeringen och Energimyndigheten allt eftersom utlysningar och projekt kommer.

MountEE - mountEE: Energy efficient and sustainable building
in European municipalities in mountain regions
IEE/11/007/SI2.615937

D 3.7 : ACTIONS SUR LES OUTILS FINANCIERS POUR LA RENOVATION ET LA CONSTRUCTION DURABLE

**NATURAL REGIONAL PARK OF PYRENEES
CATALANES**

Additional comments in 2015

Fonds d'intervention pour la rénovation énergétique des bâtiments anciens – en partenariat avec la Fondation du patrimoine

Précisions complémentaires sur la Fondation du patrimoine et ses modalités d'intervention: livrable 3.5. Analyse de l'outil financier

1. Rappel du contexte

Le territoire du Parc dispose d'un patrimoine bâti très intéressant dont une partie importante reste à rénover pour d'une part préserver l'architecture traditionnelle et d'autre part lutter contre la précarité énergétique. Sur notre territoire, la part du parc privé potentiellement indigne varierait entre 7 et 30 % selon le canton.

La Fondation du patrimoine, organisme indépendant privé, soutient techniquement et financièrement la préservation et la valorisation du patrimoine bâti. La Fondation du patrimoine dispose d'outils financiers divers qu'elle mobilise pour soutenir les projets retenus après instruction et validation par l'Architecte des Bâtiments de France (voir livrable 3.5) Une délégation départementale de la Fondation est chargée de traiter les dossiers la concernant.

A ce titre, la Fondation et le Parc naturel régional, partageant les mêmes objectifs, se sont rapprochés afin de mutualiser leurs moyens techniques et financiers.

2. Propositions

Au regard de ses missions et du projet MountEE, le PNR a proposé la création d'un fonds d'intervention commun intégrant la qualité environnementale et l'efficacité énergétique. La Fondation du patrimoine est par ailleurs intéressée par cette notion d'efficacité énergétique, par ailleurs nouvelle dans les projets qui lui sont soumis et soutenus.

Ce fonds serait géré par la Fondation du Patrimoine et les dossiers co-instruits par le PNR et la Fondation.

Il serait alimenté par les adhésions des collectivités du PNR, des dons d'entreprises locales ou de territoires voisins. Le PNR propose également de négocier avec la Région Languedoc Roussillon l'attribution d'une enveloppe financière pour financer les dépenses liées à la l'efficacité énergétique, enveloppe qui serait intégrée dans le fonds. Chaque projet bénéficierait de ce fonds ainsi que des autres outils financiers mobilisables par la Fondation, à savoir des souscriptions publiques, du mécénat d'entreprises, participations directes de la Fondation du patrimoine et/ou d'autres Fondations, etc. (voir modalités d'intervention financières de la Fondation du patrimoine dans le livrable 3.5).

3. Pistes d'actions

Suite à trois réunions consécutives avec la Fondation du patrimoine, les pistes suivantes ont été définies afin de mettre en place ce fonds d'intervention dans les meilleurs délais :

- Le Parc naturel régional prépare une convention de partenariat entre les deux organismes (voir fichier joint) intégrant les aspects techniques et financiers de ce fonds d'intervention.
- La Fondation du patrimoine s'occupe de demander auprès du centre des impôts que ce fonds soit reconnu d'utilité publique afin de récupérer le Rescrit et ainsi permettre la déduction fiscale pour les dons privés. Cette demande est nécessaire afin de développer les dons privés.
- Le Parc naturel régional et la Fondation du patrimoine liste toutes les entreprises locales qui pourraient être intéressés pour participer financièrement à ce fonds d'intervention.
- Le Parc naturel régional et la Fondation du patrimoine lancent une campagne de communication afin de solliciter la participation financière (à travers leurs adhésions à la Fondation du patrimoine) des collectivités locales (communes, Communautés de communes) et des entreprises locales.
- Le Parc naturel régional et la Fondation du patrimoine organisent des réunions avec les collectivités locales et les entreprises pour présenter ce projet.
- Le Parc naturel régional organise une réunion avec les services du Conseil régional (Janvier 2014) et la Fondation du patrimoine en vue de négocier un budget alloué à ce fonds.
- Le lancement de ce fonds est prévu pour début 2014, considérant que les adhésions et dons d'entreprises se grefferont progressivement.

La convention entre la Fondation du Patrimoine et le PNR des Pyrénées catalanes a été signée en janvier 2014. Un fonds spécifique à l'éco-rénovation de bâti à caractère patrimonial a été créé.

Le fonds a été présenté à plusieurs entreprises dans le territoire et le travail de prospection pour l'alimentation du fonds est en cours.

Améliorer la valorisation des certificats d'énergie en partenariat avec le SYDEEL 66

1. Rappel du contexte

Les certificats d'économie d'énergie sont un outil financier très intéressant, créé par la loi POPE (programme fixant les orientations de la politique énergétique) du 13 juillet 2005. Cet outil permet en effet de valoriser financièrement les travaux d'économie d'énergie réalisés par la maîtrise d'ouvrage public grâce à la vente de ces CEE sur le marché. Chaque opération de travaux permet de récupérer des certificats qui sont vendus sur le marché des transactions.

Actuellement, cet outil n'est pas assez connu, ni utilisé par les maîtres d'ouvrages dans le département et notamment sur le territoire du PNR.

2. Propositions

Au regard de ces enjeux, il est indispensable pour optimiser ce dispositif et sa valorisation sur le territoire du PNR de mieux faire connaître ce programme et d'inciter les collectivités à déléguer ou céder les actions menées pour les transformer en CEE.

Le SYDEEL (Syndicat d'électricité et d'énergie du département des Pyrénées Orientales) propose à ses collectivités territoriales adhérentes de collecter ces certificats et de les vendre. Toutefois, le volume vendu reste faible car encore trop peu de collectivités connaissent ce dispositif et ainsi délèguent la vente des CEE au SYDEEL ou à d'autres organismes.

Le SYDEEL a également créé en 2012 un fonds alimenté par la vente de ces certificats. Les collectivités acceptent de céder au SYDEEL les certificats et renoncent ainsi à récupérer le solde de la vente. Ce fonds est utilisé pour financer des projets de rénovation qui à leur tour génèrent des certificats d'économie d'énergie et peuvent réalimenter ce fonds. Les projets de rénovation soutenus sont sélectionnés par le SYDEEL.

3. Pistes d'actions

- Identifier avec le SYDEEL les points de blocage quant à la valorisation des CEE par la maîtrise d'ouvrage public. Tenir compte des collectivités situées sur le PNR et non adhérentes au SYDEEL car elles ont leur propre régie
- Soulever ces points de blocage
- Analyser le fonctionnement de ce fonds : intérêts, limites, etc.

Une convention a été signée en février 2015 entre le SYDEEL 66 et le PNR des Pyrénées catalanes. Celle-ci précise les modalités de partenariat entre les deux structures, notamment

pour la valorisation des CEE. Le PNR se fait le relai local du SYDEEL 66 dans le territoire, en informant les communes qui mènent des travaux de ce dispositif. En contrepartie, le SYDEEL 66 s'engage à reverser au territoire un montant équivalent à celui retiré des CEE collectés dans le territoire du PNR.

Au-delà de ces deux outils créés, MountEE a également permis de systématiser le recours aux financements existants. Le bouquet de services a accompagné les communes dans le montage de dossiers de financements, notamment auprès :

- de l'ADEME et de la Région dans le cadre des appels à projets annuels « Construisons et Rénovons en Languedoc-Roussillon ». Les projets-pilote de Mantet et La Solaze ont ainsi bénéficié d'une subvention importante, couvrant 80% des surcoûts induits par l'atteinte d'objectifs ambitieux en termes de performance énergétique et environnementale.
- du Département des Pyrénées Orientales dans le cadre des Aides d'Intérêt Territorial.